O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV. №

Da'vat

Агар сен керагидан ортиқроқ билмасанг, унда ҳеч қачон керагича билмайсан.

Уильям БЛЕЙК

Kuch – bilim va tafakkurda

Ma'rifat

МАЪРИФАТ * ХАЛҚ ЗИЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ* معرفت

1931 йилдан чиқа бошлаган 2002 йил 30 январь, чоршанба Баҳоси сотувда эркин нархда № 8 (7411)

Ibrat

Шароф Рашидов туманидаги мавжуд 22 та мактаб ва 10 та боғча жамоаларининг 2002 йилда педагогик даврий нашрларга обуна бўлишлари учун туман ҳокимлиги томонидан бир миллион икки юз минг сўм маблағ ажратилди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони

АҲОЛИНИНГ ИЖТИМОИЙ ҲИМОЯГА МУҲТОЖ ҚАТЛАМЛАРИНИ АНИҚ ЙЎНАЛТИРИЛГАН ТАРЗДА ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШНИ КУЧАЙТИРИШ ТЎҒРИСИДА

Давлат томонидан аҳолининг ижтимоий ҳимояга муҳтож қатламларини аниқ йўналтирилган тарзда қўллаб-қувватлашни янада кучайтириш, уларнинг моддий фаровонлик даражасини ошириш, кекса авлод манфаатларининг ҳимоя қилинишини таъминлаш, ўсиб келаётган ёш авлоднинг жисмоний, ақлий ва маънавий жиҳатдан баркамол инсонлар бўлиб вояга етиши учун шарт-шароит яратиш мақсадида:

1. Иш стажининг тўлиқ пенсия тайинлаш учун талаб этиладиган миқдоридан ортиқ қисмини ҳисоблаб чиқишдаги мавжуд чеклашлар 2002 йил 1 январдан бошлаб бекор қилинсин.

2. Бола икки ёшга тўлгунга қадар уни парвариш қилиш бўйича оналарга бериладиган ойлик нафақалар миқдори 2002 йилнинг 1 февралидан бошлаб энг кам иш ҳақининг 170 фоизи, 2003 йилнинг 1 январидан бошлаб эса 200 фоизи миқдорида белгилансин.

3. 16 ёшгача болалари бўлган нафақа олувчи оилалар тоифаси кенгайтирилиб, умумтаълим мактабларида, академик лицей ва касб-ҳунар коллежларида ўқийдиган 18 ёшгача болалари бўлган муҳтож оилалар ҳам шу тоифага қўшимча равишда киритилсин.

4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1996 йил 4 мартдаги ПФ-1383-сонли Фармони ўз кучини йўқотган деб ҳисоблансин.

5. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси бир ҳафта муддат ичида ушбу Фармонда кўзда тутилган чора-тадбирларнинг амалга оширилишини таъминлаш бўйича қарор қабул қилсин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2002 йил 25 январь

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори

Аёллар ва ўсиб келаётган авлод соғлиғини мустаҳкамлашга доир қўшимча чора-тадбирлар ТЎҒРИСИДА

Вазирлар Маҳкамаси қайд этадики, аҳолини ижтимоий муҳофаза қилишни кучайтириш, оила манфаатларини таъминлаш, аёллар мавқеини ошириш, соғлом авлодни шакллантириш бўйича амалга оширилган умумдавлат чора-тадбирлари республикадаги ижтимоий-демографик вазиятни сезиларли даражада яхшилаш имконини берди. Оила институти мустаҳкамланмоқда, чақалоқлар ўлими камаймоқда, туғруқ ёшининг таркиби яхшиланмоқда, аҳолининг узоқ умр кўриши даражаси ўсмоқда.

Шу билан бирга, республика минтақалари бўйича аҳолининг репродуктив саломатлиги кўрсаткичларининг таҳлили кўрилаётган чора-тадбирлар ҳали етарли эмаслигини кўрсатмоқда. Қорақалпоғистон Республикаси, Қашқадарё, Сурхондарё, Самарқанд ва Хоразм вилоятлари, Бандихон, Бахмал, Чирокчи, Қўшработ туманлари ва бошқа туманлар аҳолисининг репродуктив соғлиғи кўрсаткичлари республика ўртача кўрсаткичларидан кўпроқ орқада қолмоқда.

Оилаларнинг тиббий маданияти даражасини янада ошириш, аёлларнинг соғлиғини мустаҳкамлаш, соғлом авлод туғилиши ва уларни тарбиялаш учун шароитлар яратиш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси қарор қилади:

1. Соғлом авлод, аёллар соғлиғини мустаҳкамлаш ва оиланинг тиббий маданияти даражасини ошириш масалалари бўйича доимий ишловчи Ҳукумат комиссияси ташкил этилсин.

Комиссияга қуйидаги функциялар юклансин:

минтақалар ва ҳудудлар бўйича демографик вазиятни, репродуктив саломатликни яхшилаш юзасидан амалга

(Давоми 2-бетда)

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори

Аҳолининг ижтимоий ҳимояга муҳтож қатламларини аниқ йўналтирилган тарзда қўллаб-қувватлашнинг 2002-2003 йилларга мўлжалланган дастурини амалга ошириш чора-тадбирлари ТЎҒРИСИДА

Олий Мажлиснинг 2001 йил 6 декабрдаги 306-II-сон қарорида ва Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Аҳолининг ижтимоий ҳимояга муҳтож қатламларини аниқ йўналтирилган тарзда қўллаб — қувватлашни кучайтириш тўғрисида" 2002 йил 25 январдаги ПФ-3017-сон Фармонида назарда тутилган чора-тадбирларни амалга ошириш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси қарор қилади:

1. Белгилаб қўйилсинки, 2002 йил 1 сентябрдан бошлаб кам таъминланган оилаларга мансуб бошланғич синфларнинг ўқувчилари билан бир қаторда, шунингдек юқори синфларнинг кам таъминланган оилаларга мансуб ўқувчилари ҳам бепул қишки кийим-бош тўплами билан таъминланади.

2. Умумтаълим мактабларининг кам таъминланган оилаларга мансуб ўқувчиларини кутубхона фондидан дарсликлар тўплами билан ҳар йили бепул таъминлаш жорий этилсин, бунда 2002 йил 1 сентябрдан бошлаб кам таъминланган оилаларга мансуб ўқувчиларнинг камида 75 фоизини, 2003 йил 1 сентябрдан бошлаб эса — кам таъминланган оилаларга мансуб

(Давоми 2-бетда)

ДЕМОКРАТИЯНИНГ МУҲИМ КЎРИНИШИ

Мамлакатимизнинг истиқболдаги тараққиёт йўли, давлат ва жамият ҳаётидаги ислоҳотлар янада жадаллашувининг муҳим омили бўлган икки палатали парламентни шакллантириш ва Ўзбекистон Республикаси Президентининг конституциявий ваколат муддатини беш йилдан етти йилга ўзгартиришга бағишланган референдум юртимизда юксак уюшқоқлик билан ўтди. Бу муҳим ижтимоий-сиёсий тадбирнинг барча демократик тамойилларга мос, эркин овоз бериш йўли билан ўтгани мамлакатимизда демократия тобора мустаҳкамланиб бораётганининг яна бир намойиши бўлди.

27 январь куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов барча ватандошларимиз каби референдумда иштирок этди.

Давлатимиз раҳбари Тошкент шаҳрининг Яккасарой туманидаги 648-референдум участкасида овоз берди.

Шу ернинг ўзида Ислом Каримов маҳаллий ва хорижий оммавий ахборот воситалари вакилларига берган интервьюсида бундай муҳим ижтимоий-сиёсий тадбирлар ҳар қандай давлат ва жамиятни демократлаштиришга хизмат қилишини таъкидлади.

— Мамлакатимиз оммавий ахборот воситалари мазкур референдумнинг мазмун-моҳияти, унинг давлат ва жамият ўзгаришидаги аҳамияти тўғрисида халқимизга етарли даражада маълумотлар берди, — деди Президентимиз. — Референдумга қўйилган масалаларнинг турмушимизда амалий натижаларини топиши сиёсий ҳаётимизни янада эркинлаштириш йўлида салмоқли қадам бўлади. Бу тадбир давлатни бошқариш, сиёсий тизимни такомиллаштиришда муҳим омилдир.

Референдум қонунчилик тизимимизнинг ўзгаришига ҳам ўзининг ижобий таъсирини кўрсатади. Аввало, янги қонунлар қабул қилиш, қонунчилик ва ижро ҳокимиятлари ўртасидаги муносабатлар янги босқичга кўтарилади, парламентнинг роли ва ваколатлари кучаяди. Юқори ва қуйи палаталарнинг вужудга келиши билан кучли қонунчилик ҳокимияти шаклланади.

Айтиш жоизки, қуйи палатамиз доимий ишлайдиган бўлади. Бу эса қонунчиликнинг янги босқичга кўтарилишига олиб келади ва ҳаётимизнинг барча жабҳаларидаги ислоҳотлар жараёнига ижобий таъсир этади.

Президентимиз юқори палатанинг мамлакатимиз учун катта аҳамиятга эга эканлигига эътибор қаратди.

— Биз тузмоқчи бўлаётган юқори палата ўз зиммасига анча-мунча ваколатларни олади, — деди давлатимиз раҳбари. — Жумладан, ижроия ҳокимияти кўпгина масалаларда айнан юқори палата олдида ҳисобот берадиган бўлади. Менимча, Президентнинг баъзи ваколатларини ҳам шу палатага бериш зарур. Биз бу палата ривожланган Ғарб мамлакатларидагига ўхшаш бўлишига ҳаракат қиламиз.

Бугун мамлакатимизда ўтаётган мазкур тадбирнинг ўзи демократиянинг бир кўринишидир. Бироқ Ўзбекистондаги демократияга нисбатан турли фикрлар билдираётганлар уни Европа ёки Америка демократиясига қиёслаб эмас, балки бизнинг демократияга эришиш йўлидаги динамикамизга қараб баҳоласа, тўғрироқ бўларди. Бу жараёнда умуминсоний ва демократик қадриятларни четлаб ўтмаган ҳолда, кўп асрлик миллий ўзлигимизни ҳам унутмаслигимиз муҳим аҳамият касб этади.

Ислом Каримов референдумнинг ижобий натижалари мамлакатимиз сиёсий ҳаётини тубдан ўзгартиришини таъкидлади ва журналистларни қизиқтирган бошқа кўпгина саволларга жавоб қайтарди.

Анвар КАРИМОВ,
ЎзА мухбири

27 январь куни мамлакатимизда катта ижтимоий-сиёсий воқеа — Икки палатали парламентни шакллантириш ва Ўзбекистон Республикаси Президентининг конституциявий ваколат мудатини беш йилдан етти йилга ўзгартириш масалаларига бағишланган референдум бўлиб ўтди. Унда юртимиз фуқаролари фаол иштирок этдилар.

Айниқса, бу кун Самарқанд вилоятининг Самарқанд тумани аҳли учун ҳам унутилмас дақиқаларга айланди десак, муболаға бўлмас. Тумандаги 62 та референдум участкаларида 131 минг 313 нафар фуқаро ўз хоҳиш-истакларини билдирдилар.

Шунингдек, Юнусобод туманидаги 522-референдум участкасида "Фирдавсий", "Ғир-ғир тепа", "Мингўрик", "Бодомзор" маҳаллалари аҳолиси овоз бердилар.

Суратда: 1.Самарқанд туманидаги 596-"Ўзбеккент" референдум участкасида: кекса отахон Муллатопилди Раҳмонов ва илк бор овоз бераётган Нилуфар Маҳмудованинг қувончи чексиз.

2.Юнусобод туманидаги 522-референдум участкасида овоз бериш жараёнидан лавҳа.

Тоҳир НОРҚУЛОВ (ЎзА) ва Бурҳон РИЗОҚУЛОВ олган суратлар.

● «Сиз Конституцияни биласизми?» танлов якунланди

● Хўжалик раҳбари — «Халқ таълими аълочиси»

2-бет

● Европанинг шом юлдузи.

● Фридрих Нитше — Тафаккур ва хаёлот сеҳргари

3-бет

● Танишинг: «Йил мактаби — 2001 кўрик-танлови иштирокчилари

4-бет

● Дарслик ёзиш масъулияти

● Go'zal yurtning o'ziga xos, o'ziga mos qiyofasi

5-бет

Яқин шарқ воқеаларига бир назар

6-бет

Қўнғироқ чалингунча

шеърлар, ҳикоялар, кроссворд

8-бет

СЎНГГИ УЧ КУН МУЖДАЛАРИ

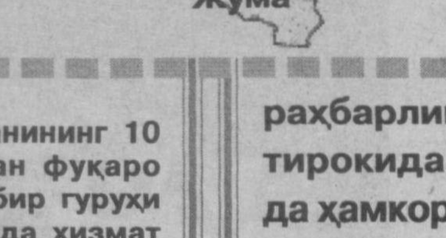

БАЙРАМ ТАБРИГИ

"Ўзбекистон ҳаво йўллари" миллий авиакомпаниясининг ташкил этилганлигига 10 йил тўлиши муносабати билан ушбу компания жамоасига Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов самимий миннатдорчилик, эзгу тилаклар битилган ўз табригини йўллади.

БИРИНЧИ КЕНГАЙТИРИЛГАН МАЖЛИС

Ўзбекистон Ташқи ишлар вазирлигида АҚШ давлат котибининг Европа ва Евроосиё мамлакатлари бўйича ўринбосари Элизабет Жоунс ҳамда АҚШ мудофаа вазири ёрдамчисининг Евроосиё мамлакатлари бўйича ўринбосари Мира Рикардел раҳбарлигидаги делегация иштирокида хавфсизлик борасида ҳамкорлик масалаларига бағишланган биринчи Ўзбекистон — АҚШ кенгайтирилган мажлиси бўлиб ўтди.

ФАРМОН

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармонига биноан "Ўзбекистон ҳаво йўллари" Миллий авиакомпанияси ташкил этилганининг 10 йиллиги муносабати билан фуқаро авиацияси ходимларидан бир гуруҳи "Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган фуқаро авиацияси ходими" фахрий унвони, "Меҳнат шуҳрати", "Дўстлик" ордени ҳамда "Шуҳрат" медали билан тақдирланишди.

КЕКСА ОЛИМЛАРГА ЭҲТИРОМ

Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигига "Қарияларни қадрлаш йили" муносабати билан таълим соҳасида узоқ йиллар ишлаган ва ишлаб келаётган ёши улуғ профессор-ўқитувчилар таклиф қилинди. Вазир С.Ғуломов йиғилганларни табриклаб, "Қарияларни қадрлаш йили" Давлат дастури тўғрисида ахборот берди. Бу борадаги белгиланган вазифа ва таклифлар уларнинг ўзлари иштирокида муҳокама қилинди. Учрашувга таклиф этилган йирик олимлар ўқитиш жараёнини такомиллаштириш мақсадига қаратилган таклифлар билдиришди.

Учрашув сўнгида тадбир иштирокчиларига Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг эсдалик совғалари топширилди, ҳамда тегишли миқдордаги қишлоқ хўжалик маҳсулотлари берилди.

Фаррух БЎТАЕВ

Ўқитувчи ён дафтарига

ҚУШЛАР ПАРВОЗИНИ КУЗАТИБ...

Ҳаводан оғирроқ бўлган учар мосламаларнинг илк ихтирочилари сафида немис муҳандиси Отто Лилиенталнинг номи ҳам қайд этилади. Бу олим қушлар, хусусан, лайлаклар парвозини кузатиб, ўзининг илк содда планерини яратган. 2000 га яқин синов ўтказган олим, афсуски, ўз ихтиросининг қурбонига айланган — 1896 йилда мопланни синаётганда ҳалок бўлган.

СИЗ ҚАНДАЙ КУЛАСИЗ?

Тиниб-тинчимас мутахассислар инсон кулгуси ҳам унинг характеридан дарак беришини таъкидлайдилар. Маълум бўлишича, кулаётиб жимжилоғини лабига теккизиб қўядиганлар — яхши хулқли кишилар, оғзини кафти билан бекитиб куладиганлар — журъатсиз, бошини орқага ташлаб кулувчилар — ишонувчан ва бағрикенг, бурнини жийириб куладиганлар эса, таъсирчан ва инжиқ кишилардир.

ТИШЛАРНИ ЎСТИРСА БЎЛАДИ

Япониялик шифокорлар тушган тиш ўрнига янгисини ўстириш йўлини топдилар. Тажриба тишсиз қолган ит ва маймунларда синаб кўрилди ва яхши натижага эришилди. Янги усулнинг моҳияти эски тиш тушиб кетгандан кейин милкларни алоҳида генларга тўйинтирилган модда билан парвариш этишдан иборат.

УЙҚУ — САЛОМАТЛИК ГАРОВИ

Тиббиёт ходимларининг фикрича, уйқуга эрта ётиб, вақтли уйғониш соғлиқ учун кони фойда. Кеч соат 9 да ухлаб, эрталаб соат 4-5 ларда уйғонишга одатланган кишилар ўз саломатлигидан шикоят қилмас эканлар. Жумладан, тунги бедорлик голландиялик олимлар хулосасича, одамнинг қон томирларига шикаст етказади.

"Саркор" фирмаси ҳомийлигида мактабларда таҳсил олаётган кам таъминланган оила фарзандларининг 140 нафарига бепул иссиқ овқат берилмоқда.

Мактабда инглиз тилидан дарс бериш учун 4 йил ўқиб бакалавр бўлиши зарур, шундагина у инглиз тилидан дарс бериши мумкин.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори

Аёллар ва ўсиб келаётган авлод соғлиғини мустаҳкамлашга доир қўшимча чора тадбирлар тўғрисида

(Давоми. Боши 1-бетда)

оширилаётган чора-тадбирларнинг самарадорлигини ўрганиб чиқиш ва таҳлил этиш, ушбу жараёнларнинг ижобий ривожланишига тўсқинлик қилаётган муаммоларни ҳал этиш;

репродуктив саломатликни, ёшлар ва оилаларнинг тиббий маданиятини, соғлом болалар туғилиши ва уларни тарбиялашни яхшилаш бўйича устувор йўналишлар ва чора-тадбирларнинг мақсадли йўналишини ишлаб чиқиш;

аҳолининг тиббий маданиятини ошириш, оилани мустаҳкамлаш, соғлом авлод туғилиши ва уни тарбиялашнинг устувор йўналишларини амалга оширишда барча манфаатдор вазирликлар, идоралар, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, барча даражалардаги ҳокимликлар, ҳукуматга қарашли бўлмаган ташкилотлар ва жамоат ташкилотларининг фаолиятини мувофиқлаштириш;

ҳар бир қишлоқ туманида ва шаҳарларда соғлом авлод туғилиши ва уни тарбиялаш, оналар ва болалар тўғрисида ғамхўрлик қилишни кучайтириш, оилаларни мустаҳкамлаш бўйича ҳар йилги комплекс чора-тадбирлар ишлаб чиқилиши, амалга оширилиши ва бажарилишининг мониторинги олиб борилишини назорат қилиш;

фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ва хотин-қизлар қўмиталари, маҳаллий телевидение, радио, бошқа оммавий ахборот воситаларига улар томонидан аҳоли билан, айниқса, аёллар, никоҳга кирувчи ёшлар билан соғлом оилани шакллантириш муаммолари, бош вазифа: соғлом она — соғлом бола принципини амалга оширишда кўмаклашиш;

аёлларнинг исталмаган ҳомиладорлигининг олдини олиш ва профилактикаси воситаларига бўлган эҳтиёжни аниқлаш, буюртмалар ва таклифларни экспертизадан ўтказиш ҳамда мақсадли маблағ билан таъминлаш ва аҳолини тиббиёт муассасалари орқали ушбу воситалар билан барқарор таъминлаш ишларини мувофиқлаштириш.

2. Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар, шаҳарлар ва туманлар ҳокимликлари бир ҳафта муддатда соғлом авлод, аёллар соғлиғини мустаҳкамлаш ва оиланинг тиббий маданияти даражасини ошириш масалалари бўйича минтақавий комиссиялар тузсинлар ҳамда ҳокимларнинг оила, оналик ва болаликни ижтимоий муҳофаза қилиш масалалари бўйича ўринбосарлари бошчилигида уларнинг самарали фаолият кўрсатишини ташкил этсинлар.

3. Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги, "Соғлом авлод учун" жамғармаси, Молия вазирлиги, Халқ таълими вазирлиги, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Маданият ишлари вазирлиги, Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги, Давлат спорт қўмитаси, Давлат матбуот қўмитаси, "Ўзтелерадио" компанияси ва бошқа тузилмалар, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари билан биргаликда бир ой муддатда оилада тиббий маданиятни ошириш, аёлларнинг соғлиғини мустаҳкамлаш, соғлом авлод туғилиши ва уларни тарбиялашнинг устувор йўналишларини амалга ошириш бўйича чора-тадбирларнинг мақсадли дастурини ишлаб чиқсинлар ва тасдиқлаш учун Республика комиссиясига тақдим этсинлар.

4. Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги:

айниқса, қишлоқ жойлардаги тиббиёт муассасалари, тиббий-ижтимоий ёрдам бригадалари ходимларининг қизларга, аёлларга ва ёш оилаларга тиббий хизмат кўрсатиш сифатини ошириш, оилаларда тиббий маданиятни ошириш, она ва бола соғлиғини муҳофаза қилиш масалаларида аёлларга тиббий маслаҳатлар бериш бўйича ишларини кучайтирсин;

Вазирлар Маҳкамасининг Ташқи иқтисодий алоқалар ва хорижий инвестициялар департаменти, Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлиги, хайрия жамғармалари ва ҳукуматга қарашли бўлмаган халқаро ташкилотлар билан биргаликда республикага аёлларнинг репродуктив соғлиғини яхшилаш бўйича аҳолини зарур замонавий тиббиёт препаратлари ва воситалари билан таъминлаш юзасидан мурувват ва ҳомийлик ёрдамларини жалб этиш ишларини фаоллаштирсин;

ушбу воситалар ва уларни қўллаш бўйича маслаҳат хизматлари комплекси тегишли тиббиёт муассасалари орқали бепул асосда берилишини ҳамда амалдаги тартибга мувофиқ турғун даволаш-профилактика муассасаларида дори-дармонлар ва тиббий буюмлари берилиши, ҳисобга олиниши ҳамда улардан фойдаланилиши устидан назоратни ташкил этсин;

айниқса, туғилиш, оналар ва чақалоқлар ўлими даражаси юқори бўлган туманларда акушер-гинеколог кадрлар таркибини мустаҳкамласин, уларни зарур тиббий асбоб-анжомлар, замонавий препаратлар ва воситалар билан таъминласин;

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги билан биргаликда бир ой муддатда акушер-гинеколог врачлар малакасини, шу жумладан, республиканинг етакчи клиникаларида ва чет элларда тажриба орттириш асосида узлуксиз ошириш, тиббиёт ходимларининг ахборот манбаларидан, шу жумладан, "Интернет"дан фойдаланиш имкониятларини кенгайтиришнинг махсус дастурини қабул қилсин.

5. Белгилаб қўйилсинки, аёлларнинг репродуктив соғлиғини яхшилаш учун воситалар ва препаратлар Давлат бюджетида соғлиқни сақлаш муассасаларини маблағ билан таъминлаш учун назарда тутилган ҳар йилги маблағлар доирасида ушбу мақсадларга махсус ажратилган маблағлар, шунингдек ҳукуматга қарашли бўлмаган халқаро ташкилотлар грантлари ҳисобига сотиб олинади ҳамда Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги ва унинг жойлардаги ҳудудий органлари томонидан даволаш, профилактика ва консультация муассасалари ўртасида тақсимланади.

6. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги, Соғлиқни сақлаш вазирлиги, Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги, Халқ таълими вазирлиги, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги бошқа манфаатдор вазирликлар ва идоралар билан биргаликда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига қизларнинг балоғатга тўлмаган ёшда никоҳдан ўтишини истисно этувчи зарур таклифлар киритсинлар, кейинчалик таклифлар Олий Мажлисга киритилсин.

7. Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги 2002-2003 ўқув йилидан бошлаб умумтаълим мактабларининг 10-11-синфлари ўқувчиларининг ҳамда академик лицейлар ва касб-ҳунар коллежларида ўқитишнинг 2-3 йиллари ўқув дастурларига соғлом оила ва никоҳ, соғлом авлод туғилиши ва уни тарбиялаш масалалари бўйича мутахассис тиббий ходимлар томонидан ўтказиладиган махсус факультатив дарслар киритсинлар.

8. Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитаси, "Ўзтелерадио" компанияси, Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги, республика оммавий ахборот воситалари ушбу қарорда назарда тутилаётган чора-тадбирларнинг роли ва аҳамияти кенг тушунтирилишини таъминласинлар.

9. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикасининг Бош вазири Ў.Султонов зиммасига юклансин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси И.КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2002 йил 25 январь

Сиз Конституцияни биласизми?

Халқ таълими вазирлиги, Давлат тест маркази, "Маърифат" газетаси таҳририяти танлови

91. Ўзбекистон Республикасининг 1992 йил 8 декабрда қабул қилинган Конституциясига қачон ўзгартиш киритилган!

А) 1993 йил 28 декабрдла
В) 1994 йил 22 сентябрда
С) 1996 йил 29 августда
Д) 1999 йил 29 августда
Е) 2001 йил 30 августда

92. Қуйидагилардан фуқароларнинг мурожаатларини аниқланг?

А) Ариза
В) Шикоят
С) Талабнома
Д) А, В
Е) А, В, С

93. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг қайси бобида Ўзбекистон ҳудудининг бир-бири билан боғлиқлиги, қонуний тизимга асосланган маъмурий-ҳудудий бўлинмаларга бўлиниши масалалари берилган?

А) "Муқаддима" бобида
В) "Давлат суверенитети" бобида
С) "Ўзбекистон Республикасининг маъмурий-ҳудудий тузилиши" бобида
Д) "Маҳаллий давлат ҳокимияти асослари" бобида
Е) "Ташқи сиёсат" бобида

94. Конституцияда назарда тутилмаган тартибда ҳокимиятнинг янги ва мувозий таркибларини тузиш Конституцияга хилоф ҳисобланиши ва қонунга биноан жавобгарликка тортишга асос бўлиши қайси бобда берилган?

А) "Давлат суверенитети"да
В) "Халқ ҳокимиятчилиги"да
С) "Давлат ҳокимиятининг ташкил этилиши" бўлимида
Д) "Маҳаллий давлат ҳокимияти асослари"да
Е) Тўғри жавоб берилмаган.

95. Ўзбекистон Республикаси ўз фуқароларини қаерда ҳуқуқий ҳимоя қилади?

А) Ўз ҳудудида
В) Ўз ҳудудидан ташқарида
С) Фақат ўз ҳудудида
Д) Фақат Марказий Осиё давлатлари ҳудудида
Е) А, В

96. Касаба ташкилотларига аъзо бўлиш ихтиёрийлиги ҳақидаги қоида қайси қонунда акс этган?

А) Меҳнат кодексида
В) Жиноят кодексида
С) Маъмурий жавобгарлик кодексида
Д) Конституцияда
Е) Фуқаролик тўғрисидаги қонунда

97. Сиёсий партиялар қандай тартибда давлат ҳокимиятини тузишда иштирок этадилар?

А) Иштирок эта олмайдилар
В) Сайланган вакиллар орқали
С) Партиянинг раҳбари орқали
Д) Ўзбекистон аҳолиси орқали
Е) Тўғри жавоб берилмаган

98. Олий Мажлиснинг матбуот органлари фаолиятига ким раҳбарликни амалга оширади?

А) Президент
В) Олий Мажлис Раиси
С) Котибият
Д) Раёсат
Е) Бош вазир

99. Ўзбекистон ҳудудида қандай солиқ тизими амал қилади?

А) Ягона
В) Доимий
С) Узлуксиз
Д) Амалий
Е) Изчил

100. Қонунийлик ва ҳуқуқий тартиботни ҳимоя қилишда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларга қуйидагилардан қайси бири ёрдам кўрсатади?

А) Жамоат ташкилотлари
В) Фуқаролар
С) Ота-оналар
Д) А ва В
Е) В, С

Ҳурматли муштарийлар мана «Сиз конституцияни биласизми?» танловининг сўнгги саволлари эътиборингизга ҳавола этилмоқда. Танлов якунлангунга қадар таҳририятимизга бир қанча жавоблар йўлланган мактублар келди. Аммо бу жавобларнинг бирортаси ҳам ҳисобга олинмайди. Чунки, аввал ҳам айтиб ўтганимиздек, танловнинг 100 та саволларининг барчаси эълон қилинганидан кейин шу саволларнинг ҳаммасига тўлиқ ва тўғри жавоб йўллаган мухлис танловнинг ғолиби деб топилади ва тақдирланади.

Жавобларингизни кутамиз.

Ma'rifat маслаҳатхонаси

Сурхондарё вилояти Денов тумани "Ўзбекистон" ж/х, Қумқишлоқ маҳалласида яшовчи Қоракулова Ўрозхолдан:

Савол: — Қизим Термиз Давлат университети тил Марказини битириб, инглиз тилини ўрганиб диплом олди. Бу диплом билан мактабда инглиз тилидан дарс бериши мумкинми?

Жавоб: — *Термиз давлат университети минтақа тил таълими марказининг инглиз тили бўлимида ўқиган қизингиз, у ерда тил ўрганган, мактабда ўқитувчилик қилади деган ҳуқуққа эга эмас. Мактабда инглиз тилидан дарс бериш учун 4 йил ўқиб бакалавр бўлиши зарур, шундагина у инглиз тилидан дарс бериши мумкин.*

Сурхондарё вилояти Музработ тумани Ф.Норқуловдан:

Савол: — Биз қайси тартибда электр ҳақини тўлаймиз?

Жавоб: — *Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1993 йил 1 декабрдаги "Электр энергиясидан имтиёзли тарзда фойдаланувчи аҳоли учун электрдан фойдаланиш ҳажмини белгилаш тўғрисида"ги Қарорига мувофиқ, электр энергиясидан фойдаланиш меъёри ойига 110 квм. соат миқдорида белгиланган. Ушбу меъёрдан ортиқ фойдаланилган электр энергияси учун умумий тарифда ҳақ тўланади. Имтиёздан фақат 1 кишигина фойдаланади. Электр энергиясидан фойдаланишда шаҳарда яшовчи ўқитувчилар 50 фоиз, қишлоқда яшовчилар 100 фоиз имтиёздан фойдаланадилар.*

Ю.АҲМЕДОВ,
Ўзбекистон таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий қўмитаси бош мутахассиси

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори

Аҳолининг ижтимоий ҳимояга муҳтож қатламларини аниқ йўналтирилган тарзда қўллаб-қувватлашнинг 2002-2003 йилларга мўлжалланган дастурини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида

(Давоми. Боши 1-бетда)

ўқувчиларнинг 100 фоизини дарсликлар билан таъминлаш назарда тутилсин.

3. Етим болаларни ва ота-она қаровисиз қолган тўлиқ давлат таъминотидаги болаларни ижтимоий ҳимоя қилиш:

улар барча турдаги умумтаълим мактабларини битириб чиқаётганда ва ишга жойлашаётганда кийим-бош, пойабзал ва анжомлар сотиб олиш учун тўланадиган нафақалар миқдорини 2002 йилда — энг кам ойлик иш миқдорининг 80 бараваригача, 2003 йилда — 100 бараваригача, шунингдек пул нафақасини 2002 йилда — энг кам ойлик иш ҳақи миқдорининг 3 бараваригача ва 2003 йилда — 5 бараваригача миқдорда ошириш;

ўқув муассасаси яшаш жойидан узоқ масофада жойлашган ҳолларда бюджет маблағлари ҳисобига имтиёзли транспортда юриш карточкалари билан таъминлаш йўли билан кучайтирилсин.

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги Молия вазирлиги, Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги билан биргаликда тўлиқ давлат таъминотидаги етим болаларни ва ота-она қаровисиз қолган болаларни пул нафақалари ҳамда кийим-бош, пойабзал ва анжомлар сотиб олиш учун нафақалар, шунингдек транспортда юриш карточкалари билан таъминлаш тартибини бир ой муддатда ишлаб чиқсин ва тасдиқласин.

4. Белгилансинки, чақалоқни ўз тарбиясига (патронат) олган тутинган ота-оналарга олинган ҳар бир чақалоқ учун энг кам ойлик иш ҳақининг 3 баравари миқдорида ҳар ойлик нафақа берилади.

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги Молия вазирлиги билан келишган ҳолда тарбиялаш (патронат) учун оилаларга бериладиган етим болаларни кийим-бош, пойабзал билан бир йўла таъминлашнинг болаларнинг ёшига қараб кийим-бош ва пойабзал бериш нормаси ва рўйхатини белгилайдиган тартибини икки ҳафта муддатда ишлаб чиқсин ва тасдиқласин.

Белгилаб қўйилсинки:

тутинган ота-оналарга ҳар ойлик нафақа тўлаш ҳамда болаларни кийим-бош ва пойабзал билан бир йўла таъминлаш харажатлари Қорақалпоғистон Республикаси Молия вазирлиги, вилоятлар ва Тошкент шаҳар молия бошқармалари томонидан, маҳаллий ҳокимият органларининг тегишли қарорлари асосида, маҳаллий бюджетларнинг заҳира маблағларидан маблағ билан таъминланади;

маблағ билан таъминланадиган харажатлар миқдори Қорақалпоғистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, вилоятлар ва Тошкент шаҳар халқ таълими бошқармалари томонидан тақдим этиладиган ҳисоб-китоблар асосида, тегишли молия органлари билан келишган ҳолда белгиланади;

тўлов Қорақалпоғистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ҳамда вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари халқ таълими бошқармалари орқали амалга оширилади.

5. Қишлоқ жойларда ишлайдиган ўқитувчиларнинг ахборот билан таъминланганлигини яхшилаш учун Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Молия вазирлиги 2002 йил 1 январдан бошлаб (қишлоқ жойлардаги) умумтаълим мактаблари, академик лицейлар ва касб-ҳунар коллежларининг кутубхона фонди ўнтагача турдаги газета ва журналларга, асосан республика оммавий ахборот воситаларига маҳаллий бюджет маблағлари ҳисобига мажбурий обуна қилинишини таъминласинлар.

6. "Маҳалла" жамғармаси, Ўзбекистон Республикаси Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги, Молия вазирлиги ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг ишламаётган оналарга болани икки ёшга тўлгунга қадар парвариш қилиш бўйича ойлик нафақа тайинлаш тўғрисидаги таклифлари қабул қилинсин, бунда оиланинг мазкур нафақага муҳтожлигидан келиб чиқилсин. Мазкур нафақани тайинлашда ижтимоий адолат, очиқ-ойдинлик ва ошкоралик принципларига риоя қилиниши таъминлансин.

7. Ўзбекистон Республикаси Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги:

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги, "Маҳалла" жамғармаси, Халқ банки билан биргаликда оналарга болани икки ёшга тўлгунгача парвариш қилиш бўйича ҳар ойлик нафақа тайинлаш ва тўлаш тартиби тўғрисидаги Низомни, унда оилаларнинг мазкур нафақага муҳтожлигини ҳисобга олган ҳолда бир ой муддатда ишлаб чиқсин ва белгиланган тартибда тасдиқласин;

иш стажи бўйича чеклашнинг олиб ташланиши муносабати билан қайта кўриб чиқилиши керак бўлган пенсиялар миқдорини икки ҳафта муддатда қайта ҳисоб-китоб қилиб чиқсин;

Молия вазирлиги, Макроиқтисодиёт ва статистика вазирлиги, Марказий банк, Ўзбекистон Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси билан биргаликда оилавий тадбиркорликни маблағ билан таъминлаш тартибини бир ой муддатда ишлаб чиқсин ва тасдиқласин, бунда уларга тижорат банклари орқали, шу жумладан, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ҳамда бошқа молиявий барқарор нодавлат нотижорат ташкилотлари кафиллиги остида гаровсиз асосда микрокредитлар берилишини назарда тутсин.

8. Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар, туманлар ва шаҳарлар ҳокимликлари Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш органлари ҳамда "Маҳалла" жамғармасининг минтақавий бўлимлари билан биргаликда фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларига уларга аҳолининг ижтимоий ҳимояга муҳтож қатламларини аниқ йўналтирилган тарзда қўллаб-қувватлаш, оилаларга нафақалар белгилашда ижтимоий адолатни таъминлаш чора-тадбирларини амалга оширишда ҳар томонлама амалий ва методик ёрдам кўрсатишни ташкил этсинлар.

9. Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматининг айрим қарорларига ўзгартиришлар ва қўшимчалар киритилсин.

10. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги, Молия вазирлиги билан биргаликда бир ой муддатда Вазирлар Маҳкамасига амалдаги қонун ҳужжатларига ўзгартиришлар ва қўшимчалар киритиш бўйича таклифлар киритсин.

11. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосарлари Р.Азимов ва Ҳ.Кароматов зиммасига юклансин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси И.КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2002 йил 25 январь

ХЎЖАЛИК РАҲБАРИ — «ХАЛҚ ТАЪЛИМИ АЪЛОЧИСИ»

Конимех туманининг жанубий ғарбида Қизилқум саҳросида Караката ширкат хўжалиги жойлашган. Хўжалик асосан чорвачиликка ихтисослашган бўлиб, моддий жиҳатдан барқарор ҳисобланади. Унга 1999 йилдан буён олий маълумотли зоотехник Холбой Боисов раҳбарлик қилиб келмоқда. Бу инсон, тумандаги таълим жонкуярларидан ҳисобланади. Хўжалик ҳудудида 5 та ўрта умумтаълим ҳамда 1 та таянч мактаблари мавжуд. Республикамизда Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини ҳамда таълим тараққиёти шартларини англаб етган бу инсонлар таълим муассасаларига ғамхўрлик қилиб келмоқда. Хўжалик раҳбарининг саъй-ҳаракатлари билан мактаблар керакли жиҳозлар, техник воситалар билан яхши таъминланган. Холбой Боисовнинг кўрсатаётган ғамхўрлигидан мактаб жамоалари хурсанд. Шу ўринда 6-ўрта мактаб фаолиятига алоҳида тўхталиб ўтиш жоиз. Бу мактабнинг таълим кўрсаткичи вилоятдаги марказ мактаблари билан тенглашганининг гувоҳи бўламиз. Етакчи ҳомий Холбой аканинг кўрсатган моддий ёрдами туфайли мактаб деярли тўлиқ дарсликлар билан таъминланган. Таълим тизимига хўжалик раҳбарининг алоҳида эътибор бераётганлиги, албатта, қувончли ҳолдир. Мактаб синфхоналари имкон қадар компьютер билан таъминланган. Дарсларнинг техник воситалар ёрдамида ташкил этилиши ҳам аҳамиятта моликдир. Мактабда таълим билан бир қаторда маънавий-маърифий ишларнинг ҳам кўнгилдагидек олиб борилаётир. Мактабда 6 турдаги касб-ҳунарга йўналтирилган тўгараклар, 5 та спорт секциялари мунтазам фаолият кўрсатмоқда. "Саркор" фирмаси ҳомийлигида мактабларда таҳсил олаётган кам таъминланган оила фарзандларининг 140 нафарига бепул иссиқ овқат берилмоқда. Бундан ташқари 2001-2002 ўқув йилида хўжалик ҳисобидан 6-мактабга 800 минг сўмлик видеокамера ҳадя қилинди. 6-, 20-, 24-, 28-, 29-, 19-мактабларига 100 минг сўмлик спорт жиҳозлари тақдим этилди. Шунингдек, республикамиз мактаб ўқувчилари ўртасида ўтказилаётган "Умид ниҳоллари" спорт мусобақасининг 2-3-босқичларининг муваффақиятли ўтиши учун керакли шароит яратилди. Ширкат хўжалиги томонидан ушбу таълим муассасаларининг қишки мавсумни тўлиқ қувват билан якунлашлари учун иситиш печларига етарлича саксовул ўтини жамғарилган.

Юқоридаги фикрлардан билиш мумкинки, хўжаликлар ҳомийлигида мактаблар моддий аҳволи яхшиланиб бормоқда. Буларнинг барчаси таълим тараққиётини белгилаб беришда муҳим омил бўлади.

Х.Боисовнинг шундайин ғамхўрликларга бош-қош бўлиб, таълимга кўрсатаётган жонкуярлигини рағбатлантириш мақсадида Халқ таълими вазирлиги уни «Халқ таълими аълочиси» кўкрак нишони билан тақдирлади.

Ўткир ПЎЛАТ,
«Маърифат»нинг махсус мухбири

КИМ ҚУВНОҒУ ҲАМ ЗУККО?

Маълумки, бугунги кунда юртимизнинг барча соҳаларига янгича фикрлайдиган иқтидорли ижодкор ёшлар керак. Ана шундай ёшларни аниқлаш мақсадида Акмал Икромов туман ҳокимиятида "Қувноқлар ва зукколар" кўрик-танловининг охирги босқичи бўлиб ўтди. Унда ЎзДЖТУнинг инглиз филологияси, таржимонлик ва халқаро журналистика факультетлари талабалари ўзаро беллашдилар. Қизиқарли ўтган кўрик-танловда ғолибни аниқлаш анча мушкул бўлди. Ҳакамлар ҳайъатининг хулосасига кўра, инглиз филологияси факультети талабалари ғолибликни қўлга киритдилар. Ҳар учала команда ҳам "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракатининг А.Икромов тумани бўлими томонидан қимматбаҳо совғалар билан тақдирландилар.

МУХБИРИМИЗ

Таълим ва тарбиянинг бир-бирига боғлиқлигини кўп бора таъкидлаймиз. Фарзанд оила, мактабгача таълим муассасаси, мактабда тарбияланади таълим олади.

Буни яхши билган Жиззах вилояти Дўстлик тумани халқ таълими ходимлари қўлларидан келганча туманда ўсиб улғаётган болаларга билим бермоқдалар.

18 та умумтаълим мактаблари билан бир қаторда 18 та мактабгача таълим муассасалари ҳам фаолият юритмоқда.

Суратларда: ўқитувчи Раъно Акабоева дарс пайтида.

Ўқувчилар муаллима Раъно Акабоева ўтаётган "Соғлом авлод" асослари фанини тинглашмоқда.

Шавкат АКРАМОВ олган суратлар.

ФРИДРИХ НИТШЕ — ТАФАККУР ВА ХАЁЛОТ СЕҲРГАРИ

Фалсафа — фанларнинг отаси ва кўп минг-йиллик инсоният турмуш тажрибаларининг жавоҳири. Фалсафасиз турмуш — хира ва сийқа. Асосида фалсафа ётмаган фан йўқ. Остона йўқ. Фалсафа орқалигина ҳаёт ва борлиқ қонуниятларини теран билиш ва шунга яраша ўзгартириш, тирикликни доим бир поғонадан иккинчи поғонага кўтариш, тинимсиз онгли ҳаракатда, нима деймиз — ўсиш-ўзгаришда бўлиш мумкин. Фалсафани менсимаслик тугатиб бўлмас руҳий-маънавий, илмий-фанний қолоқликларга олиб келади. Ожизлик миллий миқёс касб этади ва эринмаган кимсага қарам бўлиб қолиш хавфи ҳамиша бош устида осилиб туради.

Гўзаллик қутқаради, дейилганда, асл маъносида фалсафа қутқаради, деб айтилган эди. Фалсафа бунда гўзаллик деб аталган эди. Зотан, гўзалликнинг ўзи ҳам борлиқнинг фалсафасидан туғилади ва камол топади.

Ғарб дунёси фалсафа ва социологияга кейинги уч-тўрт аср мобайнида мислсиз эътибор бериб ва ўз ҳаётларини шу фанларнинг ютуқлари асосига қуриб ҳайратомуз тараққиётга эришди. Яна янгидан янги тараққиёт йўллари ва имкониятларини очмоқда.

Европа фалсафаси ва социологиясининг том маънодаги кашфиётчилик руҳи XIX асрнинг иккинчи ярмида немис олими Фридрих Нитше ижодида ҳам тўла намоён бўлди. Айтиш мумкинки, Нитше Суқротгача бўлган ва ундан кейинги юнон фалсафий тафаккур дунёсидан ва шу билан бирга Европа фалсафа руҳидан ўсиб чиқди. Нитшени Суқрот, Платон, Аристотел, Ҳегел ёки ўзидан каттароқ замондоши Артур Шопенгауэрга ўхшаган соф маънодаги файласуф ва фақат файласуф деб айтиш қийин. Нитше ёшлик чоғларида мумтоз филология билан ҳам чуқур шуғулланди, мусиқий композициялар (кичик мусиқий асарлар), эҳтиросли шеърлар ёзди, бадиаларга (эссеистика) ҳавас

Jahon mutafakkirlari

қилди, шиддат ва шавққа тўла ахлоқий-фалсафий асарлар яратди. Шунинг учун уни кўпроқ фалсафада шоир, шоир файласуф деб атайдилар. У худди кўҳна Хитой, ҳинд файласуф донишмандлари ёки Шопенгауэр каби ўз ахлоқий-фалсафий, бадиа асарларини парча-парча ҳикматлар (афоризмлар) тарзида ёхуд шаклида ёзди. У худди Ҳегелдек яхлит бир диалектика системаси ёки тизимларини яратмади, буни олдига мақсад қилиб ҳам қўймади. Унинг барча асарлари — булар эҳтирослар қайнаган, пўртана бўлиб отилган ғоялар, ғоялар ва яна ғоялардир. Ғоя бўлганда ҳам, улар бари башорат кучининг қудрати билан ажралиб туради. Нитше АЪЛО ОДАМ, КЕЛАЖАК ОДАМ, ОЗОД АҚЛ ғояларини яратди. Инсоннинг барча тарихан орттирган сарқитлари ва иллатлардан тамомила озод ва кучли, дунёни янгидан, янги асосда қура олишига қодир бўлишини орзу қилди. У эҳтирослари жунбушга келган чоғларда: "Мен одам эмасман, мен динамитман", деб аташни суварди. Бу сўзлар қанчалик ғайрифавқулодда бўлиб эшитилмасин, Нитшенинг моҳиятини англашга кўмаклашади. Зотан, бошданоқ айтиб қўяйлик, Нитшенинг барча ёзганлари, барча ҳикматлари том маънода динамит хосиятига эгадир.

Бу динамит фикрлар оламларида шиддат билан портлаб яна ўз ичидан гўзал ва ҳаракатчан — инкор қилувчи ва тасдиқловчи гўзал фикрлар оламларини яратарди. Шарқда Зардўшт, Будда ғоялари қанчалар ўзига эргаштирган ва замондошлари фикрлашига динамит каби таъсир кўрсатган бўлса, Нитше ғоялари, ҳикматлари ҳам Европага ва айниқса XX аср Европасига ана шундай инқилобий тарзда таъсир кўрсатди.

Нитше Европа фикри, унинг тафаккурини янги босқичга олиб чиқди. "Зардўшт таваллоси" асари билан эса Европа ва Шарқ ўртасида ҳеч қачон бузилмайдиган кўприк қурди.

Нитше ўзининг бутун йигирма жилдлик асарлари ва оламни қамраган ғоялари билан осмон сари қўйилган ва учи ҳам, қаерга қўйилганлиги ҳам кўринмай кетган, маълум бўлмаган нарвонга ўхшайди. Нитше шу нарвондан туганмас тафаккур юксакликларига кўтарилди. Инсоният донишмандлари яратган ғояларни бағрида баланд аланга олиб ёнган олов ичидан ўтказди. Кўплаб ғоялар бу ўтга дош беролмай ёниб кетдилар. Асллари Нитше олови ичидан янада асллланиб чиқди.

Нитше ўз ғоялари каби бениҳоя безовта, изтироблар, изланишлар билан тўла умр йўлларини босиб ўтди.

ЕВРОПАНИНГ ШОМ ЮЛДУЗИ

Фридрих Нитше 1844 йилнинг 15 октябрида Саксонияда, Лютсен яқинидаги Рёккен шаҳарчасида дунёга келди. Унинг отаси маърифатли руҳоний эди. Нитше беш ёшида отасидан айрилди. Кўҳна поляк зодагонлари наслидан бўлган онаси қўлида тарбияланди. Болалар гимназиясида ўқиб юрган чоғлариданоқ ўн яшар Нитше шеърлар машқ қилди. Мусиқани беҳад севарди. Доим мусиқа чалар ва ўзича композициялар тўқирди. Мусиқага мислсиз муҳаббат уни то умрининг охиригача тарк этмади. 12 ёшларидан тинимсиз бош оғриш, кўз хасталигига чалинди. Болалигидан кўп дард чекиб ўсди. Унинг юрагида ижод шавқи қайнарди. 14 ёшида "Мусиқа тўғрисида" деган иншосини ёзди. Ўн бешга кирганда "Қисмат ва тарих", "Эрк ихтиёри ва қисмат", "Христианлик тўғрисида" деган бадиаларини қоғозга туширди. Сабоқдошлари билан биргаликда "Германия" деб аталган адабий-мусиқий тўгарак тузди. 1864 йилда "Феогнид Мегаренсий" деган диплом иши ёқлади. Етуклик гувоҳномасини олди. 1864 йилдан эътиборан Бонн университетида теология ва филология бўйича чуқур таҳсил кўрди. Бу пайтда ҳам жуда кўп мусиқий композициялар яратди. Турли шеърларга куйлар басталади. Филология ва фалсафа оламига, таъбир ўринли бўлса, куй ва мусиқа орқали кириб борди.

Нитше 1865 йилда Лейпциг университетига ўтиб таҳсил олди. Машҳур профессор Ричл етакчилигида филология борасидаги билимларини кенгайтирди. Шу чоғлар у ўзининг катта замондоши, улуғ донишманд Артур Шопенгауэр асарлари билан танишди. Навоий Аттордан қандай таъсирланган, унинг асиру мубталосига айланган бўлса, Нитше худди шундай Шопенгауэр асарларига мубтало бўлди. Уларни ташналик ва буюк муҳаббат билан ўрганди. Шопенгауэр асарлари Нитшеда — Нитшени уйғотди. Бу шайдолик, ошуфталик унинг умри бўйи давом этди. Шу пайтлар Нитше бошқа бир немис санъаткори, буюк композитор Рихард Вагнер мусиқаси ва эстетикаси билан ошна бўлиб, унга батамом ошиқу беқарор бўлди. Ёшликда берган кўнгил айрилмас бало бўлур, деган ҳикмат Нитше қисматига чиппа ёпишди. Навоий бир умр Жомий, Ансорий, Аҳрори Валий, Ҳусайн Бойқарога қандай муҳаббат ва эътиқод сақлаган бўлса, Нитше ҳам Шопенгауэр ва Вагнер ва сал кейинроқ Ҳётега шунча муҳаббатни тақдиридан олиб ўтди. Умр бўйи уларнинг ғояларига муҳаббат изҳор қилди, тинмай улар билан тортишди, ҳайратомуз баҳс ва мунозаралар олиб борди. Унинг навқирон сиймосида *мафтун бўлувчи* ва *мафтункор* инсон жадал шитоб билан тарбия ва камол топди. Унинг илмлар ва тиллар, китобларни ўзлаштириши ғоятда ҳайратланарли, шиддатли ва яшин тезлигида кечарди. 1866 йилда "Диоген Лаэртий манбалари" деган илмий рисола ёзди. Бу асари талабалар ўртасидаги мусобақада ғолиб чиқиб, мукофот билан тақдирланди. У 1867 йилда ҳарбийга чақирилиб, отлиқ қисмларда хизмат ўтади. Илк асарлари Рейн илмий журналида босилди. Нитше ҳали студентлигидаёқ, 1869 йилда устози профессор Ричлнинг тавсиясига биноан Базел университетининг профессори қилиб тасдиқланди. Ундан номзодлик ва докторлик диссертацияларини ёзиш ва расман ёқлашни талаб қилиб ўтиришмади. Шу йили Лейпциг университети Нитшега босилиб чиққан асарлари учун докторлик даражасини берди. Нитше тинимсиз руҳланиб ёзарди. 1870 йилда унинг қадим юнон мутафаккир адиблари Ҳомер, Хесиод, Суқрот ҳақидаги гўзал илмий асарлари дунёга келди. Беморлик, уйқусизлик уни ёмон қийнарди. Шунга қарамай Нитше "Мусиқа руҳониятидан трагедиянинг туғилиши" деган асар устида иш бошлади.

Шуни ҳам айтиш керакки, ҳар қандай даҳонинг туғилиши ва тикланиши зиддиятларсиз кечмайди. Нитше бундай зиддиятларга жуда кўп дуч келди. Германия илмий жамоатчилиги Нитшенинг илк давр филологик асарларини анча-мунча ҳуркиб-чўчиб, юраги орқага тортиб қарши олди. Унинг фавқулодда ўткир, серҳайқириқ, фантазия жўш урган асарларини тўғри тушуниш ва тўғри баҳолашга ҳамма ҳам бирдай қодир эмас эди. Устози кекса Ричлнинг ўзи: "унга қарасам, юксаклиги ва эҳтиросларининг зўридан бошим айланиб кетади", деб эътироф этган эди. Бир қисм ёшлар уни илоҳийлаштирар, бошқа бир гуруҳлари эса унинг лекцияларига киришдан бош тортар эдилар. Шу шиддат билан кечаётган воқеалар таъсирида Нитшенинг мумтоз филологиядан кўнгли бирмунча совигандай бўлди. "Мусиқа руҳониятидан традегиянинг туғилиши" 1872 йилда нашр этилди. Рихард Вагнерга бағишланган бу асар мумтоз трагедия ҳақидаги мавжуд тасаввурларни остин-устун қилиб ташлади. Бу китобдан Нитше замондошлари том маънода лол қолдилар. Одам ишонмаслиги мумкин, лекин маърифатли замондошлар китоб бундай бўлиши мумкин эмас, деганга ўхшаш фикрларни билдирдилар. Бундай зиддиятли муносабатлардан алами келган Нитше: "Келиб-келиб мен немислар олдига марварид дурдоналарини сочдимми!" — деб айтган эди. Лекин улуғ Вагнер: "Мен бундан кўра ҳам улуғроқ китоб ўқиган эмасман", деб Нитшенинг кўнглини кўтарди. Кўп ўтмай Нитше "Бемаврид хаёллар" деган тўрт китобдан иборат асарига ўтирди. Унинг бу асари Германиянигина эмас, бутун Европани забт этди. Унда фикрлар ва оригинал қарашлар дунёси худди Сомон йўлидек жимирлаб очилди. Европада янги тафаккур феномени юзага келганлигидан дарак берди. Бу асарнинг биринчи — учинчи китоблари устида Европада баҳс қизигандан қизиди. Нитшенинг кўп кучли ғояларига қўшилолмаган ва уларни "ҳазм" қилолмаган Вагнер ва устоз Ричл билан ёш мутафаккир ўртасида ихтилофлар чиқди. Оралари узилиш даражасига етди. Нитшенинг кўзи ўқий олмас ва ёза олмас даражада хиралашди. У "Бемаврид хаёллар"нинг тўртинчи китобини айтиб туриб ёздирди. Бош оғриши сира тинмас, тўхтовсиз сафро ташларди. Нитше тинимсиз кезар, шаҳарлар айланар, асарларини миясида ёддан пишитар ва ёзарди. Унинг 1876 йилда яратилган "Инсонга хос, фақат инсонга хос..." деган китоби Нитше ижодида янги бир давр бошланганлигини билдирди. Бу фавқулодда асарини Нитшенинг ўзи: "Озод ақллар учун китоб" деб атади. "Дунёга менчалик шубҳа билан қараган одам бўлганмикан" — деб айтди Нитше шу асарида. Ҳақиқатан ҳам, у бунда Худога энг кўп савол берган фикрли инсон каби кўзга ташланади. У ўрганиш бўлиб кетган, одат тусига кирган баҳоларга шубҳа билдирди ва уларни батамом ағдар-тўнтар қилиб юборди. Шу боисдан унинг фикрлари замондошларга ғайри ахлоқий ва ҳатто ахлоқдан ташқари бўлиб туюлади. Улар бамисоли "яхшилик ва ёмонликнинг нариги томонида" турган ва яралганга ўхшаб туюладилар.

Дарвоқе, Нитше шу йилларда "Яхшилик ва ёмонликнинг нариги томонида" (1885) асарини яратди. Нитше фақат ташқи дунё ва одатий қарашлардангина шубҳаланмай ўз-ўзидан ҳам шубҳаланади. Ўз-ўзини алдаётганга, ўз-ўзини сақлашга муғомбирлик қилаётганга ўхшаб кўринади. Уни "озод ақл" ғояси қаттиқ машғул қилади. Аслида Европада "озод ақл" йўқ ва мен озод ақл эгаларини ўзим ўйлаб топдим, улар билан суҳбатлашиш учун ўзим тўқиб чиқардим. Менга шундай дўст-биродарлар етишмас эди, деган фикрни билдирди.

Лекин Нитше озод ақл эгалари йўқлигидан умидсизликка тушмади. Европада шундай озод ақллар бўлиши мумкин. Бизнинг эртанги Европамизда келар кунларда шундай қувноқ, жасур ва ғаюр болалар пайдо бўлса ажабмас. Мен бунга сира шубҳа қилмайман. Улар оҳиста-оҳиста келаётганликларини кўриб турибман. Балки уларни олдиндан тасвирлаб тезроқ етиб келишларига кўмаклашарман. Ахийри шундай "озод ақллар"нинг етиб келишларига шарт-шароит ярати-лар..." деб ёзди у "Инсонга хос..." асарида. Туш бизни инсониятнинг неча минг йиллик аввалги ҳолатлари, фикрлашувлари, хаёллашлари, тасаввурлари оламига қайтаради. Тушда одам жуда осон фикрлайди. Туш зотан баайни мифнинг ўзи, дейди Нитше. Туш кўриш миянинг дам олиши. Мантиқий тафаккур кейин пайдо бўлади. Тушда биз ҳукм, ақлий хулосалар чиқаришнинг ибтидоий усулларига қайтамиз. Умримизнинг қарийб ярми шундай ибтидоий фикрлашда ўтади. Ҳозирги дунё ҳам шундай. У бизнинг кўпдан кўп янглишларимиз, хатоларимиз, хаёлларимиз, тасаввурларимиздан бино бўлган. Бизнинг дунё тўғрисидаги янглиш тасаввурларимиз ақлий адашувларимизнинг тўғридан-тўғри натижаси. "Нарса ўзида унинг устидан қаҳ-қаҳ уриб кулишга лойиқ, зотан, у жуда кўп нарсаларни, ҳатто ҳамма нарсани ўз ичига олгандай кўринади, ҳолбуки, у бўм-бўш, яъни маъноси йўқдир" ("Инсонга хос..." 16).

> **Дунё тан олган кўп улуғ файласуфларнинг асарлари ҳанузгача ўзбек тилида чоп этилмагани туфайли аксарият зиёлилар, хусусан, ёшларимиз уларнинг ғоявий қарашлари билан яхши таниш эмас. Сократ ва Платон, Нитше ва Фрейд каби олимларнинг, ҳозирги замон чет эл файласуфларининг китобларини ҳам тушунарли қилиб изоҳ ва шарҳлар билан ўзбек тилида чоп этиш наҳотки, мумкин эмас...**
>
> **Мана, мисол учун, Фрейднинг назарий қарашлари, прагматизм ва экзистенциализм ғоялари, Бердяев ва бошқаларнинг фалсафасидан ўргансак, фойдадан холи бўлмайди.**
>
> **Ислом КАРИМОВ**

Нитшенинг фикри муттасил суратда келажак тараққиётига қаратилган. У тўхтовсиз бўлажак инсон тўғрисида қайғуради. Башоратлар қилади. "Озод ақллар" башорати. Тараққиёт башорати. "... Агар инсоният ўзини бундай режалашган, жамлашган бошқарув орқали ҳалок қилишни истамаса, унда ҳозиргача номаълум бўлган миқёсда маданият шароитлари билимини топиши ва бу умумжаҳон мақсадлари учун илмий мезонга айланиши керак" ("Инсонга хос...", 25). Нитше диний дунёқарашдан илмий дунёқарашга ўтишни ёқлайди. Лекин бу ўтиш орасида яна бир — ўтишни тайёрловчи фикрлар тизими бўлишини маъқуллайди. Диний дунёқарашдан илмий дунёқарашга биратўла сакраб ўтишни жуда хатарли деб билади. Унингча ўтиш даврида санъат имкониятларидан фойдаланиш яхши, хайрли натижалар келтиради. Санъат орқали чинакамига озод қилувчи фалсафа фанига ўтиш осонроқ ва бу оғир оғриқларсиз, талафотларсиз кечади.

Нитше фалсафаси бу — тугал озодлик фалсафасидир. У рўй рост: "озодликдан фаровонликни устун кўриш ахлоқсизликдир", дейди ("Инсонга хос..." 42). Адашиш, алданиш, ёлғон — озодликнинг душмани. Нитше ёлғоннинг табиати ҳақида шундай фикрларни баён этади: Мураккаб бир шароитларда бола ёлғончи бўлиб ўсади. Битта ёлғонни оқлаш учун яна ўнлаб ёлғонларни тўқийди. Ҳақиқат туйғуси уни тарк этади, ёлғондан нафратланиш кераклигини хаёлига ҳам келтирмай қўяди. Ёлғондан табиий тарзда фойдаланади. Ёлғонни ўз манфаатларига хизмат қилдиради. Ростгўйлик нималигини билмайди. Бу нарса унга бегона. Шунинг учун ўзини ҳеч нарсага айбдор билмай, худди қўй оғзидан чўп олмагандай бўлиб яна ёлғон сўзлайверади. Нитшенинг бу фикрлари нечоғлик ҳақ эканлигини айрим тарихий даврларнинг воқеалари тўла исботламоқда. Балки мустабидлар ёлғонни ўзларига қурол қилиб оладилар, ёлғонни яшаш мафкурасига айлантирадилар. Маълум бир вақт ўтгач, ёлғон мустабид мафкураси билан яшаган кишиларнинг қон-қонига сингиб кетади ва бу янглиш узоқ вақт давом этади. Нитше бир ҳикматида бунга ёрқин ишора этади:

"ЖАҲЛДОР. Бизга қарши қаҳр ва зарда қилишга қодир бўлган кишидан эҳтиёт бўлмоқ керак, худди баайни илгари бизнинг жонимизга қасд қилган кимсадан эҳтиёт бўлган каби. Зотан, бизнинг ҳали тирик юрганимиз унинг ҳали бизни ўлдиришга имконияти бўлмаганлигинигина кўрсатади. Агар назар ўлдиролсайди, биз аллақачон ўлдирилган бўлардик. Кишини жисмоний ваҳшат ила қўрқитиб, жим бўлишга мажбур қилиш — бу узоқ, ибтидоий турмуш тарзининг белгиси. — Худди шунингдек, мартабали одамларнинг ўз қўл остидаги кишиларга бадбин совуқ назар билан қарашлари — одамлар ўртасидаги насабга доир айирмачиликларнинг қолдиғи, жуда қўпол бир кўринишидир. Бу ўта дағал бир қадимият. Эскиликни асрашга одатланган аёллар бу survival (сарқит)ни яхширок сақлаганлар" ("Инсонга хос", 64).

Нитше билиш салтанатида ҳар қандай ғояни шубҳа остига олиш мумкин ва табиий деб билади. Унинг учун ҳеч қандай ғоя, ҳодиса мутлақ қимматга, ўзгармас аҳамиятга эга эмас. Ҳамма нарса-ҳодисаларда инсонга хос янглишиш, адашиш изларини кузатиш мумкин. Бу жиҳатдан Нитшенинг инсон ва ҳаёт тўғрисидаги ҳикматлари, кузатишлари беҳад қимматли ва ҳали-ҳануз ўз қудратли кучини, актуаллигини йўқотмаган. Нитшенинг фикри келажак замонларнинг фикридир. Нитше: "Роҳатсиз ҳаёт йўқ: роҳат учун кураш ҳаёт учун кураш демакдир" ("Инсонга хос...", 104) — дер экан, бу одам боласини ўйлатмай иложи йўқ. Нитше асарларидан бирида лотинча **феросиа аними** — деган қадимги иборани тилга олади. Бу ўзбекчада **кўнгил ғалаёни** дегани бўлар экан. Нитшенинг ҳар бир сўз, ҳар бир ҳикмати мана шундай кўнгил ғалаёнларидан туғилганлигини қайд этиб ўтайлик.

Нитше 1879 йилда кети узилмаган сурункали касаллиги туфайли Базел университети профессорлиги лавозимидан истеъфога чиқди. Унинг учун сарсонлик-саргардонлик йиллари бошланди. Кўчаларда тез-тез ҳушдан кетиб қолиш ҳоллари такрорланди. Лекин ижод Нитшенинг бутун борлиғини қамраб олган ва бу туйғу, истак, мақсад унинг учун ҳар қандай нарса, ҳар қандай касалликдан кучли эди. Шу йили адибнинг "Мусофир ва унинг сояси" деган китоби чиқди. 1880 йилда "Тонг шафағи" ("Қувноқ фан") деган китобини ёзди. Петербурглик рус генералининг қизи Лу фон Саломэ, синглиси Элизабет, онаси ўртасида кўп турли можароларни бошидан кечирди. Яқинларидан олисда, айриликда яшаш унга оғир руҳий таъсир кўргазди. 1883 йилда у машҳур "Зардўшт таваллоси" асари устида ишга ўтирди. Италия, Швейцария, Германия шаҳарларини тинимсиз кезди. Ёлғизлик уни ўртар эди. 80-йилларнинг иккинчи ярмида у "Ахлоқ генеологияси", "Санамлар шоми", "Антихрист", "Вагнер ҳодисаси", "Эссе Хомо" сингари фикр ва эҳтиросга тўлиқ асарларини дунёга келтирди.

1889 йилдан Нитшеда ақлнинг зойил бўлиши кучайди. 1900 йил 1 августда Нитше оғир тутқаноқдан сўнг оламдан ўтди.

Нитшенинг барча асарлари ўта таранг руҳ ва тамомила эркин ақлнинг ҳаракатдаги тимсоли сифатида кўзга ташланади. У христианликнинг черков зулми ҳақида ёниб-куйиб ёзди. Руҳ таранглиги ва ақл эркинлиги унинг барча фалсафий қарашларини чулғаб олади, барча афоризмларининг туб мағзига сингади. Нитше таранг руҳ ва эркин ақлнинг ноёб тимсоли каби гавдаланади. Унинг таранг руҳ камонидан отилган сон-саноқсиз ўқлар — ҳикматлар тарих, коинот ва инсон руҳониятининг ақл бовар қилмас қаърлари ҳамда кўз илғамас юксакликларига ҳеч қандай тўсиқ билмай кириб боради. Унинг неча минглаб саҳифаларида бир осуда айтилган сўз йўқ. У тўхтовсиз тарзда инсониятнинг етти минг йиллик маъжусият ва маданият тарихида бино бўлган фикрлар, таълимотларни бир зум бўлсин тинч қўймайди, улардан илгари ҳеч ким асло журъат этолмаган хулосалар чиқаради. Инсон ва дунё бошдан оёқ янглиш асосига қурилганлигини фарёд ва нолалар, туганмас изтироб ва ғалаёнларда исботлашга киришади. Нитше фалсафасида англашилмас бир мўъжизакор куч зоҳир. Бу тафаккур дунёсига кирган одам ўзининг инсон эканлигидан ва олдинда тараққиётнинг туганмас уфқлари ёстаниб ётганлигидан бениҳоя ифтихор сезади.

Иброҳим ҒАФУРОВ

Фридрих НИТШЕ

ХИКМАТЛАР — АФОРИЗМЛАР

... эркин одам баб-баробар ёмон ҳам, яхши ҳам бўлиши мумкин, бироқ эркин бўлолмаган одам — табиат учун шармисорлик ва унинг учун на кўкда ва на ерда юпанч, тасалли бор. Худди шунингдек, кимда ким эркин бўлмоқчи экан, бунга ўзи эришмоғи керак ва шу билан бирга эркинлик ҳеч кимнинг қўлига мўъжизавий ҳадя каби берилмайди.

("Рихард Вагнер Байрейтда", 99)

Тарихни фақат кучли одамларгина кўтара оладилар, кучсизларни эса у мутлақо эзиб ташлайди.

("Ҳаёт учун тарихнинг фойдаси ва зиёни ҳақида")

Мен Европанинг Буддаси бўлишим мумкин эди.

("ЕССЕ ХОМО")

Озодликдан фаровонликни устун кўриш ахлоқсизликдир.

("Инсонга хос...", 42)

КЎНГИЛНИНГ ТЕРИСИ

Одамни унинг териси одам сиёқига киритиб туради. Худди одамнинг суяклари, мушаклари, ички аъзолари ва қон томирлари тери билан қопланганд ай, кўнгилнинг хоҳиш-истаклари ва эҳтирослари ҳам шуҳратпарастлик билан ҳифз қилингандир: шуҳратпарастлик кўнгилнинг терисидир.

ЯХШИЛИКНИНГ УЙҚУСИ

Яхшилик тўйиб ухлаб олса, уйқудан турганда тароватли бўлиб кўринади.

УЯТНИНГ НОЗИКЛИГИ

Одамлар ифлос нарсаларни ўйлашдан уялмайдилар, лекин уни ифлос фикрларни ўйлар экан, деб айтишларидан уяладилар.

ЁМОНЛИК НОЁБ

Кўпчилик одамлар ўз-ўзи билан жуда банд, уларнинг ёмон бўлишга вақтлари етмайди.

ТАРОЗИНИНГ МИЛИ

У ёки бу нарса ақлимизнинг ўткирлигини намойиш қилиш учун имкон беришига қараб, уни мақтаймиз ёки ёмонлаймиз.

Ким ўзини ерга ураётган бўлса, у юқори кўтариб мақташларини истайди.

Яхши ёзувчи ўзининг ақлигагина эмас, дўстларининг ҳам ақлига эга.

Дўст ачинишдан эмас, бирга қувонишдан туғилади.

ТЕМИР ЗАРУРАТ

Темир зарурат шундай бир нарсаки, тарихнинг бориши унинг темир ҳам, зарурат ҳам эмаслигини исботлаган.

СЕВИЛИШ ИСТАГИ

Одамнинг севилишга бўлган талаби ўтакетган манманликдан бошқа нарса эмас.

РАҚИБНИНГ ҲАЁТИ

Душман билан курашиб яшайдиган одам душманининг ҳаёт бўлишидан манфаатдор.

МУСТАБИДНИНГ ДАҲОСИ

Ўз кўзлаган мақсадига зўравонлик билан етишга чидаб бўлмас ташналик кўнгилда уйғонганда ва бу алангa сира пасаймаганда, унда кичкинагина бир иқтидор (сиёсатчилар, адибларда) енгиб бўлмас ғаддор кучга айланади.

("Инсонга хос...")

Суқрот нима иш қилган, нимани айтган ва айтмаган бўлмасин, мен ҳамма-ҳаммасида унинг жасорати ва донишмандлигидан ҳайратланаман. Афинанинг ошиғи ва масхарабози, бадрўй бу каламуш овловчи, кўпдан кўп калонпар навқирон дилларни ўзига асиру мафтун айлаб йиғлатган бу зот ер юзида ҳозир ва аввалда яшаган одамлар орасида энг донишманд вайсақи бўлибгина қолмай, балки чурқ этиб оғиз очмай, индамай туришда ҳам ғоятда буюк эди. Мен у ўз ҳаётининг энг сўнгги дамларида ҳам чурқ этмай туришини истардим. Балки шунда у янада юксакроқ ақл эгалари қаторида турган бўларди. Ўлим шарпасимикин ё заҳар таъсиридамикин, тақводанмикин ё қаҳру ғазабдан — нимадир охирги сонияда унинг тилини ечиб юборди ва у: "О, Критон, мен Асклепийга хўроз қарз эдим", деди. Бу ўта кулгули ва даҳшатли "охирги сўз"ни билган одам шундай тушунади: "О, Критон, ҳаёт бу — беморликдир!". О, наҳот шундай! Бутун ҳамманинг кўз ўнгида худди сарбоздек шўх кулиб яшаган шу одам — наҳот умидсиз бўлса! У ҳаётга доим табассум қилиб, шу билан бирга бутун умри бўйи ўзининг охирги фикри, ўзининг энг эзгу тилагини яшириб келган бўлса! Суқрот ҳаётдан азоб тортган! Шунинг учун ундан ўзининг ҳалиги сирли, мудҳиш, тақвога тўлиқ, куфроний сўзи билан ўчини олган! Суқрот ўзининг ўчини олиши керак эдими? Унинг қирғоқлардан ошиб-тошиб айқириб ётган хайру саховатига олийҳимматликнинг қандайдир бир учқуни етишмай қолдимикин? — Оҳ, ёронлар! Биз бу юнонлардан ҳам ошиб ўтиб кетишимиз керак!

("Қувноқ фан", 340)

МАСТОНА ҚЎШИҚ, 10

О, аъло одамлар? Энди сизнинг дилингизда не бор? Башоратгўйманми мен? Хулиёгўй? Ё мастона? Ё таъбир айтувчи? Ё ярим тунда урилган жом?

Шабнам қатраси? Мангулик парлари ва ё муаттар ислари? Наҳот сиз эшитмайсиз? Наҳот сиз сезмайсиз? Менга тегишли олам шу тобда камолга етди, ярим тун — худди қоқ, кундузги тушдек. —

— Қайғу қувончдек, қарғиш алқашдек, тун худди кундек, — кетингиз! Ё сиз-да ўрганурсиз: доно худди ўша телбаи зордек.

Сиз ҳеч қачон шодиёнани кўрганмисиз? О, ёронларим, унда сиз ҳар қандай қайғуни ҳам кўргайсиз. Ҳаммаси чатишган, ҳаммаси чалкашган, ҳаммаси бири иккинчисига ошиқу беқарор, —

— ҳеч қачон лаҳзани икки карра бошдан кечиришни истаганмисиз, сиз ҳеч қачон: "сен менга ёқасан, иқбол! сония! лаҳза! — деб айтганмисиз! Унда сиз ҳаммаси яна қайтиб келишини истагансиз!

— Ҳаммаси яна янгидан, ҳаммаси мангу, ҳаммаси чатишган, ҳаммаси чалкашган, ҳаммаси бири иккинчисига ошиқу беқарор, о, сиз оламни шундай севгансиз, —

— сиз, мангулар, уни мангуга ва ҳамма замонларга севингиз ва шунингдек, қайғуга ҳам айтингиз: даф бўл, лекин яна қайтиб кел! Шодлик эса ота остонасига ошиқур!

("Зардўшт таваллоси")

И. ҒАФУРОВ таржималари

МАКТАБДА "PENTIUM – III" КОМПЬЮТЕРЛАРИ

Бугунги кунда тобора оммалашиб бораётган компьютерларга талаб ортиб бормоқда. Шу сабабли, компьютерлар айни вақтда болалар боғчаларига ҳам кириб бормоқда. Республикамиздаги барча мактабларда эса ўқувчиларга компьютер сирлари ўргатилмоқда. Жумладан, Навоий туманидаги Муҳаммад Мусо ал-Хоразмий номидаги 22-ўрта мактаб (раҳбари Аҳмад Ҳайдаров)да ҳам 2 та замонавий компьютерлар синфи мавжуд. Бугун мактаб ўқувчилари "Pentium — III" компьютерларида ишлашни ўрганмоқдалар. Уларнинг қизиқишлари, компьютер ичига тобора чуқурроқ кириб боришларининг самараси ўлароқ ҳар ойда билим масканида "Компьютер — шоу"си ўтказилади. Шунингдек, олимпиадаларда ҳам яхши натижаларга эришилмоқда. Яқин вақт ичида эса улар "Internet" тармоғига ҳам уланиш имконига эга бўладилар. 578 нафар ўқувчига эга 22-ўрта мактаб таълим-тарбияни юксак савияда ташкил этиш, илғор педагогик технологияларни жорий этиш борасида Навоий туманидаги бошқа мактаблардан алоҳида ажралиб туради. Мактабда иш мазмунининг кундан-кунга яхшиланишида 50 дан зиёд ўқитувчиларнинг ҳар бирининг ўзига хос ўрни, ҳиссалари бор.

Бугун миллий истиқлол ғоясини ёш авлод қалби ва онгига сингдиришга иқтидорли ўқитувчилар жалб этилган. "Одобнома", "Ватан туйғуси", "Миллий истиқлол ғояси ва маънавият асослари" фанларини ўқитишда мустақиллик йилларида эришилган оламшумул воқеалар ва ютуқлардан, мамлакатимиз турмуш жабҳаларида юз бераётган янгиликлардан фойдаланилиши ўқувчиларда катта қизиқиш уйғотмоқда. Етук инсонни тарбиялашда ҳуқуқ ва қонунларнинг ўрни беқиёс. Шу сабаб мазкур мактабда "Давлат ва ҳуқуқ асослари" фанида ўқувчиларнинг ҳуқуқий билим савияларини оширишга алоҳида эътибор берилаяпти. Уларга Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўргатиш, ҳар бир фуқаронинг ҳуқуқ ва эркинликлари нимадан иборатлигини тушунтириш ишлари олиб борилади. Шу сабаб бўлса керак, мазкур билим маскани вакиллари ҳуқуқшунослик фани бўйича туман, вилоят фан олимпиадаларида яхши иштирок этиб келмоқдалар.

Ёшларнинг маънавий билимларини ошириш Ватанга бўлган муҳаббатларини янада шакллантириш мақсадида "Шу азиз Ватан барчамизники", "Ватаннинг келажаги — соғлом авлод қўлида", "Менга сўз беринг?" (Озод ва обод Ватан ҳақида эркин мунозара), "Конституция — бахтимиз пойдевори", "Огоҳликка даъват" каби тадбирлар ўтказилиб борилади.

Ўтган йили мактабни тамомлаган 43 нафар ўқувчининг 22 нафари олий, 6 нафари эса ўрта махсус ўқув юртларига ўқишга кирдилар. Шунингдек, ўқувчиларнинг оилавий имкониятларидан келиб чиқиб репититорлик ташкил этилиши ҳам уларнинг ўқув юртларига киришларида ёрдам бермоқда. Бундан ташқари, ўқувчиларни касб-ҳунарга йўналтириш мақсадида турли жабҳаларда меҳнат қилаётган тажрибали касб эгалари билан учрашувлар, корхоналарга саёҳатлар уюштирилмоқда.

Шунингдек, "Она ва бола" давлат дастурида белгиланган вазифаларни амалиётга жорий этиш борасида ҳам қатор ишлар амалга оширилмоқда. Ўқувчиларнинг соғлиғини муҳофаза қилиш, бошланғич тиббий хизмат кўрсатиш учун алоҳида хона ташкил этилган. Ўқувчилар ўртасида турли касалликларнинг олдини олиш, шахсий гигиена қоидаларига риоя қилиш борасида суҳбатлар уюштирилади. Ҳар ҳафтанинг сешанба ва жума кунлари мактабда "Саломатлик куни" деб белгиланди ва шу кунлари энг тоза синф хонаси аниқланади.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 13 майдаги 203-сонли қарорига асосан, болаларнинг ривожланишида психологик-педагогик жиҳатдан ташхис қўйишда, ўқувчиларни касб-ҳунарга йўналтиришда амалиётчи-руҳшунос хизматлари белгилаб берилган. Мактабнинг амалиётчи-психологи Гулмира Шукурова 6 ёшли болаларни мактабга тайёрлашда ота-оналар билан ҳамкорликда иш олиб бормоқда. Тавсия этилган меъёрий ҳужжатлар, "Қизиқарли харита" асосида болалар билан машғулотлар ўтказилади. Бошланғич синф ўқитувчиси Малоҳат Омонова 6 ёшли болаларни мактабга тайёрлаш машғулотларини қизиқарли ташкил этмоқда. Кичкинтойлар иштирокида "Ғунча" қўғирчоқ театри тузилиб, уларнинг оғзаки нутқлари ривожлантириб борилмоқда.

Ўқувчиларнинг соғлом, бақувват ўсишларида жисмоний тарбия фанининг ўқитилиши ва спорт тўгаракларининг ташкил этилиши кўнгилдагидек йўлга қўйилган. 2000 йилда волейбол бўйича мактаб жамоаси вилоятда 2-ўринни эгаллади. Яқинда ниҳоясига етган "Умид ниҳоллари" спорт мусобақаларида ҳам яхши кўрсаткичларга эришилди.

Ҳозирда мактабда математика, кимё, инглиз тили, ўзбек тили ва адабиёти фанлари чуқурлаштирилган ҳолда ўқитилади. Бундан ташқари пуллик тўгараклар ҳам йўлга қўйилган бўлиб, бу орқали ҳам қўшимча маблағ топиш имкони яратилган. Ўтган йилнинг ўзида 1 гектар ер майдонидан 3 тонна буғдой олинди. Бўш хоналарни ижарага бериш, мактаб устахонасида тайёрланган миллий ҳунармандчилик буюмларини сотиш йўли билан ҳам 750 минг сўмлик даромад қилинди. Шунингдек, Р.Исмоилов номидаги фермер хўжалиги ҳам яқиндан ёрдам бериб келаяпти. Буғдой, иссиқхона маҳсулотлари, узум ва турли мевалар, тол ва терак ўстириш, жиҳозлардан фойдаланиш, пуллик ўқитиш ва ҳомийлар кўмагидан тушган маблағлар энг аълочи ўқувчиларга стипендиялар бериш, мактаб биносини таъмирлаш, зарур жиҳозлар, дарсликлар сотиб олиш, хўжалик ва идора харажатлари, танловлар ўтказиш учун сарфланади. Кам таъминланган, боқувчисини йўқотган оилаларга имкон қадар кўмак бериляпти. Юртбошимиз томонидан эълон қилинган "Қарияларни қадрлаш йили"да мазкур билим масканида фаолият кўрсатиб, ҳозирда қариялик гаштини сураётган фахрийларга алоҳида эътибор қаратиш режалаштирилган. Байрам кунлари уларнинг аҳволларидан хабар олиш, улар билан ўқувчилар орасида тез-тез учрашувлар ўтказиш кўзда тутилган.

АҲИЛЛИКНИНГ САМАРАСИ

Самарқанд шаҳар Темирйўл туманидаги 51-ўрта мактаб (раҳбари Р.Фельдкорен) 1965 йилда ташкил топган. Бугунги кунда мактабда 47 та синф мавжуд бўлиб, уларда 1672 нафар ўқувчи таълим-тарбия олмоқда. Мактабда ўзбек тилида таълим бериладиган синфлар 27 та бўлиб, ўқувчилар сони 945 нафар бўлса, рус тилида таълим бериладиган синфлар 20 та бўлиб, ўқувчилар сони 727 нафарни ташкил қилади. Мактабдаги 19 та синфнинг 697 нафар ўқувчиси олмон тилини чуқур ўрганмоқда.

Мактабдаги мавжуд 39 та ўқув-тажриба синфхоналарининг деярли барчаси замонавий техник-жиҳозлар билан таъминланганлиги ўқитувчиларнинг янги педагогик технология асосида машғулот олиб боришларида қўл келмоқда. Шунингдек, 800 ўринга мўлжалланган ностандарт спорт зали ва спорт майдончаси, 330 ўринли мажлислар зали, рақс хонаси, 60 ўринга мўлжалланган устахона, 100 ўринли ошхона мактаб жамоаси хизматида. 240 кв.метр майдонга эга бўлган лимонарий ҳам мавжуд.

Таълим муассасасида янги педагогик технологияларни жорий этишда илмий бўлим мудири Л.Морозова бошчилигидаги илмий-методик кенгаш фаолияти аҳамияти катта. 11 та кафедра фаолият кўрсатиб келаётган мактабда, айниқса, чет тили, психология-педагогика ва эстетика фанлари кафедраларида олиб борилаётган ишлар эътиборга моликдир. Математика ўқитувчиси Е.Наимова, расм-чизмачилик ўқитувчиси К.Юсупова, тарих ўқитувчиси В.Асабекова ҳамда немис тили ўқитувчиси Е.Губорь ўтказган ноанъанавий дарслар ўқувчиларнинг фаоллигини оширишга, уларга мустақил фикрлашни ўргатишга хизмат қилмоқда. Янги педагогик технологиялар дарс ишланмаларининг барчаси мактаб услубхонасида мужассамлаштирилган.

Кутубхона — нурхона, дейдилар. Мазкур мактаб кутубхонаси ҳам ҳар куни ўқитувчию ўқувчилар билан гавжум бўлади. Бугунги кунда кутубхона фондида 4245 та дарслик, 82 та ўқув-услубий, 1410 та бадиий ва 167 та сиёсий адабиётлар бор. Ўзбек синфларида таълим олаётган ўқувчилар 90 фоиз, рус синфларида таълим олаётган ўқувчилар 85 фоиз дарслик билан таъминланган.

Мактаб раҳбарияти томонидан II-VIII синф ўқувчиларининг Давлат таълим стандартлари асосида фанлар бўйича билим самарадорлигини аниқлаш мақсадида ёзма иш ва тест синовлари ўтказилди. Мазкур ўқув йилининг 1-чорак натижалари қуйидагича бўлди: она тили 96,8 фоиз, адабиёт 98 фоиз, математика 93,6 фоиз, тарих 96,5 фоиз, чет тили 91,8 фоиз, биология 98 фоиз, физика 95,8 фоиз, география 97,6 фоиз, кимё 92,4 фоиз.

Ўқувчиларнинг фанларга бўлган қизиқишини орттириш, иқтидорли болаларни аниқлаш мақсадида мактабда ҳар йили фан олимпиадалари, турли спорт мусобақалари, кўрик-танловлар ўтказилади. Мактабнинг катта ютуқларидан бири ўқувчиларнинг туман, вилоят ва республика фан олимпиадаларида юқори ўринларни эгаллаб келаётганлигидир. Жумладан, 1998-99 ўқув йилида XI синф ўқувчиси Юлия Кривенкова немис тили фанидан Республика олимпиадасида совринли II ўринни эгаллашга муваффақ бўлди.

Мактабда тарбиявий ишларга ҳам катта эътибор берилади. Турли саналарга бағишланган тадбирлар, анжуман, мусобақа ва болалар ижодиёти кўргазмалари ўтказилиши ўқувчилар қалбида келажакка бўлган ишончни юксалтирмоқда.

Мактабда Ватан тарихини тасвирловчи музей фаолият кўрсатаётганлиги ҳам диққатга сазоворки, синф тарбиявий соатлари, маънавий-маърифий дарслар шу жойда олиб борилади. Мактаб ўқувчиларининг туман, вилоят, республика ва халқаро спорт мусобақаларида эришаётган муваффақиятлари ҳақида ҳам айтиб ўтиш ўринлидир.

Мактабнинг хорижий мамлакатлар, ташкилотлар билан алоқаси ҳам кўнгилдагидек йўлга қўйилган. Юртимиздаги Германия элчихонаси томонидан мактабга 510 та немис тили фани бўйича дарслик, 423 дона бадиий адабиёт, 110 та журнал ҳамда турли кўргазмали қуроллар, луғатлар, техника воситалари тақдим қилинди.

Ўқувчиларга таълим бераётган 75 нафар педагог-ходимларнинг (уларнинг 69 нафари олий маълумотли) икки нафари олмониялик ўқитувчилар эканлиги эътиборга лойиқ. Эльвира Зюльтман ва Вагнер Хайдрунлар ўқувчиларга немис тилидан дарс берадилар.

2001 йилнинг сентябрь, ноябрь ойларида мактабнинг уч нафар, 2002 йилнинг январь ойида яна бир немис тили ўқитувчиси ГФРга ўқишга юборилди. Бир ўқитувчи эса Тошкентдаги Гёте институтининг мультипликаторлар курсини ўтади.

Мактаб тумандаги бир қатор маҳаллалар билан ҳам доимий алоқада иш олиб бормоқда. Маҳалла фаоллари мактаб мажлис ва йиғилишларига таклиф қилиниб, хулқи оғир бўлган ўқувчиларни қайта тарбиялашда яқиндан ёрдам бермоқдалар.

Хулоса қилиб айтганда, мазкур мактаб ҳаёти ва фаолияти мамлакатимиздаги бу каби илм масканларидан бир қараганда фарқ қилмайди. Бироқ бу илм даргоҳидаги айрим жараён ва натижалар қизиқарли, ибрат бўла олиши билан ажралиб туради. Бу эса мактаб жамоасининг аҳиллик билан иш юритиши самарасидир.

МОНИТОРИНГ – КЎЗГУ

Янгиер шаҳар халқ таълими бўлимига қарашли 4-мактаб шаҳар марказида жойлашган. У замонавий типдаги 2 та бинодан иборат. Мактаб биносининг 1-корпуси (730 ўринли) 1974 йилда, 2-корпуси (640 ўринли) эса 1984 йилда қурилган.

Мактабда 38 та фан хоналари, спорт зал, мажлислар зали, 120 ўринга мўлжалланган ошхона, тиббиёт ва тиш даволаш хоналари, металлга ҳамда тахтага ишлов бериш, тикувчилик (2 та) устахоналари, лингофон билан жиҳозланган хорижий тиллар хонаси, психологик хизмат кўрсатиш, "Маънавият ва маърифат" хонаси, спорт майдони ва ҳарбий майдонча мавжуд бўлиб, улардан таълим-тарбия жараёнини тўғри ташкил этиш ва машғулотларни ўтказишда фойдаланиб келинмоқда.

Мактабда 881 нафар ўқувчига 45 нафар педагог таълим бериб келмоқда, шундан 35 нафари олий маълумотли, 3 нафари тўлиқсиз олий маълумотли, 7 нафари эса ўрта махсус маълумотли педагоглардир.

Ўтган йиллар давомида педагог ходимларнинг таркибини сақлаш ва қайта тайёрлаш борасида аниқ ишлар амалга оширилди. 2000-2001 ўқув йилида 13 нафар ўқитувчи малака ошириб, қайта тайёргарликдан ўтиб келдилар. Юз фоиз педагог ходимлар янги алифбога асосланган курсни тугаллаганлар. Мактабда "Ота-оналар университети", "Нафосат" қизлар клуби, "Илғор тажриба мактаби", "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати ташкилоти, "Ўсмирлар" ташкилоти мунтазам ишлаб турибди.

Мактабгача ёшдаги болаларнинг тарбиясига қўйиладиган талаблар асосида 6-7 ёшли болаларни мактабга тайёрлаш "Якшанбалик мактаби" курсларига жалб этилиб, сўнг мактабга қабул қилинмоқда. Илм масканининг 1—9-синф ўқувчилари барча фанлардан янги дастурда таълим олишмоқда. ДТС талаблари асосида ўқувчиларнинг билим, кўникма ва малакалари тест синовлари ёрдамида аниқланмоқда. Мактаб иш режаси бўйича ўқув жараёнига янги педагогик технологияларни жорий этиш, ДТС асосида ўқув жараёни мониторинги киритилган бўлиб, улар ишлаб чиқариш йиғилишларида, педагогик кенгашларда кўриб борилаётир. Асосийси, ҳар бир фан ўқитувчилари томонидан тест банклари ташкил этилган, улар синфлар кесимида, назоратлар асосида ажратиб кўрсатилган.

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, мактабда ноаънавий очиқ дарслар мунтазам ўтказилмоқда. Ўқитувчилардан Л.Муҳиддинова, Н.Постникова, М.Отахонова, А.Отажонова, Р.Юсупова, С.Язданқулова, Д.Миршаева, Е.Ли, Х.Азизбоева, Г.Бердиевалар очиқ дарсларини янгиликлар асосида ташкил этиб, ижодкорлик ва изланувчанлик намуналарини кўрсатмоқдалар. Мониторинг хонасида ДТС талабларининг бажарилиши синфлар, фанлар кесимида таҳлил қилиб борилмоқда, олимпиада, спорт мусобақалари ва бошқа кўрик-танловлар якунлари, ўқитувчилар фаолияти, мактаб, оила ва маҳалла ҳамкорлиги ишлари тасвирий ойналарда акс эттирилмоқда.

Бугунги кунда илм масканида ўқувчиларни касбга йўналтириш бўйича, шунингдек, синф ва синфдан ташқари ишлар яхши йўлга қўйилган, мактабнинг қарийб 439 нафар ўқувчиси турли тўгаракларда иштирок этадилар. Кейинги уч йил мобайнида мактабнинг 6 нафар ўқувчиси "Иқтидорли ёшлар слёти"нинг республика босқичи иштирокчилари бўлишди ва улар вазирликнинг диплом ва совғалари билан тақдирландилар. Бундан ташқари, мактаб ўқувчилари мактаблараро, шаҳар, вилоят фан олимпиадаларида фаол қатнашмоқдалар. Қисқаси, Янгиердаги 4-умумий ўрта таълим мактабида кенг миқёсда мониторинг олиб борилиши жамоа масъулиятини янада оширишда, ўқув-тарбия сифатининг яхшиланишида, ўқитувчиларни изланувчанликка, ижодкорликка бошлашда муҳим омил бўлаётир.

БИТИРУВЧИЛАРНИНГ 76 ФОИЗИ — ИНСТИТУТ ТАЛАБАЛАРИ

Наманганда ўтказилган "Йил мактаби-2001" вилоят кўрик-танловида Давлатобод туманидаги Алишер Навоий номли 58-ихтисослаштирилган мактаби (раҳбари Орзигул Ҳакимова) ғолиб чиқди. Мактаб 1991 йилда ташкил этилган. Биноси 1020 ўринга мўлжалланиб, замонавий усулда қурилган. 1995 йилдан эса мактабга Давлатобод тумани ҳокими қарори билан ихтисослаштирилган мактаб, деб мақом берилган. Шу боис Наманган шаҳар ҳудудидаги ўқув муассасаларидан иқтидорли ўқувчилар танлов асосида қабул қилинадиган бўлди. Ҳозирда илм даргоҳидаги 945 нафар ўқувчига 49 нафар олий маълумотли, 3 нафар ўрта махсус маълумотли ўқитувчи таълим-тарбия бераётир. Булардан 2 нафари "Ўзбекистонда хизмат кўрсатган халқ таълими ходими" унвони, 6 нафари "Ўзбекистон халқ таълими аълочиси" кўкрак нишони соҳибларидир.

Келажак авлодни етук, маънавий баркамол қилиб тарбиялаш учун муассасада барча шарт-шароитлар етарли, 37 та фан хоналари, 2 та спортзал ва футбол майдони, 2 та баскетбол, волейбол, соғломлаштириш майдончалари, ошхона, мажлислар зали, мониторинг, маънавият-маърифат, ҳуқуқий билимларни тарғибот этиш хоналари, психолог кабинети, стоматология ва тиббиёт хоналари ўқувчилар хизматида. 2001 йилдан бошлаб муассаса қошида "Миллий кураш"га ихтисослаштирилган спорт мактаби фаолият кўрсата бошлади.

Ўқувчиларнинг бўш вақтини самарали ўтказиш учун мактабда 41 та ҳар хил фан тўгараги ва секциялар мавжуд ва уларга 830 ўқувчи жалб қилинган, бу ўқувчилар умумий сонининг 84 фоизини ташкил этади. 220 нафар ўқувчи мактабдан ташқари тўгарак ва секцияларга қатнашмоқда. Шунингдек, мактабдаги "Фидокорлар", "Баҳс", "Спорт", "Ватанпарвар", "Ёш иқтисодчилар", "Ёш китобсеварлар", "Ҳуқуқий билимларни ўрганиш" клублари ҳам ўғил-қизлар онгини ўстиришда муҳим омил бўлиб хизмат қилмоқда.

Моҳир ўқитувчилардан А.Аҳмедова, Х.Бадалова, Д.Ўрмонова, Т.Турсунова, М.Абдулҳафизова, Х.Қурбонова, О.Давиденко, Н.Матвеева ва бошқалар дарсларини ноанъанавий усулларда олиб бормоқдалар. Қатор дарсларда, тарбиявий соатларда ўқувчиларга Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисидаги билимлар, қонунбузарлик, ҳуқуқбузарлик нималарга олиб келиши, экстремизм ва фундаментализм оқибатлари ва аввало, унинг ўзига, жамиятга салбий таъсир этиши тўғрисида тушунчалар бериб борилаётир. Ота-оналар йиғилишларида, ички ишлар, прокуратура вакиллари билан бўлган учрашувларда ҳам бу мавзу бўйича атрофлича тушунтиришлар берилаяпти.

Муҳими, мактаб алоҳида ҳисоб рақамига эга. Шу боис илм масканининг моддий техника базаси кундан-кунга мустаҳкамланмоқда. Масалан, шу ўқув йилининг ўзида ота-оналар, тадбиркорлар ёрдамида 500 минг сўмлик таъмирлаш ишлари бажарилди, 2888000 сўмлик китоб ва ўқув қуроллари, 100 минг сўмлик спорт анжомлари олинди. 2001 йилда барча синфлардаги парта, стуллар, синф доскалари янгиланди. Бу мақсадлар учун 18 миллион сўм сарфланди. Ўқувчиларнинг компьютер саводхонлигини ошириш мақсадида мактабдаги информатика хонасига "Самсунг" русумли компьютер комплекти ўрнатилди.

Мактаб ўқувчилари эса ўзларига қаратилаётган бундай эътиборга, яратилган шарт-шароитларга муносиб жавоб қайтариш мақсадида чуқур изланмоқдалар ва айтиш жоизки, улар қаторасига фан олимпиадаларида муваффақиятларга эриша бошладилар. Масалан, 2001 йил вилоят фан олимпиадасида 8 ўқувчи қатнашиб, шулардан 1 нафари 1-ўрин, 5 нафари эса иккинчи ва учинчи ўринни эгалладилар. Дарвоқе, 2000-2001-ўқув йилида 11-синфни 17 ўқувчи битирган бўлса, улардан 12 нафари олий ўқув юртлари талабалари бўлишди. Бу мактаб битирувчиларининг 76 фоизи ўқишга кирди, демакдир.

ЎҚИТУВЧИЛИК КАСБИНИ ТАНЛАГАНЛАР КЎП

Сурхон воҳасининг Қумқўрғон шаҳрида жойлашган 3-умумий ўрта таълим мактаби (раҳбари Ф.Мирзаев)да бугун 824 нафар ўқувчи ўзбек тилида, 202 нафари эса рус тилида таълим олмоқда.

Таълим муассасаси фаолиятини мақсадли ташкил этиш ҳамда ўқувчиларнинг ўз хоҳиш-иродаси, имкониятларини ўрганиш, уларни касбга йўналтириш ниятида ўқувчилар ўртасида ўтказилган сўровномага кўра, улардан 104 нафари ўқитувчилик касбини, 57 нафари шифокорликни, 55 нафари чеварликни, яна 55 ўқувчи спорт соҳасини, 50 нафари ҳисобчиликни, 39 нафари журналистикани, 28 нафари ҳуқуқшуносликни, 27 нафари таржимонликни ва бошқалари иқтисодчи, рассом, дурадгор, қурувчилик касбларини танлашган.

Ўқитувчилар жамоаси эса уларни ана шу ўзлари хоҳлаган, қизиққан соҳаларининг етук кадрлари бўлиб етишишлари учун имкон қадар барча шароитларни яратиб бермоқдалар. Бу йўлда ўқувчиларнинг билим савияларини Давлат таълим стандартлари даражасига етказиш мақсадида янги педагогик технология, ноанъанавий ўқув дарсларидан фойдаланилмоқда. Шунингдек, ўқувчилар учун ёш математик, ёш адабиётчи, ҳуқуқшунос, кимёгар, физик, эколог каби 30 га яқин тўгараклар ишлаб турибди. Улар орқали эса болалар ўзлари танлаган касблари борасидаги илк тушунчаларни, ўша соҳанинг жамият ҳаётида эҳтиёжмандлиги борасида ахборотга эга бўладилар. Бундан ташқари, "Соғлом авлод" давлат дастури бўйича ҳам қатор ишлар амалга оширилмоқда. Жумладан, синфлараро спорт мусобақаларини ўтказиш ва ғолибларни рағбатлантириш, "Соғлом турмуш тарзи — соғлом келажак" мавзусида давра суҳбатлари, бадиий кечалар, учрашувлар ўтказиш, ҳар бир синфда "Соғлом авлод" бурчагини ташкил этилиши бугун тўла ўзини оқламоқда. Шунингдек, 10—11-синфлар ўқувчилари ўртасида "Эрта ва қариндош-уруғлараро никоҳнинг олдини олиш", Соғлом оилани шакллантириш" бўйича суҳбатлар уюштириб келинмоқда.

Барча ишларнинг ечими маблағ масаласига бориб тақалишини тушуниб етган мактаб раҳбарияти қўшимча маблағ топишни ҳам яхши йўлга қўйган. Биргина ўтган йилнинг ўзида мактаб томорқасидан 755 минг сўмлик, пуллик хизмат туридан 60 минг, қўшимча ер участкасидан 50 минг сўмлик соф даромад олинди. Шунингдек, келгуси мақсадлар йўлида 25000 дона терак ва 5000 дона мевали дарахтлар кўчатлари парвариш қилинмоқда. Бундан ташқари бўш, фойдаланилмаётган хоналарни, спорт залини ижарага бериш, пуллик тўгараклар ташкил этиш ҳам мактаб маблағининг оширилишига ҳисса қўшмоқда. Айниқса, "Сурхонтекстил" акционерлик жамияти, "Сиёвуш" фирмаси каби ҳомий ташкилотлар кўп фарзандли, боқувчисини йўқотган, ёрдамга муҳтож оилаларнинг фарзандларини бепул ўқув дарсликлари ва кийим-кечаклар билан таъминлашда, мактабни таъмирлаш ва керакли жиҳозларни сотиб олишда яқиндан кўмак беришаяпти. Ҳафтанинг ҳар пайшанба кунида эса ҳафталик ўқувчилар йиғилиши ўтказилиб, унда уларни қийнаётган муаммолар, масалалар атрофлича муҳокама этилиб, ҳал қилинади.

Бугун ўз фаолиятини "Таълим тўғрисида"ги Қонун, "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури" ва "Умумий ўрта таълимнинг давлат таълим стандартлари" асосида олиб бораётган 3-ўрта мактабда Мониторинг хонаси аъло даражада жиҳозланган. Хонадан ҳар бир ўқувчининг дарсларни ўзлаштириш бўйича рейтинг кўрсаткичлари, ўқитувчилар ойнаси, жумладан, уларнинг курсгача ва курсдан кейинги мавзулари ҳақида манбалар, А.Умаров, З.Зоиров каби илғор ўқитувчиларнинг тажрибаларини оммалаштириш бўйича стендлар жой олган.

Маънавий-маърифий ишлар ҳам кўнгилдагидек. Ёш авлод онгига миллий истиқлол ғояларини сингдириш, уларда Ватанга, ота-онага бўлган муҳаббатларини шакллантириш борасида вилоятдаги таниқли кишилар, халққа ўрнак бўлаётган қария отахон ва онахонлар билан учрашувлар ўтказилмоқда. "Ўзбекистон Ватаним маним" қўшиқ танлови, "Гуллар ва қушлар байрами", "Алпомиш — ўзбек халқининг баҳодир ўғлони", "Яшил чироқ", "Гиёҳвандлик ва жиноятчиликка қарши кураш" бўйича илмий-амалий семинарлар, "Мен — Ўзбекистон фуқаросиман" каби иншолар ва кўрик-танловлар ташкил этиб борилади.

Бошланғич синф ўқитувчиси Зиёда Гузарова Халқ таълими вазирлигининг умумий ўрта таълим мактабларининг "Одобнома" ўқув фанларидан замон талабига жавоб берадиган ўқув дастурлари ва дарсликлари яратиш танловида ўзининг дарслик намунаси билан қатнашди... Хуллас жамоадаги ижодий муҳит муваффақиятлар калити бўлиб қолмоқда.

ДАРСЛИК ЯРАТИШ МАСЪУЛИЯТИ

Munosabat

Таълим муассасаларида нимани ва қандай ўқитиш муаммоси туради. Нимани ўқитиш масаласи айнан ўқув адабиётлари билан боғлиқ бўлиб, бунга Халқ таълими вазирлиги, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳамда Давлат Матбуот Қўмитаси ҳамкорлигида «Узлуксиз таълим тизими учун ўқув адабиётларининг янги авлодини яратиш концепцияси» лойиҳасининг яратилиши янада ойдинлик киритади.

Истиқлол йилларида умумтаълим фанлари бўйича дастур ва дарсликлар мазмунини тубдан яхшилашга киришилди. Танлов асосида дастур ва дарсликларнинг муқобилларини яратишга эришдик. Миллий дастур талабларига мувофиқ, Вазирлар Маҳкамасининг «Умумий ўрта таълимни ташкил этиш тўғрисида»ги 203-сонли қарори ушбу жараённи изчил ташкил этишни белгилаб берди.

ДТС асосида ўқув адабиётларининг янги авлодини яратиш даврида ўз-ўзидан муаллифлар гуруҳининг ҳам янги авлоди пайдо бўлди. Биламизки, китоб ёзиш йўл-йўриқларини ўргатувчи махсус ўқув маскани йўқ. Китоблар кўп йиллик кузатишлар, тажриба, соҳавий билим ва мавжуд адабиётларга таянган ҳолда ҳамкорликда, баъзан якка муаллифликда яратилади. Дарсликлар яратиш масаласи яна ҳам мураккаб, ўзига хос жараён бўлиб, қатъий мезон ва тамойилларга риоя этилишини талаб қилади. Шу жиҳатдан олиб қараганда, ўқув адабиётларини яратиш механизмида, аниқ тамойилларга риоя этишда бир қадар қийинчилик ва тушунмовчиликлар юзага келаётган бир пайтда мазкур концепция бу жараённи янада тўғри изга туширишга хизмат қилади.

Йиллар давомида аниқ ечимини топмаган масалалардан бири бу дарсликларнинг ҳажмидир. Концепция лойиҳасининг ўқув адабиётларига қўйиладиган талабларида билим олувчиларнинг ёши ва психофизиологик хусусиятларини ҳисобга олиш алоҳида банд сифатида берилган экан, бу бевосита дарслик ҳажми билан боғлиқ масаладир. Ўйлаймизки, бундан кейин яратиладиган янги авлод дарсликларида мазкур талаблар ўз ижросини топади.

Концепцияда муттасил равишда мазмуни ўзгарувчан фанлар (тарих, адабиёт, иқтисодий география) бўйича ўқув адабиётларининг қандай шаклларини яратиш йўллари ҳам белгилаб берилган.

Ўқув адабиётларининг мазмуни ўқувчи ва талабаларда, авваламбор, мустақил ва эркин фикрлаш, мустақил таълим олиш учун зарур билимларни турли адабиётлардан излаб топиш ва билимлар заҳирасини босқичма-босқич мукаммаллаштириб бориш кўникмаларини ҳосил қилишга қаратилади, дейилади лойиҳада. Бу фикр замонавий таълимнинг энг муҳим жиҳати ёҳуд талаби сифатида баҳоланиши мумкин.

Қуйида Республика Таълим Маркази бўлимларининг ушбу лойиҳага муносабатлари билан танишасиз.

ИЖТИМОИЙ БИЛИМЛАР

Эълон қилинган концепция ижтимоий (тарих, ҳуқуқ, иқтисод) фанлар йўналишида ўқув адабиётларининг янги авлодини яратишда қатор вазифаларни белгилайди. Шунингдек, ушбу фанлар бўйича дарслик, қўлланма яратаётган муаллифлар гуруҳи учун маълум меъёр ва талабларга амал қилиш дастури вазифасини ҳам ўтайди.

Концепцияда шу кунгача яратилган ва келажакда яратилиши керак бўлган ўқув адабиётларининг турлари ва шакллари баён қилинган. Уларга кўра, дарслик, ўқув қўлланмаси, методик қўлланма каби адабиётларнинг турлари мавжуд эди. Лекин ҳали ижтимоий йўналишдаги фанлар бўйича луғат, изоҳли луғат, маълумотлар тўплами, энциклопедиялар, электрон ўқув адабиётлари деярли яратилмаган.

Мазкур концепция келажакда ижтимоий фанлар бўйича аниқ йўналишли ва маълум синфларга мўлжалланган ўқув адабиётларини яратишда аниқ вазифаларни кўрсатиб беради, деб ўйлаймиз.

МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ

Болаларнинг эҳтиёжларига кўра, турли йўналишда ҳам кўргазмали, ҳам тарқатмали ўйинларнинг чоп этилиши мақсадга мувофиқдир. Кўргазмали қуроллар, концепцияда таъкидланганидек, ҳам гигиеник, ҳам дидактик талабларга жавоб бериб, каттароқ ҳажмда, аниқ, рангли тарзда чоп этилиши керак.

Мақсадимиз мустақил фикрловчи ёш авлодни тарбиялаш экан, улар тафаккурини ривожлантирувчи, мантиқий фикрлашга ундовчи, турли вазиятда фойдаланишга қулай бўлган (стол устида, ер сатҳида, фазода) ақлий ўйинлар мажмуини яратиш лозим. Қарийб 80 фоиз болалар оила муҳитида мактаб таълимига тайёрланади. Ота-оналарга турли таълим йўналишлари бўйича маълумотлар банки, методик кўрсатмалар берилиши зарур. Болалар учун турли рангли, расмли эртаклар, нутқий маданиятни шакллантиришда аудио, видео кассеталар ҳам керак.

МАХСУС ТАЪЛИМ БЎЛИМИ

Соҳа бўйича яратилаётган дарсликларда алоҳида ёрдамга муҳтож болаларнинг ёш ҳамда психофизиологик ривожланиш хусусиятларини ҳисобга олиш, мавзуларнинг оддий ва содда тилда, тушунарли баён этилиши, мустақил фикрлаш малакаларининг шаклланишига, иллюстрацияларга бойлиги муҳим роль ўйнайди.

Махсус таълим соҳаси бўйича чоп этилаётган ўқув адабиётлари муаллифларининг таркибини танлов асосида ташкил этиш тарафдоримиз. Кўзи ожизлар учун Брайл дарсликларини иллюстрация билан нашрдан чиқаришга эришилса, мақсадга мувофиқ бўларди.

БИОЛОГИЯ

Дарсликларнинг интерактив усулда, назарий билимлар ҳажмини қисқароқ қилиб, бугунги талаб асосида ёзилишига эътибор бериш лозим. Ҳозирги кунда биология фанидан дарсликларга ўндан ортиқ қўшимча методик адабиётлар яратилди. Тест топшириқлари қўлланмалари, 5-6-синфлар учун «Зоология»дан кўргазмали қурол жадваллари яратилиб, амалиётда фойдаланилмоқда.

8- синф учун яратилган «Одам ва унинг саломатлиги» дарслиги, дастур талаби асосида кўргазмали қурол жадвали ҳамда 9-синфда биология («Цитология ва генетика асослари») дарслиги ДТС асосида чоп этилгандан сўнг, кўргазма қурол жадвали яратилади.

КИМЁ

Кимё таълимининг мазмуни ва тизимини қайта қуришда буюк Шарқ мутафаккирлари ижодий мероси, аждодларимиз анъаналари, урф-одатларидаги ижобий хислатларни инобатга олиш, республикамиздаги кимё ва нокимёвий ишлаб чиқариш корхоналари фаолияти кенгроқ ёритилишига эришиш, кимё хоналарини зарурий реактивлар ва жиҳозлар билан таъминлашни тубдан яхшилаш, демонстрацион, лаборатория ва амалий ишлар бўйича тажрибаларни ўтказиш учун шароит яратиш лозим. Дарсликлар илмий,изчил, турмуш билан боғлиқ ҳолда кўргазмалиликка асосланиб ва бошқа дидактик принципларга мос ҳолда ихчам, содда, равон услубда ёзилиши керак.

ГЕОГРАФИЯ

Концепциянинг «Ўқув адабиётларининг шакллари ва турлари» боби айниқса, география фанидан яратиладиган адабиётлар билан ишлашга имкон яратади. Йиллар давомида ўзгариб борадиган статистик материалларни ҳозирча фақат матн ҳолида дарсликларда баён этиш имкони бор. Кейинчалик эса электрон версияларда етказиш мумкин бўлади. Бу эса самарали билим беришнинг замонавий имконидир.

МУСИҚА

Мусиқа таълимида узвийлик ва узлуксизликни таъминлаш мақсадида амалиётда I-VII синфлар учун, унинг давоми сифатида VIII-IX- таянч синфлар учун ҳам унинг концепциясини, Давлат таълим стандарти, шунга асосланган махсус ўқув дастур ва қўлланма ёки дарслик яратилишини таклиф этамиз.

ДАВЛАТ ТИЛИ

Концепцияда қайд этилган ўқув адабиётларига қўйиладиган умумий талаблар, айниқса, давлат тилига доир манбаларга ҳам тегишлидир. Ўтмишсиз келажак бўлмаганидек, ота-боболаримиздан бизга қолган улкан меросни ўрганмасдан, унинг қадр-қиммати ва аҳамиятини ёш авлод онгига сингдириб бормасдан туриб, маърифатли инсонни шакллантириб бўлмайди. Одобнома, ўзбек тили ва адабиёти дарсларида шунга эътибор бериш керакки, ўқувчи-ёшларни она Ватанни севишга, инсонпарварликка, одамийликка чорлаш, маънавий-ахлоқий сифатларни шакллантириб бориш, ёшларни мустақил фикрлашга ўргатиш, ижодкорликка жалб этиш муҳим аҳамият касб этади. Концепция лойиҳасида яратилажак дарсликларда ана шу жиҳатлар ўз ўрнини топиши кўрсатиб ўтилганки, буни қўллаб-қувватлаймиз.

ЧЕТ ТИЛЛАРИ БЎЛИМИ

Ҳозирга қадар яратилган дарсликлар Миллий дастур ва бошқа ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлар талаби асосида яратилган. Тил грамматикаси, нутқ маданиятини эгаллаш ҳар бир ўқувчи учун муҳим. 5-9-синфлар дарслигидаги узвийлик грамматикани ўзлаштиришда ўзига хос роль ўйнайди.

«Узлуксиз таълим тизими учун ўқув адабиётларининг янги авлодини яратиш концепцияси» лойиҳаси тўла маънода чет тилларига ҳам тегишли деб биламиз. Концепция жадвалида кўрсатиб ўтилганидек, узлуксиз таълимнинг ҳар бир босқичи учун зарурий йўналишдаги ўқув адабиётлари яратилган бўлиши керак.

АЖДОДЛАРИМИЗ ЎГИТИ

Маълумки, халқ оғзаки ижоди ва унинг таркибидаги жанрлар ўз вақтида, яъни ҳали технологик ривожланишлар бўлмаган пайтда оммавий ахборот вазифасини бажарган. Чунки худди биз каби аждодларимиз ҳам дунёда рўй бераётган воқеалар ҳақида хабардор бўлишга интилишган. Келажак авлод учун қайғуриш, уларга қимматли маълумотлар қолдириш ва ўзлари қилган хатоларни фарзандлари қайтармасликларини хоҳлаб, ҳали қалам пайдо бўлмасидан илгари оғзаки ижод орқали буюк мерослар қолдиришга ҳаракат қилишган.. Халқимизнинг “Алпомиш”, “Кунтуғмиш”, “Равшан” каби достонлари ана шундай мерослардан энг қимматлиларидир. Ушбу достонларнинг сермазмунлиги, образлар ўхшашлиги, насиҳатомуз жумлаларнинг ўринлилигидан улуғ аждодларимиз орзулари, мақсадларининг муштараклигига яна бир бор амин бўламиз.

“Алпомиш” достонини варақлар эканман, аждодларимизнинг пурмаъно ва содда услубда баён этган гўзал ижодидан баҳра оламан. Уни чуқурроқ англашга, таҳлил қилишга ҳаракат қиламан, ўзимча хулосалар чиқараман. Алпомишнинг Барчинойга етишиш учун чеккан жабрлари ва бутун қийинчиликларни енгиб кўрсатган жасорати мени лол қолдирса, ёрнинг хоҳишини деб отанинг розилигисиз йўлга равона бўлган Алпомишнинг ҳаракати мени ўйга толдиради ва у чеккан жабрларга отанинг ранжиши сабаб эмасмикин, деган ўй хаёлимга келади. Балки бу хулосаларни ёзаётган қалам ожизлик ва ёшлик қилаётганлиги учун ўйларим чалкашдир... Аммо ўйлаверaман, ҳайратланавераман.

Қалдирғочнинг Ҳакимбек (Алпомиш) акасига бўлган меҳри, ҳурмати халқимизнинг туғишганларига оқибатлилигидан далолат бўлса керак. Ахир “Онангни елкангда тутсанг, синглингни бошингда тут” каби ибратли мақоллар бежиз айтилмагандир. Қалдирғочнинг акасини мардликка, жасурликка ундаши сингилларнинг акага ҳар қандай вақтда меҳр кўрсатиб ёрдам беришидан далолатдир.

Алпомиш 41 сардори билан Сурхайил мастон фирибига учрайди. Назаримда, худди ана шу жойда боболаримиз кўп насиҳатларни айтаётгандек туюладилар. Беэътиборлик, манманлик, ўзига ортиқча ишонч туфайли минглаб эрларга бас кела оладиган Алпомишнинг зиндонбанд бўлиши ёки майнинг касофатими?..

Ушбу насиҳатларга, ибратли сатрларга чуқурроқ, қалб кўзимиз ила разм солсак, яъни уларнинг маъносини англашга ҳаракат қилсак, улкан ютуқларга эришган бўлармидик?.. Тарихимизни, бебаҳо меросларимизни қадрлашимиз лозим. Сиз нима дейсиз, азиз муштарийлар?

Машфират МУҚУМОВА,
ЎзМУ журналистика факультети 2-курс талабаси

АРАСТУНИНГ ШОГИРДИ ИСКАНДАРГА АЙТГАНЛАРИ

Tarbiyaviy soatlarda

Иззат-обрўйим ошсин десанг, ҳеч қачон ноҳақ ишга қўл урма.

***

Ўз айбингни билишга интил, чунки айбли одам ҳар ерда ожиз бўлади. Ҳамма ерда фикр ва тадбир юзасидан иш тут, айбингдан огоҳ қилган кишиларга ғазаб қилма.

***

Сен қанчалик доно бўлмагин, ўзингни доно дея тасаввур қилма, шунда яна ҳам донороқ бўласан.

***

Нима билсанг, уни бошқаларга ўргат, аммо илмни ўз жойида ишлатишни бил.

***

Сўзни қисқа гапир, беҳуда такрор қилмагинки, такрор умрни беҳуда сарф қилишдир.

***

Кишининг гўзаллиги либосда эмас, балки тилидадир.

***

Ҳар нарсага адолат кўзи билан боқ, оқибат ҳақни ноҳақдан ажратишни ўрганасан.

***

Қанчалик мукаммал одам бўлмагин, барибир камтарона иш тут.

***

Сен гавҳаринг билан эмас, балки хислатинг билан кўкрак кер.

Саломатхон ҲАСАНОВА тайёрлади.

O'ZIGA XOS YURTNING, O'ZIGA MOS QIYOFASI

ABDULAZIZXON (1614—Balx—1681) — ashtarxoniylardan. Nadr Muhammadxonning katta o'g'li. 1626 yildan Xuttalon hokimi, 1630 yildan Balxning g'arbiy tumanlari hokimi. 1645 yildan Buxoro xoni Abdulazizxon markaziy hokimiyatni mustahkamlashga harakat qilgan, mamlakat obodinchiligiga birmuncha hissa qo'shgan. Buxoroda ko'pgina muhtasham binolar qurdirgan.

ABDULAZIZXON MADRASASI — Buxorodagi me'moriy yodgorlik. Qo'sh imorat ansamblning janubiy tomonida me'mor Mimxoqon ibn Xoja Muhammadamin tomonidan 1652 yilda qurilgan. Ulug'bek madrasasining (1419) qarshisida. Madrasa tuzilishi oddiy va hujralari ikki oshyonli. Chorsi hovlining har tarafi o'rtasida peshtoqli

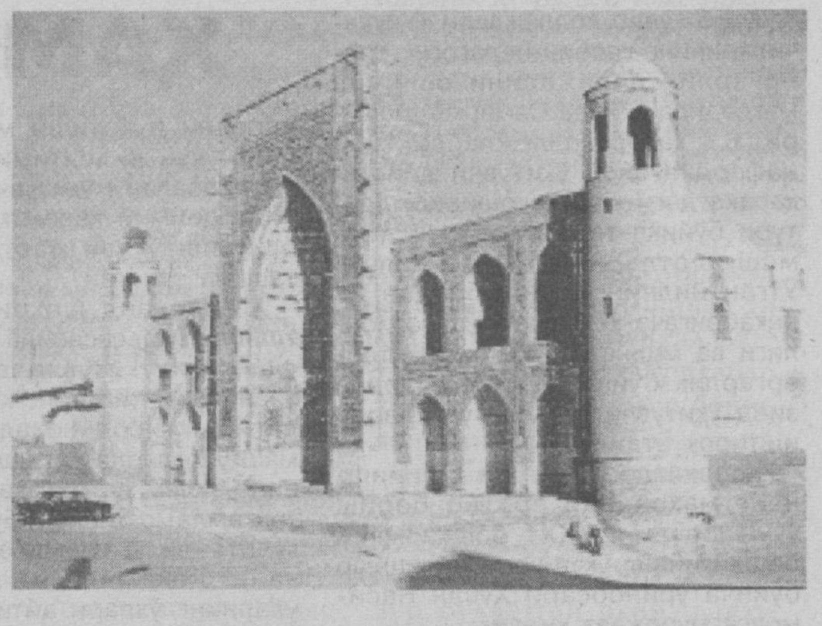

ayvon bor. Umuman madrasa bezaklari yuksak san'at va mahorat bilan ishlangan. Katta peshtoq nafis va nodir koshinkori naqshlar bilan ziynatlangan. Islimiy naqshlar qatorida afsonaviy jonivorlar tasviri ham berilgan. Madrasa hujralari ayniqsa, janubiy ayvon peshtoqi turli- tuman naqshlar bilan bezatilgan. Gumbaz shipining ganchli muqarnaslari orasida islimiy naqshlar va zarhal bezagi bor. Hujra devorlarida tabiat manzaralari va imoratlar tasviri ham uchraydi. Naqshlar, asosan, moviy rang bo'yoqlar bilan chizilgan. Asosiy o'lchami; atrof aylanasi 50x67 m, hovli — 28x35 m. Madrasa 17-asr Buxoro mahobatli me'morchiligining etuk namunasidir. Madrasa asosan juz'iy ta'mirlar (peshtoq muqarnasini Usta Shirin Murodov ta'mirlagan) asosida tartibga keltirilgan. Hovlisida sayyohlar uchun milliy musiqa va folklor tomoshalari ko'rsatiladi. Shim. Sharqiy burchagidagi miyon saroyda Buxoro yog'och o'ymakorligi namunalaridan iborat ko'rgazma tashkil etilgan.

«ТОМЧИ СУВДА ҲАЁТ ЖИЛВАСИ»

Tanlov

Сув — ҳаёт манбаи. Унинг тозалигини сақлаш, тежаб ишлатиш ҳар бир инсоннинг бурчи. Ушбу тушунчани ёшларимиз онгига сингдириш, сувга бўлган муносабатни яхшилаш, уларда атроф-муҳит ҳақидаги билимларни ривожлантириш, иқтидорли ўқувчиларни аниқлаш мақсадида “Томчи сувда ҳаёт жилваси” лойиҳаси асосида танлов эълон қилинди.

Хабарингиз бор, 2002 йилни БМТ Бош Ассамблеяси Халқаро экотуризм йили, деб эълон қилди. 22 март эса бутун дунёда сувни тежаш кунидир. Шу муносабат билан Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, республика Таълим маркази томонидан кўрик-танлов ўтказиш режалаштирилган эди. Мазкур танлов лойиҳаси Осиё Ривожланиш Банки томонидан маблағ билан таъминланади.

Яқинда РТМда ва сўнгра шаҳар “Экосан” халқаро жамғармаси биносида ушбу лойиҳанинг тақдимот маросими бўлиб ўтди. Унда республика халқ таълими вазирининг ўринбосари У.Мусаев, “Экосан” халқаро жамғармаси раиси Ю.Шодиметов, РТМ директори муовини Ҳ.Ҳакимжонов, Таълим марказининг экология ва саломатлик бўлими бошлиғи Г.Солиҳова, шунингдек, “Томчи сувда ҳаёт жилваси” номли ўқитувчилар ва ўқувчилар учун мўлжаллаб чиқарилган рисолалар муаллифи Э.Турдиқулов ва бошқалар иштирок этишди. Мазкур лойиҳада республикамиздаги 1000 та мактаб қатнашиши мўлжалланган. Тақдимотда экологик танлов қатнашчиларига тадқиқот дафтарлари, ўқитувчи ёки раҳбарга “Ўқитувчи қўлланмаси” ва плакатлар берилди. Қатнашувчилар танловда шу йилнинг 14 мартигача туман, 16 мартигача шаҳар, 21 мартигача эса республика босқичи ўтказилгунгача, икки ой мобайнида тадқиқот дафтаридаги 66 та вазифани бажарадилар.

“Ота-оналар учун саволлар”, “Ҳамма жойда сувни тежаш мумкин” мавзусидаги топшириқлар, ўтказиладиган тажрибалар ниҳоятда қизиқарлилиги билан эътиборга лойиқ. Ўқувчи “Томчи сувда ҳаёт жилваси” лойиҳасида қатнашиб, сув ва ундан фойдаланиш соҳасида катта тажрибага, республикада сув манбалари ҳақидаги маълумотга эга бўлади, сувдан тежамкорлиқ билан фойдаланиш, уни ифлос қилмаслик, ифлос сувнинг тирик организмларга қандай таъсир этиши сабабларини тушуниб олади. Асосийси, “Сен менинг олдимдан ўтаётганингда эътиборингни мендан дариғ тутма; менга ёрдам бер; кам сарфланай; тоза бўлай; дўст бўлайлик. Биргалашиб сайёрадаги ҳаётни сақлайлик” мазмунидаги сув нидосига бефарқ қарамайдилар.

Маҳмуда ВАЛИЕВА,
“Маърифат” мухбири

ҚАРС ИККИ ҚЎЛДАН ЧИҚАДИ

ёхуд тарбия жараёнида ўқитувчилар ва ота-оналарнинг ҳамкорлиги ҳақида

Jarayon

Бугунги кунда сўлим Бахмал тумани маркази - Ўсмат шаҳарчасидаги энг кўркам бинолардан бири, шубҳасиз, Бахмал қишлоқ хўжалик касб-ҳунар коллежи ҳисобланади. Коллеж биноси 2000 йилда қисқа муддат ичида янгидан қурилиб, фойдаланишга топширилган. Мана шундай замонавий иншоотларнинг ёш авлод учун барпо этилаётганлиги ҳам мамлакатимизда таълим-тарбия сохасига қаратилаётган юксак эътибордан далолатдир.

Айни пайтда, ушбу ўқув юрти 6 йўналишга мўлжалланган бўлиб, қишлоқ хўжалик техникаларидан фойдаланиш бўйича уста, аграномия, бухгалтерия ҳисоби, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишлаш ва сақлаш, чорва фермер хўжалигини ташкил қилиш, деҳқон фермер хўжалигини ташкил этиш каби соҳаларда кадрлар тайёрлаб беришга ихтисослашган.

Шундан 4 йўналиш бўйича ўтган ўқув йилида жами 71 нафар, 2001-2002 ўқув йилида эса, 4 та йўналиш бўйича 136 нафар ўқувчи қабул қилинди.

Ҳозирги кунда жами 207 ўқувчи 4 та мутахассислик бўйича таълим олмоқда.

Ўқув юртида жами 20 та ўқув хоналари мавжуд бўлиб, дарслар бир сменада ташкил этилган. Ўқув хоналари тўлиқ жиҳозланган.

Муассаса кутубхонасида 5200 нусхада 206 номда китоблар мавжуд.

Коллеж эҳтиёжи учун Бахмал тумани ҳокимлиги томонидан «Тараққиёт» хўжалигидан 20 гектар ер майдони ажратиб берилган ва ундан унумли фойдаланилмоқда.

Бу ерда, ўқувчиларнинг бўш вақтларини унумли ўтказишлари учун 6 та фан ва 4 та спорт тўгараги фаолият кўрсатиб турибди.

Ўқувчилар маънавиятини шакллантириш, ёшларни миллий истиқлол ғоялари руҳида тарбиялаш мақсадида коллежда турли хил тадбирлар, танловлар, учрашув ва кечалар ўтказилмоқда.

Ҳар бир гуруҳларда фанлар бўйича очиқ дарслар ва тарбиявий соатлар уюштириш одат тусига кирган.

Хўш, бугунги кунда ёшларимиз, уларнинг тарбияси йўлида давлатимиз томонидан шунча ишлар қилинмоқда экан, бунга жавобан ёшларнинг фаоллиги ва ота-оналарнинг эътибори қай даражада.

Албатта, беш қўл баравар эмас. Илғор ва шижоатли ёшлар билан бир қаторда суст ҳаракатлилари ҳам орамизда учраб туради. Бу иккинчи тоифага кирувчи ўқувчиларга ота-оналарнинг эътиборини кучайтирмоқ зарур.

Бахмал қишлоқ хўжалик касб-ҳунар коллежида бўлганимизда ота-оналар мажлисига гувоҳ бўлдик. Таъкидлаш жоизки, кўпчилик ота-оналар мажлисга таклиф қилинган бўлишса-да, келишмаган. Демак, болалари тарбиясига беэътибор ёки вақт топа билмайдилар.

«Муассасамиз ташкил топганига икки йил бўлаяпти, - деди коллеж директори Сафар Маллаев. - Бизга илк қабул қилинган болаларнинг бўйи ҳозирга қадар яна 5-10 сантиметрга ўсганлигини кузатдим. Улар ҳар жиҳатдан ўсиш ёшида. Уларнинг тўғри ўсишлари учун эса, таълим-тарбия муассасалари билан ота-оналарнинг бирдай фаоллиги, эътибори зарур. Ахир, қарс икки қўлдан чиқади-ку!

Нима учун баъзи болалар дарсга кечикиб келади? Ёки дарсга келар экан, нима учун қўлида сумкаси, китоблари йўқ, қўйнида бир дафтар, бир ручка, холос? Эрталаб уйдан чиқаётган боласини ота-онаси нима учун тергамайди? Баъзи ўқувчилар нега дарсга кирмасдан билярдхоналарда ўқиш вақтини ўтказишлари керак? Нима учун уларни фақат ўқитувчилар тергаши керак, ахир тарбия фақатгина ўқитувчининг иши эмас-ку! Бу ота-оналарнинг ҳам бош мақсадига айланиши зарур. Ота-она болани доимий эътиборида ушлаши керак. Нима қилаяпсан, нималар ўргандинг, қаерда бўлдинг, бирор нима ўрганишинг учун сенга яна нималар керак, булар барчаси ота-оналарнинг ўз фарзандларидан сўраб туришлари керак бўлган саволлардир. Бола ҳозир икки томонлама назоратда бўлса, эрта бир кун улғайгач, биздан домангир бўлмайди, аксинча, ота-онасидан, ўқитувчисидан миннатдор бўлади».

Коллеж раҳбарининг жон койитиб айтган ушбу гаплари ота-оналарга таъсир этмасдан қолмади. Бундай йиғилишларга илк бор келганлар эса, авваллари эътиборсизлик қилганликларидан таассуф билдиришди. Улар хонадан чиқар эканлар, миннатдор нигоҳ билан бир гапни такрорладилар: «Раҳмат сизларга, домла!».

Коллежда бўлганимизда амалиётга тадбиқ этилаётган яна бир муҳим вазифани кузатдик. Коллеж қошида ЎМКҲТ Маркази томонидан ишлаб чиқилган режага асосан доимий малака ошириш йўлга қўйилибди. Махсус фанлар ўқитувчиларининг касбий-педагогик тайёргарлик даражасини ошириш бўйича намунавий ўқув режа асосида коллежда «Маънавий ва маърифий тайёргарлик», «Компьютер тайёргарлиги», «Методик тайёргарлик», «Касбий тайёргарлик» фанларидан А.Эрназаров, А.Мавлонов, Х.Худойназаров, А.Равшанов, А.Товбоев сингари илғор ўқитувчилар ҳамкасбларига маърузалар ўқимоқдалар.

«Барча тадбирлардан кўзда тутилган мақсадимиз битта, - дейди муассаса раҳбари С.Маллаев, - ўқувчилар коллежга келар эканлар, улар фақат ва фақат билимдон, малакали ўқитувчиларга рўбарў бўлишлари керак».

И.БЎРИБОЕВ

Жорж Буш Афғонистонга ваъда қилинган 297 млн. доллардан ташқари, мамлакат инфраструктурасини тиклаш мақсадида хусусий инвестициялардан қўшимча 50 млн. доллар маблағ берилишини айтди.

Кўп бор таъкидланганидек, Исроилнинг ҳозирги раҳбарияти ён бермаслик йўлидан бормоқда. Бу ҳукумат ўз сиёсатида ҳарбий қудратни намойиш этиш ва шу йўл билан минтақада "тартиб ўрнатиш"ни мақсад қилган.

«ОРЗУЛАРИМ ПАРВОЗДА МЕНИНГ»

Insho

2001 йилнинг январь ойида «Ўзбекистон ҳаво йўллари» миллий авиакомпаниясининг 10 йиллиги муносабати билан Республика радиосининг «Маърифат» бош муҳарририяти Халқ таълими вазирлиги ҳамда авиакомпания ҳамкорлигида «Орзуларим парвозда менинг» дея номланган мактаб ўқувчилари ўртасидаги иншолар радиотанловини ўтказиш таклифи билан чиққан эди. Ундан мақсад, ёш авлоднинг Ўзбекистон самолётсозлигидан қанчалик хабардор эканлигини аниқлаш, ҳаво йўлларимиз ҳақида қандай маълумотларга эга эканликларини ва шу соҳада хизмат қилган оддий ишчидан тортиб, учувчи-ю борт кузатувчи юртдошларимиз ҳақида тасаввурларини билиш эди.

Ўтган йилнинг декабрь ойида якунланган ушбу иншолар кўрик танловида республикамизнинг турли вилоят ва шаҳарларидан иншо-мактуб юборган ўқувчиларнинг ишлари сараланиб, 3 та асосий, 6 та рағбатлантирувчи ўрин белгиланди. Ва ниҳоят, улар Тошкент аэропортининг «Авиаходимлар клуби» биносида ҳомийларнинг қимматбаҳо мукофотлари билан тақдирланишди. Шу муносабат билан яқинда муҳарриятимизга келган иншоларни ўқир эканман, болаларимизнинг авиация соҳасини қанчалик билишга интилганликларидан қувондим...

Ўқувчиларнинг ижодий ишларини ўқиш жараёнида улар авиациямиздаги янгиликлар хусусида, бу соҳа фаолияти тарихи, бугуни ва эртасига жиддий ёндашганликларини англаймиз...

Ушбу иншолар радиотанловимизга келган ижодий ишлар орасида ўқувчиларимизнинг ҳақли эътирозлари ҳам борки, инсонни мулоҳазага чорлайди: «Одамзод ҳеч қачон эришган чўққиси билан кифояланмайди, деб ёзади Бухоро вилояти Ғиждувон туманидаги 49-мактаб ўқувчиси Рухсора Шодмонова. — Уни хаёлот дунёси янги юксакликлар сари парвозга ундайверади. Коинот эса чексиз... Демак, парвознинг ниҳояси йўқ. Мен касб танлаш ҳақида баҳс бўлганида, негадир бирор-бир синфдошимнинг учувчи ёки космонавт бўламан, деганини эшитмаганман. Кўпчиликнинг орзуси кўпроқ даромад келтирадиган соҳа билан шуғулланишда. Майли, мен уларни танқид қилмоқчи эмасман. Эҳтимол, касб танлашда ҳам қандайдир миллий хусусиятлар таъсир этар, балки шунинг учун космик парвозларда ўзбек йигитларининг номлари кам учраётгандир... Бундай десам, Абу Райҳон Беруний, Мирзо Улуғбек, Али Қушчи ва бошқа алломаларимиз самовотни илм ила забт этган эдилар". Рухсоранинг сўзлари таъсирида ҳамкорларимиз билан аэропортга саёҳатга отландик. Самолётлар билан танишувни амалга оширдик. «Мен ҳеч қачон самолётда, ҳатто оддий йўловчи бўлиб ҳам парвоз этмаганман, — деди Рухсора ҳаяжонланиб. — Фақат АН русумли кичикроқ самолётни яқиндан кўрганман. Хайриятки, кино бор. Шуларда кўриб тураман».

Юқорида қайд қилганимиздек, аэропортга саёҳат давомида ўқувчилар беш хил русумдаги самолётлар билан таништирилди. Ўқувчилар учувчилар билан танишиб, уларнинг иш ўринларида ўтириб завқланганликларини кўриб ҳаракатларимиз зое кетмаганидан қувондик. Ўйлаймизки, бундай танловлар, ҳамкорликлар ўқувчилар савиясини оширади, билим даражасини бойитади ва албатта, орзулари парвозига йўл очади.

Саидахон ЗОКИРОВА,
Ўзбекистон радиоси «Маърифат» бош муҳарририяти катта муҳаррири

ҲАММА УЧУН ФОЙДАЛИ

Касб-ҳунар коллежлари ўқитувчиларининг касбий-педагогик тайёргарлик даражасини ошириш мақсадида яқинда Самарқанд шаҳридаги қатор коллежларда 1000 нафардан зиёд ўқитувчи доимий ҳаракатдаги малака ошириш дастури бўйича ташкил этилган ўқув машғулотларида қатнашдилар. Ўтган йилнинг 1 декабридан 25 декабригача компьютер саводхонлиги ва маънавий-маърифий тайёргарлик бўйича 3000 нафардан зиёд ўқитувчилар машғулотларда иштирок этдилар.

Ҳаракатдаги малака оширишнинг мақсадини ёритиб бериш учун вилоят ЎМКҲТ бошқармаси бошлиғининг ўқув-услубий ишлар бўйича ўринбосари Ҳусан Насимовга мурожаат қилдик:

— Доимий ҳаракатдаги малака ошириш машғулотларини ўтказишдан мақсад — таълим мазмунига эътиборни кучайтиришдан иборат. Бундай малака ўқитувчининг қўшимча билим олиши ва изланиши учун муҳимдир. Чунки ўқитувчи ўз қўлига тайёр дарслик, китоб келиб тушишини кутса, кўп нарсани йўқотиши мумкин. Шунинг учун вилоятимизда таълим муассасалари ўқитувчилари ўртасида доимий ҳаракатдаги малака ошириш ўқуви дастур асосида ташкил этилган.

Самарқанд шаҳридаги 11 та таълим муассасасида умумтаълим фанлари ўқитувчилари саноат, транспорт, тиббиёт, қишлоқ хўжалиги, иқтисод соҳалари бўйича машғулотларда қатнашиб, ўзларининг билим ва малакаларини мустаҳкамламоқдалар. Бу ўқув машғулотлари ўқитувчилар учун қанчалик аҳамиятли эканлигини уларнинг ўзлари айтиб беришар. Энг муҳими — ўрта махсус, касб-ҳунар таълим бошқармаси томонидан ўқитувчилар учун барча қулайликлар яратилган. Узоқ туманлардан келган ўқитувчилар ётоқхона билан таъминланган.

Уммат УСМОНОВ, Ургут иқтисодиёт коллежи ўқитувчиси:

— Мана икки кундан буён СамДУ қошидаги академик лицейда доимий ҳаракатдаги малака ошириш дастури бўйича кимё фанидан машғулотларда иштирок этдим. Бу машғулотлар ҳамкасбларим билан биргаликда фан бўйича муаммоларни бартараф этишда катта аҳамиятга эга бўлмоқда. Чунки дарслик, китоблар камёб.

Malaka oshirish

Биз бу ерда профессор ва доцент ўқитувчилар билан биргаликда таълим бериш жараёнида туғиладиган саволларимизга жавоб топаяпмиз.

Муҳтарама БОЗОРОВА, Самарқанд иқтисодиёт коллежининг «Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар» фани ўқитувчиси:

— Миллий истиқлол ғояси фанини ўқитишнинг ҳам ўзига яраша қийин томонлари бор. Бу фанга қизиқиш уйғотиш учун ўқитувчи тинмай изланиши ва янгича ўқитиш усулларидан фойдаланиши зарур. Шунинг учун биз имкониятдан фойдаланиб, маъруза матнларини тайёрлаш мақсадида мавзуларни бўлиб олдик. Бунда ҳар бир ўқитувчи ўз маҳоратини ишга солади.

Бизда Самарқанд тиббиёт ва банк коллежлари, СамДУ қошидаги академик лицей ўқитувчилари томонидан тайёрланган маъруза матнлари зўр қизиқиш уйғотди. Ҳар биримиз ўзимизнинг келажакда амалга оширишимиз лозим бўлган ишларимизни аниқ белгилаб олдик.

Муборак ХАЛИЛОВА, Жомбой маиший хизмат касб-ҳунар коллежи ўқитувчиси:

— Академик лицейлар ва касб-ҳунар коллежлари учун ўқув дастури бўйича иқтисодий география ўқитилиши лозим, биз эса дарслик бўлмаганлиги учун амалий географияни ўқитяпмиз. Ўқувчиларнинг «нима учун?» деган саволига жавоб қайтариш осон эмас.

Облақул НУРМАТОВ, Самарқанд иқтисодиёт коллежи ўқитувчиси:

— Мен банк иши йўналишида дарс бераман. Биз ҳаракатдаги доимий малака ошириш машғулотларида соҳа янгиликлари билан танишиб, ўзаро фикр алмашмоқдамиз. Ҳаёт жадал одимламоқда, банк соҳасида ҳам янгиликлар кўп. Биз ўқитаётган талабалар амалиётдан ортда қолмасликлари учун бугунга ва келажакка мос ўқув қўлланмалари яратиш ўқитувчилар зиммасида турибди. Мен ишонч билан айтаманки, бугунги изланишларимиз бекорга кетмайди.

Шу куни турли фанлар йўналиши бўйича машғулотларда иштирок этаётган ўндан зиёд ўқитувчилар билан суҳбатлашдик. Уларнинг ҳар бири ўтказилаётган малака ошириш машғулотлари кейинги фаолияти учун фойдали ва аҳамиятли бўлаётганини эътироф этдилар.

Назокат ШЕРБОЕВА

Ta'lim fidoyisi

НУРОТАЛИК МУРАББИЙ

Инсон дунёга келар экан, доимо ўзидан кейинги авлодга бирор нима қолдиришга ҳаракат қилади. Жамиятга, кишиларга нима биландир ёрдам бериш учун интилади. Ана шу ёрдам, ҳиссалардан бири ёш авлодга таълим-тарбия бериш касбида яққол ўз аксини топган. Табиатан камтар, билимдон ва чинакам жонкуяр инсон Ўзбекистон Давлат жисмоний тарбия институти Жисмоний тарбия назарияси ва услубиёти кафедраси мудири Раҳматилло Саломов ҳам бежизга ўқитувчилик касбини танлаган эмас. Боиси у киши "Устоз отангдек улуғ" деган ҳикматли гапни тўғри тушуниб етганлардан. Қатор шогирдлар яратиб, уларнинг роҳат-фароғатини кўриб яшаш ҳаммага ҳам насиб этавермайди.

1942 йил 30 январь куни Нурота тоғлари бағридаги Ғозғон қишлоғида таваллуд топган Раҳматилло ака беғубор ёшлик, мактаб чоғларини ўзига хос бир ширин хотирлайдиган тарзда ўтказди. У мактабда ташкил этиладиган спорт мусобақаларида доимо фаол иштирок этарди. Ниҳоят ўрта маълумотга эга бўлгач, Ўзбекистон Давлат жисмоний тарбия институтига ўқишга кирди ва 1968 йил ушбу олийгоҳни имтиёзли диплом билан тамомлади. Кейин 1971-74 йилларда Москвада аспирантурада ўқиб, номзодлик диссертациясини ҳимоя қилди. Сўнгра она юртига қайтиб, касбий фаолиятини бошлади. 1975-92 йилларда Ўзбекистон Давлат жисмоний тарбия институтининг Жисмоний тарбия назарияси ва услубиёти кафедрасида доцент, кафедра мудири ва факультет декани муовини вазифаларида, 1993-99 йиллар Халқ таълими вазирлигининг Жисмоний тарбия ва спорт бўлимининг бошлиғи ва ниҳоят бугунга қадар эса юқорида тилга олинган олийгоҳнинг Жисмоний тарбия назарияси ва услубиёти кафедрасида мудир лавозимида ишлаб келмоқда.

Доцент Саломов ҳозирда 3 нафар фан номзоди тайёрлади. Шунингдек, жисмоний тарбия ва спортга оид илмий изланишлар олиб борган устоз 40 йиллик меҳнат фаолияти даврида 80 дан ортиқ илмий, 60 дан зиёд услубий мақолалар ёзди. Ҳозирда у кишининг 100 дан ортиқ шогирдлари эл-юрт равнақи йўлида фидокорона меҳнат қилмоқдалар. Айниқса у кишининг ўзи ҳам "Таълим тўғрисида"ги қонун ва "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури" ҳамда "Жисмоний тарбия ва спорт тўғрисида"ги қонун ва қарорларни ислоҳ этиш, болалар ҳамда ўқувчи-ёшлар ўртасида спортни оммалаштириш ва уларнинг жисмоний тайёргарликларини такомиллаштириш учун яқиндан амалий ёрдам кўрсатиб келаяпти.

Бугун олтмиш ёшини қаршилаётган Раҳматилло Саломовнинг хизматлари ҳукуматимиз томонидан муносиб тақдирланди. У киши "Халқ таълими аълочиси" ва қиличбозлик бўйича миллий тоифадаги ҳакам саналади. Ҳозирда бу фидойи инсон "Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни тайёрлашда ўқув-тарбия жараёнини оптималлаштириш" мавзуидаги докторлик диссертациясини ниҳоясига етказмоқда.

Биз ана шундай жонкуяр устознинг касбий фаолиятида каттадан-катта муваффақиятлар тилаб қоламиз.

Ю.ОРИПОВ,
ЎзДЖТИ катта ўқитувчиси

КАРЗАЙ БУШ БИЛАН УЧРАШДИ

Афғонистон ҳукумати раҳбари Ҳамид Карзай БМТ Бош котиби Кофи Аннан билан музокаралар олиб боргач, Вашингтонда АҚШ президенти Жорж Буш билан учрашди. Жорж Буш Афғонистонга ваъда қилинган 297 млн. доллардан ташқари, мамлакат инфраструктурасини тиклаш мақсадида хусусий инвестициялардан қўшимча 50 млн. доллар маблағ берилишини айтди. Шунингдек, америкаликлар афғонларнинг ўз армиясига эга бўлишида ҳам ёрдам беришмоқчи. Ўз навбатида, Карзай Америка ва дунё давлатларининг ёрдамлари учун миннатдорчилик билдириб, Афғонистонда терроризмнинг қайта пайдо бўлишига йўл қўйилмаслиги учун сўз берди.

ҚУРБОНЛАР СОНИ ОШИШИ МУМКИН

Нигерия пойтахти Лагос шаҳридаги мамлакат қуролли кучларига қарашли ўқдори сақлаш омборида юз берган портлаш туфайли камида 600 нафар киши ҳалок бўлди. Ҳозирда харобага айланган ўнлаб биноларда қутқарувчилар гуруҳи иш олиб бормоқда. Шифохоналар эса юзага келган ёнғин туфайли куйган кишилар билан тўлиб кетган. Шунингдек, бедарак йўқолганларни топиш ҳам давом этмоқда. Манбаларга кўра, қурбон бўлганларнинг кўпчилиги ўсмирлар ва ёшлар бўлиб, уларнинг сони ошиши мумкин.

ҲАЛОКАТ САБАБЛАРИ ҲОЗИРЧА НОМАЪЛУМ

Хонқалъадан Моздок томон парвоз қилган "Ми-8" вертолётининг ҳалокатга учраши сабаблари номаълумлигича қолмоқда. Тахминларга кўра, унга чечен айирмачилари ҳужум уюштирган бўлиши мумкин. Вертолётга ракета бориб теккани ҳам эҳтимол қилинаётган бўлса-да, Грозныйдаги федерал кучлар вертолётнинг аввал ерга қулаши ва сўнгра портлаганини айтишмоқда. Мутахассисларнинг фикрига кўра, паст баландликда ва секин ҳаракатланган "Ми-8" жангарилар нишонига тушиб қолган. 14 нафар ўлганлар ичида Россия Ички ишлар вазири ўринбосари, генерал-лейтенант Михаил Рудченко, Чеченистондаги ички ишлар қўшинлари қўмондони генерал-лейтенант Николай Гаридовлар бор эди.

КОЛУМБИЯДА САМОЛЁТ ҲАЛОКАТИ

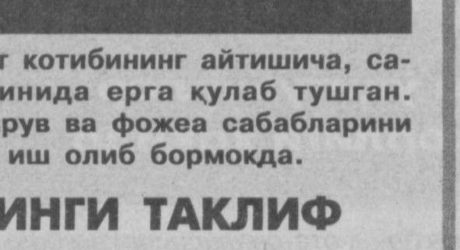

Эквадорнинг "Таме" авиакомпаниясига қарашли "Boeing 727-100" самолёти Колумбиянинг баланд Анд тоғлари жойлашган туманида ҳалокатга учради. Аэробус бортида 83 нафар йўловчи ва 9 нафар экипаж аъзолари бор эди. Авиакомпания матбуот котибининг айтишича, самолёт Ипиалес шаҳарчаси яқинида ерга қулаб тушган. Ҳозирда фалокат жойида қутқарув ва фожеа сабабларини аниқлаш учун махсус гуруҳлар иш олиб бормоқда.

10 ЙИЛДАН КЕЙИНГИ ТАКЛИФ

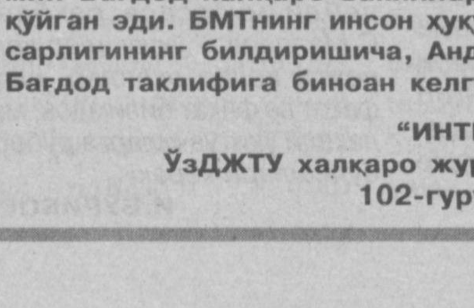

Ироқ ҳукумати сўнгги 10 йил ичида БМТнинг инсон ҳуқуқлари бўйича экспертларининг мамлакатга киришларига илк маротаба рухсат берди. 1992 йилли инсон ҳуқуқларининг бузилиши борасида собиқ эксперт нидерландиялик Макс ван дер томонидан хабар тарқалгач, расмий Бағдод халқаро вакилларнинг киришини таъқиқлаб қўйган эди. БМТнинг инсон ҳуқуқлари бўйича Олий Комиссарлигининг билдиришича, Андреас Мавромматис расмий Бағдод таклифига биноан келгуси ойда Ироққа боради.

"ИНТЕРНЕТ" хабарлари асосида
ЎзДЖТУ халқаро журналистика факультетининг 102-гуруҳ талабалари тайёрлашди

Xalqaro sharh

ЯҚИН ШАРҚ ВОҚЕАЛАРИГА БИР НАЗАР

Халқаро майдонда содир бўлаётган ижтимоий-сиёсий воқеаларда Яқин Шарқ минтақаси муаммолари доимо муҳим аҳамият касб этган. Ниҳоясига етаётган январь ойи мобайнида ушбу минтақадаги вазият янада кескинлашди. Исроил ҳарбийлари билан ғалаён кўтарган фаластинликлар ўртасидаги тўқнашувлар оқибатида (Қуддус, Хеврон, Хайра, Наблус, Рамоллоҳ, Байтлахм ва бошқа жойлардаги портлашлар билан бирга) 120 дан кўпроқ киши нобуд бўлган.

Бугунги кун воқеалари ўзининг ўта мураккаблиги, муроса йўлининг барбод бўлаётганлиги ва барча чигалликлари билан 1967 йили ёки XX асрнинг 70-йиллари бошларидаги ҳамда 1982 йил ёз ойларида юзага келган ниҳоятда хатарли вазиятни эслатмоқда.

Исроил билан Фаластин ўртасидаги кескин муносабатларни бартараф этиш мақсадида бир қатор музокаралар, йирик дипломатлар иштирокидаги маслаҳатлашувлар ўтказилди. АҚШ маъмуриятининг махсус вакили, истеъфодаги генерал Энтони Зинни 2001 йил ноябрь охирида ва шу йилнинг январь ойи биринчи ярмида Яқин Шарқ минтақасига ташриф буюрди. Европа Иттифоқининг ташқи сиёсат масалалари бўйича мувофиқлаштирувчиси Хавьер Солана ҳам ушбу минтақага келган эди. Бироқ, шу пайтгача олиб борилган саъй-ҳаракатлар кутилган натижаларни бермади.

Масаланинг яна бир мураккаб томонига эътиборингизни қаратсак. Ҳозир Исроилда 6 миллион атрофида аҳоли истиқомат қилмоқда. Шундай бўлса-да, дунёнинг турли мамлакатларида (АҚШ, Канада, Россия, Германия ва бошқа давлатлар) бир неча миллион киши Исроилни ўзининг азалий ватани деб ҳисоблаётганлигини ҳам унутмаслик керак. Уларнинг орасида мислсиз сармояга эга бўлган ёки жаҳон сиёсатида анча-мунча мавқега эришган давлат раҳбарларию ҳарбий саноат мажмуининг бошлиқлари ҳам бор. Ана шу сиёсий доираларнинг айрим қисми Исроилдаги консерватив кучларни, шу жумладан амалдаги Бош вазир, армия генерали Ариел Шаронни қўллаб-қувватламоқда. Улар ҳатто катта миқдордаги молиявий-ҳарбий "мадад" ваъда қилишмоқда.

Хўш, агар аҳвол шу тарзда давом этса, Яқин Шарқда мулоқот йўли очиладими? Албатта, йўқ. Минтақадаги вазият оғирлашаётганлигининг яна бир томони бор. Умуман араб дунёсида 20 дан ортиқ давлатлар бор. Буларнинг орасида Миср, Судан, Жазоир каби ҳудуди жуда катта бўлган мамлакатлар ёки ҳудудига кўра анча кичик бўлган Қувайт, Баҳрайн, Қатар сингари давлатлар ҳам бор. Умуман араб дунёси аҳолисининг сони Исроил аҳолисига нисбатан салкам эллик марта кўпдир.

Араб давлатларининг Яқин Шарқ муаммоларини ечиш йўлидаги қарашларида туб фарқ бор. Улардан айримлари (асосан Миср ва Иордания) тинч музокаралар йўлини ҳимоя қилаётган бўлса, яна айримлари (Ироқ, Ливия, Судан, қисман Сурия) муаммони ҳарбий-сиёсий воситалар орқали ҳал этишнинг тарафдоридир. Тўғри, минтақадаги сиёсий масалага ёндашувда беқарорлик йўлида ёки кутиш позициясида бўлаётган араб давлатлари ҳам йўқ эмас.

Кейинги кунлар воқеалари араб дунёсининг кайфияти ҳам Исроилга нисбатан муросасиз эканлигидан далолат бермоқда. Хусусан, Ливан жанубида қўпорувчиликларнинг авж олаётганлиги, Суриянинг Жўлон тепаликлари (1967 йили Исроил томонидан босиб олинган) масаласида музокараларга рози бўлмаётганлиги, Ироқнинг Яқин Шарқ муаммосини ҳарбий йўл билан ечиш йўлидаги сиёсати минтақадаги умумий жараёнга бевосита таъсир этмоқда.

Бундан илгарироқ Араб Давлатлари Лигаси фаластинликларга 1 миллиард доллардан кўпроқ миқдорда ёрдам кўрсатишга келишиб олган эди. Аммо, бу молиявий ёрдам қандай мақсадга қаратилар экан? Катта миқдордаги ёрдам янги Араб-Исроил можаросига дебоча бўлармикан ёки не орзу-умидлар билан бунёд бўлиши кутилаётган мустақил Фаластин давлатининг оёққа туриб олиши учун кўмакмикан? Албатта, бу катта жумбоқ.

Минтақадаги сиёсий беқарорлик авжига чиқаётган шу онларда турли экстремистик оқимларнинг ҳаракати ҳам ярага туз сепиш билан баробардир. Масалан, "Ҳамас" экстремист гуруҳи Исроил билан ҳеч қандай музокаралар олиб борилмаслигини талаб қилмоқда. Ҳарбийлашган жангари гуруҳ — "Ҳезболлоҳ" айирмачилари эса аллақачон қўпорувчилик ва муросасизлик йўлига ўтиб олган. Маълумки, 2000 йил май ойида Ливан жанубидан Исроил қўшинларининг олиб чиқиб кетилишида ўзини "ҳал қилувчи куч" ва "ғолиб томон" деб ҳисоблаган ушбу жангари гуруҳ ҳозиргача Исроил ҳарбийларидан бир нечасини нобуд қилган.

Мана шу ҳолат фаластинликларнинг бугунги куни учунгина эмас, балки келажаги учун ҳам фожеа ёки парокандалик келтириши эҳтимолдан холи бўлмайди. Уларнинг энг йирик ташкилоти "ФОТҲ" деб аталади. Фаластин Озодлик Ташкилотининг асосий қаноти бўлган "ФОТҲ"га ҳам Ёсир Арофат етакчилик қилмоқда. Шу кун воқеалари Фаластин Озодлик ташкилоти Ижроия Кенгашида, шунингдек, "ФОТҲ"да жиддий ихтилофлар ва келишмовчиликлар мавжудлигини намойиш этаяпти. Ушбу ташкилотнинг қуйи органлари раҳбарлари Ижроия Кенгашининг қарорларини, аниқроғи Фаластин миллий-маъмурий мухторияти бошлиғи Ёсир Арофатнинг кўрсатмаларини бажаришдан бош тортмоқда.

Айнан шу каби ҳолатлар Ғазо сектори ва Иордан дарёсининг ғарбий соҳилидаги аҳволни бутунлай издан чиқариб юборди. Фаластинликлар нисбатан кўпроқ бўлган Қуддуснинг шарқий қисмида ҳам вазият ўта беқарор бўлиб турибди. Қуддус, Хеврон, Иерихон, Наблус, Рамоллоҳда фаластинлик ўспиринларнинг "тош отиш машқи" ва баъзи ҳолларда ўт очувчи қурол-яроғ билан ҳаракат қилаётганлиги янги-янги қурбонларга сабаб бўлмоқда. Марҳумларни дафн этиш ҳам фақат сиёсий мақсадга қаратиляпти, яъни ҳалок бўлганларнинг қабристонга эмас, балки Исроил ҳарбийлари назорат қилаётган жойларга олиб борилиши норозиликнинг бир кўринишидир.

Шу тариқа Фаластин Озодлик Ташкилоти (ФОТ) миллий мухторият ҳуқуқи берилган ҳудудда умумий назоратни қўлдан бериб қўйди. Ваҳоланки, 1993 йил 13 сентябрда Вашингтонда эришилган Исроил-Фаластин тинчлик аҳдномасига мувофиқ (бу ҳужжатда фаластинликларга мухторият ҳуқуқи берилишига келишилган эди) Ғазо сектори ва Иордан дарёсининг ғарбий соҳилидаги 40 фоиз жойда умумий назорат Фаластин полициясига юкланиши таъкидланган эди.

Аммо бугун-чи? Бугун ушбу ҳудудларга яна Исроилнинг сараланган ҳарбий қисмлари, замонавий танкларию вертолётлари сафарбар этилган. Уларни 1967 йилда бўлгани каби, бугун ҳам Наблус, Рамоллоҳ, Ғазо ёки Иерихон каби жойларда кўриш мумкин.

Бу воқеалар фаластинликларнинг нафақат мустақил давлат мақомини олишга интилишини, балки шу пайтгача эришилган ютуқларни, хусусан, миллий мухторият мақомини ҳам хавф остида қолдирмоқда. Кейинги 5-6 йил ичида Фаластин заминидан Исроилнинг каттагина армияси олиб кетилган эди. Энди эса бу қўшинлар ўзлари учун бир пайтлар "доимий қароргоҳ" бўлган жойларга қайтиб кела бошлади.

Яқинда Исроил ҳукуматининг бошлиғи Ариел Шарон минтақада тинчлик ўрнатишга қаратилган музокаралар жараёни вақтинчалик тўхтатилганлигини баён қилди. Бу 1991 йил октябрдаги Мадрид халқаро конференцияси, 1993 йилдаги Вашингтон битими, 1994 йил майдаги Қоҳира ва ундан кейинги Ақаба, яна Вашингтон, кейин Париж ҳамда Шарм аш-Шайх (Миср) келишувларига вақтинчалик нуқта қўйилганлигига ишоратдир.

Кўп бор таъкидланганидек, Исроилнинг ҳозирги раҳбарияти ён бермаслик йўлидан бормоқда. Бу ҳукумат ўз сиёсатида ҳарбий қудратни намойиш этиш ва шу йўл билан минтақада "тартиб ўрнатиш"ни мақсад қилган. Ёдингизда бўлса, бугунги кунда 75 ёшни қоралаб қолган Бош вазир Ариел Шарон бир пайтлар мудофаа маҳкамасига етакчилик қилган эди. У арабларга, шу жумладан фаластинликларга қарши олиб борилган йирик ҳарбий ҳаракатларнинг ташаббускори ва ижрочиси бўлган. 1982 йилнинг сентябрида Сабра ва Шатиладаги фаластинликларга қарши оммавий қирғинларнинг ташкилотчиси ҳам ўша кезлари мудофаа вазири бўлган Шарон эди.

Табиийки, бу мисоллар Яқин Шарқда бўлаётган воқеаларнинг бундан буёнги ривожи қандай давом этиши мумкинлиги ҳақида оз бўлса-да тасаввур ҳосил қилади.

Фаластин муаммоси юзасидан музокараларнинг боши берк кўчага кириб қолганлиги, мустақиллик ҳаракатлари у ёқда турсин, ҳатто мухторият мақомининг хавф остида қолаётганлиги сабаблари ҳақида яна узоқ тўхталиш мумкин. Бизнинг назаримизда, қуйидаги ҳолатлар фаластинликлар тақдирини ачинарли аҳволга келтириб қўйди. Биринчидан, кейинги 10-12 йил мобайнида эришилган йирик тинчлик аҳдномаларининг бирин-кетин поймол бўлаётганлиги; иккинчидан, Исроил манзилгоҳлари ва Қуддус шаҳрининг сиёсий мақоми теварагида томонларнинг қарашларидаги кескин тафовутлар; учинчидан, Яқин Шарқ минтақасида террорчилик ҳаракатларининг авж олиши, шунингдек, 1987 йилда бошланган, 2000 йилнинг сентябридан янги босқичга кирган озодлик учун кураш ҳаракати — Интифада амалда қўпорувчилик, бузғунчилик ва тарафкашлик кўринишлари билан қоришиб кетганлиги; тўртинчидан, Фаластин мухторияти маъмуриятидаги ихтилофлар, бўлинишлар, умумий мақсад йўлидаги интилишларда турли хил кураш йўли; бешинчидан, энг ачинарлиси, бу Яқин Шарқ муаммосининг сиёсий ечимида 22 араб давлатларининг масалага турлича муносабат билдираётганлиги ва бошқа жараёнларни эслатиш муҳим.

Дарҳақиқат, Яқин Шарқ ҳамон она заминимизнинг нотинч минтақаси бўлиб қолмоқда. Инсоният янги — XXI асрга тинчлик ва барқарорлик устувор бўлган, эзгулик, озод ва эркин яшаш тантанаси, дўстлик ва биродарлик ғолиб бўлган шароитда кириб боришни орзу қилган эди. Афсуски, айрим минтақалардаги (Яқин Шарқ, Осиё жануби, Колумбия, Филиппин, Шимолий Ирландия ва бошқалар) сиёсий-ҳарбий жараёнлар бу орзу-умидларга соя солмоқда.

Шундай мураккаб ижтимоий-сиёсий ҳолатда БМТнинг таъсирини ошириш, хусусан, унинг Яқин Шарқ минтақасидаги нуфузини мустаҳкамлаш замон талабидир. Европа Иттифоқи ва Европа Хавфсизлик ва Ҳамкорлик Ташкилоти (ЕХҲТ) мамлакатлари ҳам бу эзгу мақсад йўлида халқаро ҳамжамиятга яқиндан ёрдам бермоқчилигини таъкидлаяпти. Бугун замон Яқин Шарқ минтақаси учун Мадрид руҳи қайта тикланишини ҳам ўртага қўймоқда. Чунки бундан салкам ўн бир йил аввал Яқин Шарқда тинчликка эришиш учун жиддий қадам қўйилган эди. Ана шу халқаро конференциянинг ҳамраислари АҚШ ва Россия эканлигини, улар бу ҳуқуққа ҳозир ҳам эгалигини, демак, айнан мана шу имкониятдан жаҳон барқарорлиги йўлида фойдаланиш зарурлигини дунё аҳли талаб қилмоқда.

Яна бир ҳолатга қисман тўхталган бўлсак-да, унга чуқурроқ ёндашмоқчи эдик. Яқин Шарқ муаммосининг бош сабаби, араблар билан Исроил экан, демак, араб дунёси ҳам (биринчи навбатда фаластинликлар) аравани турли томонга тортиш йўлидан эмас, балки минтақада умумий тинчлик учун, миллий-этник ва айни пайтда диний низоларга чек қўйиш учун астойдил курашмоғи керак. Бундан ўзга йўл ҳеч кимга наф келтирмаслигини, қарама-қарши туриш фақат вайроналик ва йўқотишларга олиб келишини англамоқ зарур.

Ушбу минтақа ҳаётининг 55 йиллик тарихи шундан гувоҳлик берадики, уруш йўли, куч ишлатиш сиёсати, маълум бир ҳудудда ўз гегемониясини ўрнатишга бўлган интилиш ҳеч қачон самара бермаган. Бундан кейин ҳам шундай бўлади.

Ягона йўл ҳақиқий тинчлик ва осойишталик йўлидир. Тинчликка, минтақавий барқарорликка эришиш ҳақиқий қўшничилик ва биродарлик алоқаларини ўрнатиш орқали амалга ошади. Қайси бир минтақани олмайлик, бу олий мақсад йўлига етаклайдиган энг асосий омил ўзаро ишончдир. Зеро, бу хулосадан Яқин Шарқ минтақаси ҳам мустасно эмас.

Қобилбек КАРИМБЕКОВ,
сиёсий шарҳловчи

БАЙРАМОНА РУҲДА ЎТДИ

Қашқадарё вилоятида "Умид ниҳоллари" спорт-мусоқабаларининг вилоят босқичи кўтаринки руҳда якунланди.

Мусобақалар ўтказиладиган ҳудудларнинг энг яхши спорт заллари ва спорт майдонлари қайта таъмирланди, ўқувчилар керакли спорт анжомлари билан таъминландилар.

Спорт мусобақаларига ҳакамлик қилиш учун малакали мутахассислар, спорт ҳакамлари жалб этилди.

Мусобақаларга туман, шаҳар ҳокимликлари, "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракатининг жойлардаги бўлимлари, касаба уюшмалари туман Кенгашлари ҳомийлик қилди.

Вилоятдаги 15 та туман, шаҳар мактабларининг 26112 нафар 5-7-синф ўқувчилари "Умид ниҳоллари" мусобақаларида қатнашдилар.

Қарши шаҳрининг "Насаф" ўйингоҳида ўтказилган вилоят босқичида спортнинг 10 тури бўйича 2612 нафар ўқувчи иштирок этди. Ғузор, Косон, Шаҳрисабз туманлари ҳамда Қарши шаҳри ўқувчилари бу мусобақаларда яхши натижалар кўрсатишди.

Мусобақаларнинг очилиши, ўтказилиши, натижалари доимий равишда туман газеталари, "Қашқадарё", "Қашқадарё зиёкори" газеталарида мунтазам равишда ёритиб борилди.

С.ЭШОНҚУЛОВ

КУРАШ ДУНЁ БЎЙЛАБ ҚУЛОЧ ЁЙМОҚДА

Бугунги кунда миллий қадриятимизнинг ажралмас қисми бўлган кураш катта спорт тури сифатида жадал суръатлар билан дунёга ёйилмоқда. Осиё, Европа, Америка ва унча-мунча яккакураш турларини қабул қилмайдиган Африка қитъасининг турли бурчакларида ҳам мазкур спорт тури бўйича нуфузли мусобақалар ташкил этилаётир.

Шу ўринда кураш тарихига тўхталиб ўтиш жоиз. Мутахассисларимизнинг таъкидлашича, курашнинг ёши етти минг йилгача етади. Ҳатто, уч ярим минг йиллик ёзма манбаларни аниқ факт сифатида келтиришимиз мумкин. Қолаверса, Маҳмуд Қошғарийнинг машҳур "Девони луғатит турк", Табирийнинг "Тарих", Фирдавсийнинг "Шоҳнома", Низомийнинг "Хамса", Навоийнинг "Фарҳод ва Ширин", Бобурнинг "Бобурнома" асарларида полвонлар мусобақалари, куч-қудрати тавсифланган сатрлар мавжуд. Халқ оғзаки ижодига мансуб "Алпомиш", "Гўрўғли", "Тўлғоной", "Равшан" каби достонлар қаҳрамонлари ҳам паҳлавон бўлган, уларнинг курашлари мадҳ этилган. Миллий курашимизнинг гуркираб ривожланиши эса IX-XIII асрларга тўғри келади. Шу даврда кураш жуда оммавийлашган, халқнинг энг севимли ўйинига айланган эди. Паҳлавон Маҳмуд, Жалолиддин Мангуберди, Дарвеш Муҳаммад каби полвонлар кураш довруғини дунёга таратганлар. Шу тариқа кураш йилдан-йилга, асрдан-асрга ўтиб, халқимиз қонига сингиб кетган. Бироқ, бугунги кунда кураш миллий ўйин, урф-одат, тўю сайилларда ўтказиладиган беллашув бўлиб қолмай, замонавий спорт турига айланиб бўлди.

1998 йилнинг 6 сентябрида жаҳон ҳамжамияти курашни катта спорт тури сифатида эътироф этди. Яъни, шу куни Америка, Европа ва Осиёнинг 28 мамлакати вакиллари иштирокида ўтказилган Таъсис йиғилишида Халқаро кураш ассоциацияси ташкил этилди. Бундан ташқари бир неча турнирларда тажрибадан ўтказилган курашнинг янги қоидалари "халқаро қоида" сифатида қабул қилинди ва I жаҳон чемпионатини кураш ватани — Ўзбекистонда ўтказишга келишиб олинди.

Дунё бўйлаб курашнинг манфаатларини ҳимоя қиладиган мазкур халқаро ташкилотнинг оёққа туриб олишида Президент Ислом Каримовнинг 1999 йил 1 февраль куни эълон қилинган "Халқаро кураш ассоциациясини қўллаб-қувватлаш тўғрисида"ги Фармони катта аҳамият касб этди.

Ҳа, бутун курраи замин бўйича 40 га яқин давлатлар аъзо бўлган Халқаро кураш асссоциацияси (ХКА) фаолиятини таҳлил қилсак, уюшма тузилгандан буён анчайин салмарали ислоҳотларни амалга оширганига шоҳид бўламиз. ХКА ташкил этилган йилдаёқ амалга ошириладиган ишлар босқичларга бўлиб олинди. Биринчи босқич жаҳон биринчиликлари, қитъа чемпионатлари ва турли нуфузли мусобақалар ўтказишдан бошланди. Ўтган йилнинг ўзида ХКАга аъзо мамлакатларнинг деярли барчасида миллий биринчиликлар ўтказилди. Мамлакат чемпионатларида саралаб олинган курашчилар август ойида Венгриянинг Будапешт шаҳрида бўлиб ўтган III жаҳон чемпионатида иштирок этдилар. Илк бор Осиё (Тошкентда) ва Африка (Ҳартенбос, ЖАР) биринчилиги ташкил этилди. Бундан ташқари Буюк Британияда Ислом Каримов анъанавий халқаро турнири, Нукус ва Термиз шаҳарларида Ўзбекистон Республикаси Президенти соврини учун 2 та халқаро турнир ҳамда Россияда ёшлар ўртасида жаҳон чемпионати муваффақиятли ташкил этилди.

Бундай мусобақаларни ташкиллаштириш ва уларни анъанавий тарзда ўтказиб туриш биринчи босқичнинг бир қисми, холос. Бу босқичдан кўзланган асосий мақсад, ФИФА, ФИДЕ, ФИЛА сингари дунё бўйича ХКА тизимини яратиш эди. Бунга эришиш учун ХКА ўз низомини бошқа йирик халқаро уюшмаларникига мувофиқлаштирди, уюшма қошида маънавий-моддий қўллаб-қувватловчи ташкилотлар фаолияти йўлга қўйилди. Осиё, Африка, Америка ва Европада қитъавий конфедерациялар тузишга эътибор қаратилди. Ва ниҳоят, ана шу ислоҳотлар амалга оширилгач, ўтган йили биринчи босқичга якун ясалди.

Зеро, биринчи босқичда жаҳон бўйича ХКА тизимининг яратилгани туфайли бошқа уюшмалар, федерациялар, ташкилотлар билан боғланиб, курашни қитъа ўйинларига киритиш имкони вужудга келди. Уларнинг барчаси эса ўзбек халқининг ифтихори бўлган курашни олимпиада спорт турларига қўшиш учун амалга оширилаётганини алоҳида таъкидлаш жоиз. Чунки, халқаро Олимпия қўмитаси (ХОҚ) олимпиадага киритиладиган спорт турларига оммавийлик ва оммабоплик, неча қитъа ва мамлакатларга ёйилганлиги ҳамда унда эркак ва аёллар шуғулланишини таъминлаш каби бир неча талабларни қўйган. ХКА айни пайтда ХОҚ талабларини босқичма-босқич амалга ошириб келмоқда. Энди навбат ХКАни маънавий, моддий жиҳатдан мустақил ва мустаҳкам ташкилотга айлантириш масаласини ҳал этишга етди. ХКА — сиёсат ва тижорат юритмайдиган халқаро спорт ташкилоти бўлганлиги учун ҳам иккинчи босқичда моддий базани ривожлантириш талабини саховатпеша ҳомийлар ёрдамида амалга ошириш ниятида.

ХКА курашни Олимпиада ўйинларига киритиш йўлида амалий ҳаракатлар қилмоқда. Айни вақтда курашнинг хусусиятларини турли нуфузли мусобақаларда намойиш этиш, яъни уни реклама қилиш аҳамиятли ҳисобланади. Шунинг учун ҳам ХКА Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлиги ёрдамида 2004 йил Грецияда ўтказиладиган Олимпиада ўйинларида кураш бўйича кўргазмали чиқиш тадоригини кўрмоқда. Бундан ташқари ана шундай чиқишларни жорий йилда Жанубий Кореянинг Пусан шаҳрида бўлиб ўтадиган Осиё ўйинлари мусобақасида ҳам ташкиллаштириш масаласи бўйича Осиё Олимпия ижроия қўмитасига мурожаат қилинди.

Таъкидлаш лозимки, ХКА ижроия қўмитаси томонидан 2002 йилда ўтказиладиган мусобақаларнинг тақвимидан қатор нуфузли турнирлар жой олган. Куни кеча эса Эрон кураш федерацияси президенти Муҳаммад Деракшандан 29 июнь куни Теҳронда Паҳлавон Маҳмуд хотирасига бағишланган халқаро турнир ташкиллаштирилиши ҳақида хушхабар келган. Ўзбек кураши бўйича турли йирик мусобақалар, қитъа ва жаҳон биринчиликлари муваффақиятли ўтказилаётган ва шу спорт тури дунё бўйлаб барчага бирдек манзур бўлаётган экан, вақти келиб у қитъа ўйинлари ва Олимпиада ўйинларини безашига ишонамиз.

Зоҳир ТОШХЎЖАЕВ

ЎҚУВ ҚУРОЛЛАРИ БЎЙИЧА ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИДА ЎТКАЗИЛГАН ТЕНДЕР ҒОЛИБЛАРИ РЎЙХАТИ

I. Ўқувчилар сумкаси бўйича

1. "XXI аср" Х.Ф.
2. "Бегали ҳожи" Х.Ф.
3. "Болалар-2000"
4. "Зиё-АДМ"
5. "Луфер" Қ.К.
6. "Ваҳобов Муҳаммадазиз"
7. "Манзурлатиф"
8. "Меъёр"
9. "Мирзасолиев" Х.Ф.
10. "Музаффар-94"
11. "Навоий-илм"
12. "Носиров" Х.Ф.
13. "Одина" Х.Ф.
14. "Омад" Х.Ф.
15. "Орзу" Х.Ф.
16. "Орзу атторлик"
17. "Пастдарғом АМЕРОС"
18. "Рустамов А"
19. "Саманд-2"
20. "Сатторова С"
21. "Тарандубитель" А.Б.
22. Технологик лицей
23. "Турғунов А."
24. "Тянь-Шань"
25. "Ўзбекистон" К.Б.Д.
26. "Азвест-экспресс" Қ.К.
27. Ўқувчи кийим
28. "Усмонов Али"
29. "Улуғ шўх" Х.Ф.
30. "Баҳромов" Х.Ф.
31. "Жаҳон савдо сервис" М.Ч.К.
32. "Жаҳон савдо сервис" М.Ч.К.
32. "Учқун" ПТК
33. "Ҳакимов" Х.Ф.
34. "Хақулобод" тикувчилик фабрикаси
35. "Хўжаобод" А.Б.
36. Ҳусниддин" Х.Ф.
37. "Шабода"
38. "Шарқ пойабзали фабрикаси"
39. "Шоира бону-78" Х.Ф.
40. "Мамадалиев Х." Х.Ф.
41. "Шоҳ Акбар" Х.Ф.
42. "Йўлдошева" Х.Ф.
43. "Ваҳобов Муҳаммад Иброҳим" Х.Ф.
44. "Янги аср"
45. "Абдуллаев" Х.Ф.
46. "Крамр" Х.Ф.

II. Ўқув қуроллари бўйича

1. Тошполиграфкомбинат
2. 1-Тошкент босмахонаси
3. Тошкент китоб-журнал фабрикаси
4. "Суарта" М.Ч.К.
5. "Хусанов" Х.Ф.
6. "Век" А.Б.
7. "Эл-пласт" М.Ч.К.
8. "Ҳалол-пудрат" М.Ч.К.
9. "Гулёна" Х.Ф.
10. "Нилу" Х.Ф.
11. "Дримс" М.Ч.К.
12. "Мия" Х.Ф.
13. "Ўқувчи кийим" Х.Ф.
14. "Таълим-қурилиш-савдо"
15. Агзамов" Х.Ф.
16. "Гамма-текс"

***ЭСЛАТМА:** Қишки кийим ва пойабзал ғолиблари рўйхати қўшимча эълон қилинади.*

КЛИЧКО РИНГГА ЧИҚМОҚЧИ

Украиналик оғир вазнли профессионал боксчи Владимир Кличко 16 март куни рингга чиқади. У WBO йўналиши бўйича ўзининг чемпионлик камарини учинчи бор ҳимоя қилади. Маълумотларга кўра, бу йил Кличко Фрес Оквендо, Жамил Мак Лайн, Оливер Мак Колл ва Франсуа Боталар билан жанглар ўтказади.

ЭНГ КУЧЛИЛАР РЎЙХАТИ

WTA йўналиши бўйича дунёнинг энг яхши теннисчилари рўйхати эълон қилинди. Унга кўра рўйхатнинг энг тепасида америкалик Женифер Каприати турган бўлса, ундан кейин Линдсей Дэвенпорт ва учинчи ўринни Винус Уильямслар эгаллашди. Биринчи ўнлик таркибида ягона ўзгариш бўлиб, бельгиялик Жюстин Энин саккизинчи ўриндан олтинчи ўринга кўтарилди. Россиянинг энг кучли ракетка устаси Елена Дементьева 16-ўринни банд қилиб турибди.

ХОККЕЙ КЛУБИДА ҒАЛАТИ ЎЗГАРИШ

"Спорт-экспресс"нинг хабар беришича, Американинг "New Jersey Devils" клуби раҳбарияти барча мураббийларни ишдан бўшатиб юборди. Вазифасидан озод этилганлар орасида хоккей бўйича Россия терма жамоаси бош менеджери, "New Jersey Devils"да катта мураббий ёрдамчиси лавозимида ишлаб келаётган Вячеслав Фетисов ҳам бор. Клуб раҳбарияти ўзининг бу қарорини ҳозирча шарҳламаган. Жамоа эса ушбу мавсумда Миллий хоккей лигасида яхши қатнаша олмади ва 51 та ўйин ўтказиб, Атлантика дивизионида тўртинчи ўринни эгаллаб турибди, холос.

ЎЙИНЛАР НАМОЙИШИ УЧУН 20 МИЛЛИОН

Россиянинг ОРТ ва РТР телекомпаниялари Жанубий Корея ва Японияда ўтказиладиган футбол бўйича жаҳон чемпионатининг 64 та ўйинларининг барчасини намойиш этиш ҳуқуқини қўлга киритдилар. Бу учун 20 миллион доллар сарфлаган иккала етакчи телекомпаниялар ўйинларни навбатма-навбат намойиш этишга келишиб олишди. Лекин ҳар бир учрашув стадиондан тўғридан-тўғри узатиладими ёки ёзиб олиниб, кечқурун намойиш этиладими, ҳозирча ноаниқ.

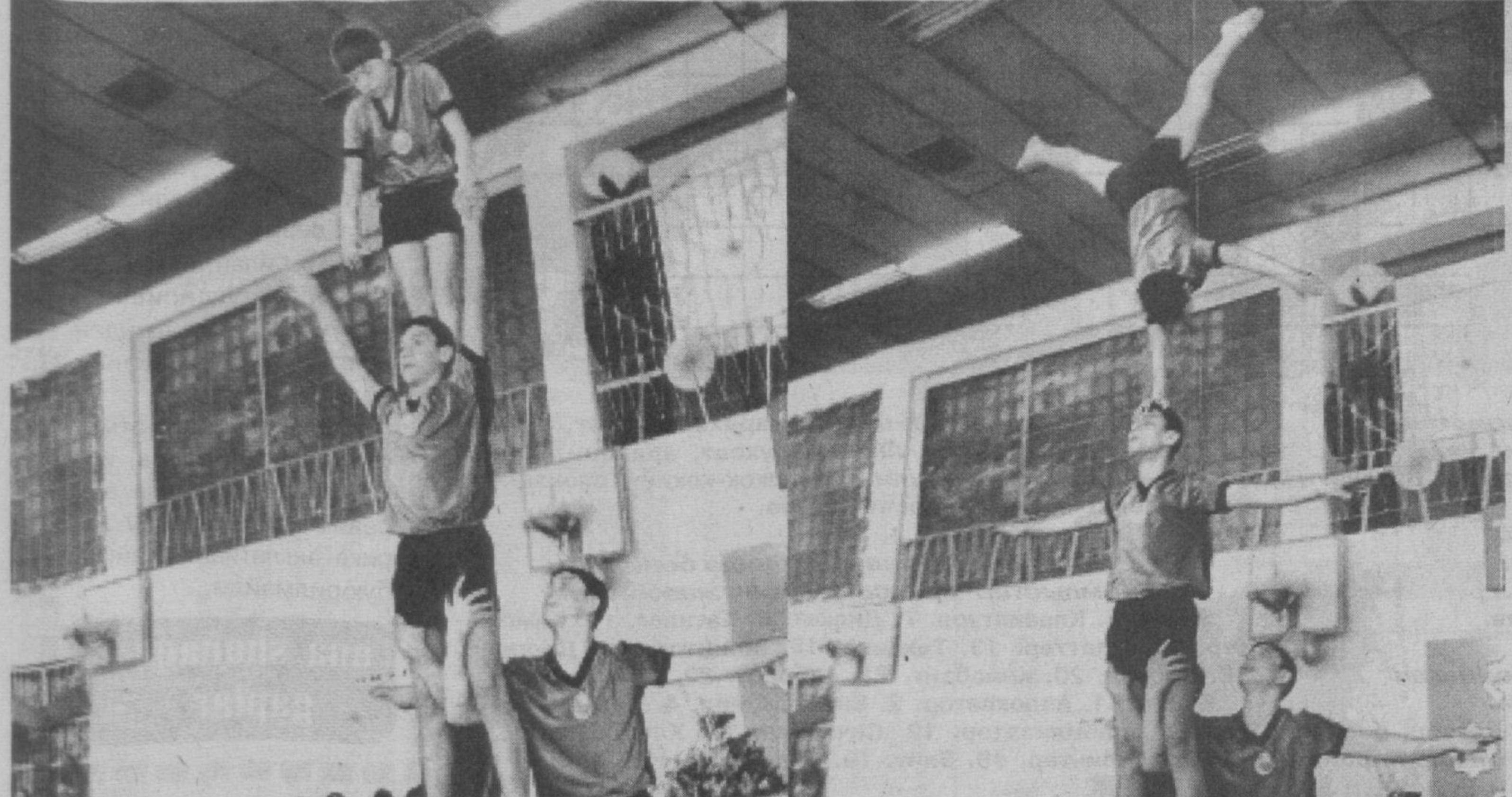

Ёш гимнастикачилар тимсолида инсоннинг жисмоний имкониятлари янада жозибали кўринади.

Бурҳон РИЗО олган суратлар.

ЭЪЛОН

Самарқанд вилоят ўрта махсус, касб-ҳунар таълими бошқармаси қошидаги академик лицейлар ва касб-ҳунар коллежларининг "Истиқболли раҳбар кадрлар заҳира мактаби"га танлов асосида тингловчилар қабул қилинади.

Танловда қатнашиш учун қуйидаги ҳужжатлар қабул қилинади:

1. Маълумоти тўғрисида ҳужжат;
2. Иш фаолияти тўғрисида маълумот;
3. Меҳнат дафтарчасидан нусха;
4. Тавсиянома.

Ҳужжатлар 2002 йилнинг 15 февралигача қабул қилинади.

Қўшимча маълумотлар учун манзилгоҳ: Самарқанд шаҳри, Шоҳруҳ кўчаси, 82-уй. Телефонлар: 33-52-86, 33-62-23.

ЭЪЛОН

Югурганида оғзининг хиёл очилгани ва чиройли юзидаги изтироб унга шундай назокат бағишлагандики, ҳатто қараб турган беэътибор аскарлар ҳам ҳайратдан "эҳ" деб юборишди.

Овқатнинг ичидан никоҳ узуги чиқиб, меҳмон бу қаттиқ нарсани томоғидан ўтказолмай туфлаб ташлади. Қарасаки, яроқлаган никоҳ узуги!

ҚЎНҒИРОҚ ЧАЛИНГУНЧА

(Дам олиш саҳифаси)

МАКТАБ

Илму одоб гулшанида машъалистондир мактаб,
Дуру гавҳарларга тўлиқ фикру уммондир мактаб.

Ким илм истаб юракдан ўртаниб келса агар,
Зукко-билимдон бўлурга нурли уммондир мактаб.

Ақли етук барча инсон тил билан ҳурмат топар,
Ўзга тилларни билурга ёруғ жаҳондир мактаб.

Касб сирин яхши билган бахт эшигин ланг очар,
Кўп ҳунарлар ўргануpга улуғ маскандир мактаб.

Ал-Бухорий, Ал-Хоразмий, Навоийдан роз очиб,
Яхшиликка чорловчи булбулистондир мактаб.

Эй Мажидий, саждагоҳ бил илму одоб даргоҳин,
Зиёга ташна дилларга фидои жондир мактаб.

Мажид ФАРМОНОВ,
Бахмал туманидаги
33-мактаб ўқитувчиси

АЖАБ ДУРДОНАСАН...

Кўзларинг ўйноқи, ажаб дурдонасан,
Тишларинг дуру ўзинг бир донасан.
Зимдан қиё боқиб жоним оласан,
Ўргилайин сенинг қошу кўзингдан.
Ҳар боқишинг менинг жоним оладур,
Қошу кўзинг мени ўтга соладур.
Боқишингдан юрак-бағрим қонадур,
Ўргилайин сенинг ширин сўзингдан.
Дил ўртанса боқишингдан нетайин,
Айт-чи, сенсиз қай гўшага кетайин?

Сен бўлмасанг, оламни тарк этайин,
Ўргилайин сенинг юзу кўзингдан.
Бедор ўтди қанча-қанча тунларим,
Қиё боқсанг ором ўтар кунларим.
Кўкка чиқди доду фарёд, унларим,
Ўргилайин, сенинг нурли юзингдан.

Оллоназар УЛУҒОВ,
Қумқўрғон туманидаги
34-мактаб амалиётчи-психологи

Ko'ngil bitiklari

КУЗДА ОЧИЛГАН ЛОЛА

Аралашиб сочнинг оқу қораси,
Етиб келдим ҳаётимнинг кузига.
Айни пайти боқса инсон боласи,
Бир зум тўхтаб босиб ўтган изига.

Дунё юзин кўриб шунча йил яшаб,
Бугун негадир қалбим ёш боладек.
Юрагимда қандайдир ғунча яшнаб,
Очилгиси келди гўё лоладек.

Ўн етти ёшимда сен қайда эдинг,
Илғамади ёки сени қалб кўзим.
Умрим баҳорида нечун келмадинг,
Очилишга танлаб умрнинг кузин.

Қалбда очилиш учун пайт пойлаб,
Бекинмачоқ ўйнаб гўё ёш бола.
Юрагимга меҳр-муҳаббат жойлаб,
Хуш келибсан, кузда очилган лола.

Юсуф ШОДИЕВ,
Оқолтин туманидаги 8-мактаб ўқитувчиси

Xullas...

ИЧИМЛИК — ЁНҒИН ЎЧИРУВЧИ

Безатилган стол, байрам кечаси, ёлғиз хоним. У ўзига ўзи бахт тилаб, охири ширакайф ҳолга келди. Столда ёниқ турган шам секин-аста аланга олиб, арчанинг шохига, сўнгра дастурхонга... У ёғи ўзингизга маълум. Бу пайтда хоним креслода ширин уйқуга шўнғиган эди...

Тобора аланга олаётган ёнғин ўтган-кетганларнинг диққатини жалб қила бошлади. Қайсидир ақлли зот ўт ўчирувчиларга сим қоққан шекилли, зум ўтмай дераза тақиллашидан сўнг уй бекаси ҳам ҳушёр тортиб, қўлига илинган шампан виносини ҳар томонга қарата сачрата бошлади. Бир лаҳза ҳам ғанимат! То ўт ўчирувчилар асбоб-ускуналарини тўғрилаб сув сепгунларига қадар вино оловга бас келиб, у анча пасайгандек бўлди.

Уйнинг биринчи қаватда эканлиги ва столда шампан виносининг борлиги ёнғин балосини даф қилишда жуда қўл келди. Акс ҳолда...

ЯНГЛИШИШ ВА БОЙ БЕРИШ

Россия туғруқхоналаридан бирига келтирилган аёлнинг муддатидан сал олдинроқ кўзи ёриди. Янги меҳмон операция йўли билан дунёга келтирилди. Беҳуш ётган онанинг соғлигини тиклаш учун нимаики лозим бўлса қилиндию, тирик-ўликлиги сезилмаётган чақалоқ шифокор- жарроҳлар кўрсатмаси билан ўликхонага жўнатилди.

Бир кундан сўнг туғруқхонага қўнғироқ бўлди: янги меҳмоннинг юраги уряпти. Уни тезликда орқага, яъни шифохонага қайтаришди. Афсуски, уни сақлаб қолиш учун бўлган уринишлар зое кетди. Эҳтимол, шифокор шошма-шошарлик билан эмас, балки етти ўлчаб бир кесганида бу бой бериш бўлмас эди.

Энг муҳими, шифокор янглишмасин...

АНТИҚА ИЗҲОР

Ўйлаётгандирсиз, ошиқ ўз маъшуқасига узук совға қилиб, муҳаббат изҳор этдимикан, деб. Бу гал аксинча, яъни қиз йигитга узукни совға қилиб эмас, балки "едириб" ўз ниятини билдирди...

Бу ёғи қандоқ бўлди, деяпсиз-а? Халқ орасида юрадиган "иссиқ-совуқ" иримлар балки ана шу узукка жойлашганмикан? Норвегиялик қиз ҳис-туйғуларини сезмаётган ёки сезса ҳам, ўзини билмасликка олиб юрган йигитни меҳмондорчиликка таклиф қилиб, олдига таом қўйди. Овқатнинг ичидан никоҳ узуги чиқиб, меҳмон бу қаттиқ нарсани томоғидан ўтказолмай туфлаб ташлади. Қарасаки, яроқлаган никоҳ узуги! Бу нимадан далолат беришини ақл тарозисига солгач, англади; қиз унга севги изҳор қиляпти. Сўз билан айтиш ноқулайлик туғдиришини тушунган йигит шундан сўнггина ўз таклифини айтди.

Севгини ошкор этмаса бўлмас. Айниқса, йигитларга. Қизларга эса севиб қолганини бу тариқа англатишлар айбга буюрилмайди...

ana shunaqa gaplar

— Опера нима? — деб сўради ўғил отасидан.

— Опера шунақа нарсаки, бири бошқасига ханжар санчса, у қонига бўялиб йиқилиш ўрнига, баланд овозда узоқ ашула айтади.

***

— Бўла қол, мактабга кеч қоласан, — деди она ўғлига.

— Хавотир олманг, ойи. Мактабимизнинг эшиги кечгача очиқ бўлади.

***

Кичкина Эрнст мактабга дарсини тайёрламай келди. Ўқитувчи бунинг сабабини сўради:

— Уйда ойим билан дадам жанжаллашганлари жанжаллашган.

— Ойингни яхши биламан, — деди ўқитувчи, — сенинг отанг ким?

— Улар ҳам худди шу масалада жанжаллашади-да.

***

Сотувчи футбол ўйинига беш ёшли ўғлини ҳам олиб келди. Майдонга тушган ўйинчиларни кўриб, ўғли отасидан сўради:

— Дада, нега уларнинг нархини орқасига ёзиб қўйган?

ЎзДЖТУ нашри "Тил ва дунё" — ижодкор ёшлар учун имконият, ўзига хос минбар бўлиб бораётир. Айниқса, чет тилларни ўзлаштириб, уларда битилган яхши-яхши асарларни оригиналда ўқиб, ўзбек китобхонлари учун тақдим қилишга бел боғлаб уринаётган ёшлар учун газета алоҳида имконият бешигидир.

"Тил ва дунё"нинг 3-сони ҳам нашрдан чиқди. Қуйида унда эълон қилинган инглиз ёзувчиси С.Моэмнинг "Чандиқли киши" ҳикоясини ҳукмингизга ҳавола қилмоқдамиз. Ҳикояни ЎзДЖТУ қошидаги академик лицей ўқувчиси Алишер Отабоев инглизчадан ўзбекчага таржима қилган. Алишер адабиёт ва тарихни, инглиз ва француз тилларини қунт билан ўрганмоқда. Футбол ва китоб мутолаасини яхши кўради. Унинг орзуи — келажакда етук журналист бўлиш.

Сомерсет МОЭМ

ЧАНДИҚЛИ КИШИ

ҲИКОЯ

Дастлаб юзидаги чандиғи туфайли у менинг эътиборимни тортганди. Чандиқ энли ва қизғиш бўлиб, унинг иягигача тушганди. Бу чандиқ хунук жароҳатдан далолат берар ва мен уни қилич ёки снаряд парчасининг иши бўлса керак, деб ўйлагандим. Бу ерларда унинг тўладан келган, кулимсираб турадиган юзи кўзга ғалати кўринарди. Унинг юз бичими қорувли гавдасига номутаносиб эди. Келбатидан ўрта бўйли одамларга қараганда кучли кўринарди. Мен уни доимо кўп кийилган кулранг костюмда, мошранг кўйлак ва соябони катта эски шляпада кўрардим. Афт-ангори хийла кир эди. Ҳар куни одам гавжум пайтида у Гватемала Ситидаги Палас Отелга келар ва лотерея билетларини сотишга уринарди. Мен ҳеч қачон бирор киши бу билетларни сотиб олганини кўрмаганман, аммо гоҳи-гоҳида унга ичиш учун бирор нарса таклиф қилишаётганига кўзим тушарди. У бирор марта буни рад этмаган. У столлар орасидан юрар, бироз кулимсираган қиёфада ҳар бир стол олдида тўхтаб, лотерея билетларини таклиф қилар ва ўзига эътибор беришмаган пайтларда худди шундай табассум билан нари кетарди. Назаримда, у кўпинча ширакайф юрарди.

Бир куни кечқурун танишим билан қовоқхонада ўтирганимизда ўша чандиқли киши бизнинг олдимизга келди. Адашмасам, бу ерга келган пайтларимдан бери йигирманчи мартадир, у менга лотереяларини чўзди. "Йўқ" деган маънода бошимни чайқадим. Лекин ҳамроҳим илтифот билан унга салом берди.

"Ишлар қалай, генерал?"

"Унча ёмон эмас. Бизнес юришмаяпти, лекин бундан баттар бўлиши ҳам мумкин эди".

"Нима ичишни хоҳлайсиз, генерал?"

"Бренди".

У брендини ичди ва қадаҳни қайтиб пештахтага қўйди. Ҳамроҳимга қараб бош ирғади.

"Раҳмат".

Шундай деб у ортига бурилди ва биздан нарироқда турган одамларга лотереяларини таклиф қила бошлади.

"Дўстинг ким? — сўрадим мен. — Юзидаги чандиғи жуда ваҳимали-ку".

"Ҳа, чандиқ унинг ҳуснига ҳусн қўшмаган, тўғрими?.. У никарагуалик қувғинди. Йўлтўсар ва босқинчи бўлгани билан барибир ошна сифатида ёмонмас. Гоҳи-гоҳида мен унга озроқ чақа бераман. У исёнда қатнашган, қўзғолончилар қўшинида генерал эди. Агар ўқи тугаб қолмаганида, ҳукуматни ағдарарди ва ҳозир у Гватемалада лотерея сотиб юриш ўрнига ҳарбий министр бўларди. Уни штаби билан бирга қўлга олишиб, ҳарбий судда суд қилишди. Ўзинг биласан, бу давлатларда бунақа ишларни хаш-паш дегунча тинчитишади. У тонгда отувга ҳукм қилинди. Назаримда, қўлга олингандаёқ у ўзини нима кутаётганини билган. Ҳукм ижро этиладиган пайтгача у вақтни турмада ўтказди. Қамоқхонада улар жами беш киши эди, ҳаммалари вақтни покер ўйнаб ўтказишди. Ютуқни ҳисоблашда улар гугурт чўпларидан фойдаланишди. Айтишича, ҳаётда ҳеч қачон бунчалик омадсизликка учрамаган: у кетма-кет, бутун ўйин давомида ютқазди. Тонг отиб, аскарлар қамоқхонадан уларни қатл қилиш учун олиб чиқишга келишганларида, у бир одам ҳаётида ишлатиши мумкин бўлганидан ҳам кўпроқ гугурт чўпини бой берганди.

Улар қамоқхона ҳовлисига олиб чиқилди ва бешови ҳам ёнма-ён, деворга тираб турғазилди, қуролланган гуруҳ уларга юзма-юз турарди.

Орада озроқ танаффус бўлди ва ошнамиз гуруҳни бошқараётган офицердан нима учун уни кутишга мажбур қилишаётганини сўради. Офицер қўшин қўмондони — генерал қатлда иштирок этишга хоҳиш билдирганини ва унинг етиб келишини кутишаётганини айтди.

"Демак, битта сигарет чекиб олишга вақтим бор экан", деди бизнинг ошнамиз.

Бироқ у эндигина сигаретини ёндирганида генерал ҳовлига кириб келди. Одатдаги расмиятчиликлар бажарилди ва генерал маҳкумлардан: "Қатл ижро этилишидан аввал қандай тилакларинг бор?", деб сўради. Беш кишидан тўрттаси "йўқ" дегандек бошларини чайқашди. Лекин бизнинг ошнамиз:

"Ҳа, мен хотиним билан видолашсам дегандим", деди.

"Яхши, — деди генерал. — Бунга эътирозим йўқ. У қаерда?"

"Қамоқхона эшиги олдида кутиб турибди".

"Беш минутдан кўп вақт бермайман".

"Бу вақт етиб ортади, жаноб генерал".

"Уни четга олиб чиқинглар".

Иккита аскар олдинга чиқди ва маҳкум исёнчи уларнинг ўртасида, кўрсатилган жойга юриб борди. Генерал бош ирғаб розилик берганидан сўнг, қуролланган гуруҳни бошқарувчи зобит отишга буйруқ берди ва тўрт киши йиқилди. Улар ғалати тарзда, бирин-кетин, бесўнақай ҳаракатлар билан йиқилишди. Худди жонсиз қўғирчоқдай. Офицер уларга яқинлашди ва битта чалажон маҳкумнинг устига келиб, револверини бўшатди. Бу пайт ошнамиз сигаретини чекиб бўлди.

Дарвоза қия очилди. Аёл ҳовлига тез-тез юриб кирди, кейин қўққисдан қўли кўксида, тўхтади. У йиғлаб юборди ва узатилган қўллари билан олдинга югурди.

"Жин урсин", деди генерал.

Аёл қора кийимда, сочларида тўр, юзи эса мурданикидек оппоқ оқариб кетган. У бўй етган қиздан бироз каттароқ кўринар, кичкина чиройли юзли ва катта кўзли ҳурлиқо эди. Югурганида оғзининг хиёл очилгани ва чиройли юзидаги изтироб унга шундай назокат бағишлагандики, ҳатто қараб турган беэътибор аскарлар ҳам ҳайратдан "эҳ" деб юборишди.

Исёнчи уни қарши олиш учун бир-икки қадам олдинга юрди. Аёл ўзини унинг қўлларига отди ва "жоним" деган эҳтиросли ҳайқириқ билан исёнчи лабларини унинг лабларига босди. Шу пайт у йиртиқ кўйлаги ичидан пичоқ суғуриб олди — ҳайронман, қандай қилиб у пичоқни яшириб юришни уддалаган экан — ва аёлнинг бўйнига пичоқ урди. Кесилган шоҳтомирдан тирқираб қон отилди ва исёнчининг кўйлагини бўяди. Кейин у қўллари билан аёлни маҳкам ушлаб, лабларини унинг лабларига босди.

Бу шунчалик тез рўй бердики, кўпчилик нима бўлганини англамай ҳам қолди, лекин бошқалар даҳшатдан бақириб юборишди: аскарлар олдинга сакрашиб, уни ушлаб олишди. Қизни эса ерга ётқизишди, бироқ энди қонни тўхтатишнинг иложи йўқлигини билишарди. Бироздан кейин қизнинг олдида тиз чўкиб турган офицер ўрнидан турди.

"Қиз ўлди", пичирлади у.

Қўзғолончи чўқиниб олди.

"Нима учун бундай қилдинг?", сўради генерал.

"Мен уни севардим",

Тўпланиб турган одамлар "оҳ" тортиб юборишди ва таажжуб билан қотилга қарашди. Генерал сукут сақлаб, унга бир оз тикилиб қаради.

"Бу мардлик, — деди генерал ниҳоят, — мен бу одамни қатл этолмайман. Машинамни олиб уни чегарагача элтиб қўйинглар. Мен сени ҳурмат қиламан, сеньор. Чунки бир жасур эркак бошқа жасур эркакни ҳурмат қилиши керак".

Исёнчи бир сўз демай, икки аскар ўртасида, кутиб турган машинага қараб юрди".

Дўстим гапиришдан тўхтади ва мен жимиб қолдим. Айтишим керакки, у гватемалалик эди ва менга испан тилида гапирди. Мен ҳам унинг айтганларини қўлимдан келганча сизга ҳикоя қилдим, бироқ унинг анча бўрттирилган нутқини ўзгартиришга уринганим йўқ. Ростини айтганда, менимча, бу ҳикояга ярашади.

"У чандиқни қандай қилиб орттирган?" — сўрадим мен ниҳоят.

"Ў-ў, бунга шиша бутилка сабаб бўлган. У очаётган пайтда идиш ёрилиб кетган. Занжабил пивосининг идиши".

"Бу нарсани умуман ёқтирмайман", дедим мен.

Инглиз тилидан Алишер ОТАБОЕВ таржимаси

"БОБОДУР" КРОССВОРДИ

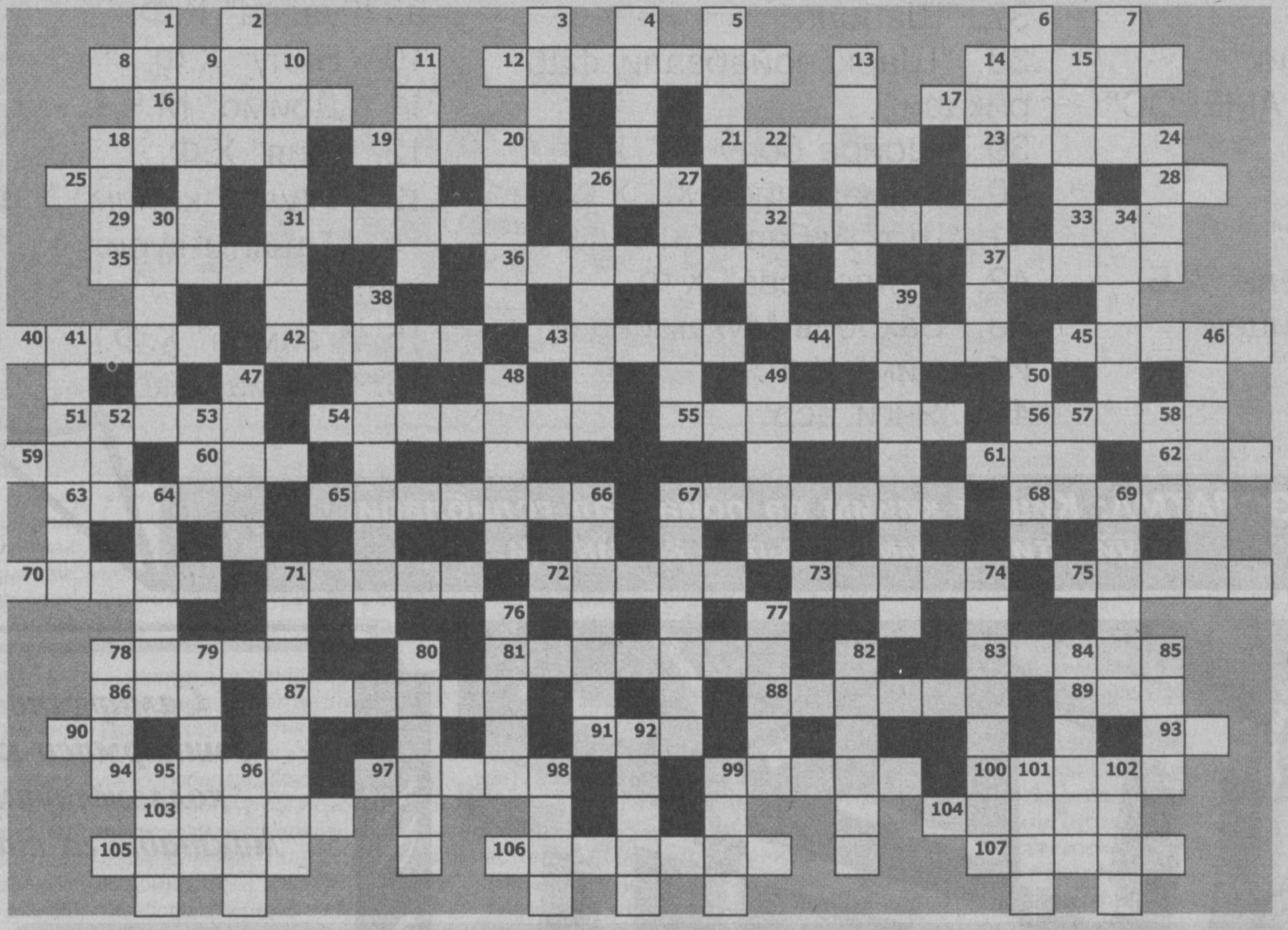

БЎЙИГА: 1. Тўлиқ, бут. 2. Бирор жараён ривожидаги айрим пайт. 3. Ўзбегим автомобили. 4. Қимматбаҳо қоғоз. 5. Марварид, дур. 6. Эрон шоҳи. 7. Аргентина машҳур футбол клуби. 9. Нон бетига сепиладиган хушбўй уруғ. 10. Ўзга юртларда сарсон-саргардон. 11. "Темир хотин" асарининг бош қаҳрамони. 13. Из, белги. 14. Бола ухлаши учун ишлатиладиган мослама. 15. Олтин суви югуртирилган, заррин. 18. Сон, миқдор. 20. Бирор нарсадан вақтинча фойдаланиш. 22. Ўқ солинадиган идиш. 24. «Авесто»даги қисм. 26. Шифобахш ўсимлик. 27. Ишлаб чиқариш бирлашмаси. 30. Хоразм вилояти маркази. 34. Ватани Мексика бўлган ўсимлик. 38. Бош ролни Рессел Кроу ижро этган машҳур фильм. 39. Борлиқни ўраб олган газсимон қобиқ. 41. Асарлар мажмуи. 46. Нок нави. 47. Чақалоқ тўйи. 48. Қиз болаларнинг исми. 49. Қуръондаги сура. 50. Бахт, омад. 52. Шифобахш ичимлик. 53. ... - ишора. 57. Чинакам, ҳақиқий. 58. Ислом оламидаги 4-халифа. 64. Шоҳнинг қизи. 66. Беллашув, ўзаро курашиш. 67. Республикамизда чоп этиладиган газета. 69. Ажойиб, ғайритабиий. 71. Ола-була, чипор. 74. Озод, эркин. 76. Сув ташиш учун мосланган ёғоч асбоб. 77. Ип ёки жундан эшиб тайёрланган буюм. 78. "Худодан ўзгаси барча ... дир Машрабо" (Машраб). 79. Сунъий тола тури. 80. Еб тўймас, бадnафс. 82. Энг аввал, дастлаб. 84. Қадимги юнон тарихчиси. 85. Руҳий азоб, изтироб. 92. Қадимги туркий қабила. 95. Волга дарёсининг қадимги номи. 96. "Бош ... бўлса, дўппи топилар" (мақол). 98. Буюк қозоқ ёзувчиси. 99. Осиёдаги миллат. 101. Радиактив элемент. 102. Кўп, талайгина.

ЭНИГА: 8. Бинонинг олд томони. 12. Тошкент вилоятидаги туман. 14. Сотувчи ва харидор ўртасидаги муносабат. 16. "Али бобо ва 40 қароқчи" асаридаги тилсимли сўз. 17. Дарахт тури. 18. Она (тожикча). 19. Осиёдаги давлат пойтахти. 21. Қатағон қурбони бўлган ўзбек адибининг исми. 23. Франциялик футболчи, ... Блан. 25. Нота. 26. Пастки жағ. 28. ... - Беруний. 29. Араб ҳарфи. 31. Геометрик шакл. 32. Аждарҳо (русча). 33. Қарама-қарши, зид. 35. Республикамиздаги нодавлат радиолардан бири. 36. Машҳур бразилиялик футболчи. 37. Сув сақланадиган идиш. 40. Озарбойжон пул бирлиги. 42. Механизмнинг цилиндрлик қисми. 43. Қимматбаҳо тош 44. Ўзбек миллий кийими. 45. Турли майда моллар билан савдо қилувчи савдогар. 51. Ширин эмас, нордон. 54. Янглишмоқ, хато қилмоқ. 55. Маълумот, хабар. 56. Онт. 59. Ҳаё, номус. 60. Қурилишда ишлатиладиган метал қоқгич. 61. Бутунжаҳон ахборот агентлиги. 62. Ютиш, чайнаш. 63. Кўнгли юмшамоқ, эримоқ. 65. Ўғил болаларнинг исми. 67. Жуда ҳам соф, беғубор. 68. Олғувчи, юлғич. 70. Ун ва сувдан тайёрланган суюқ овқат. 71. Тинч океани ҳавзасидаги денгиз. 72. Ўткир ақл соҳибаси. 73. Ҳовлининг аёллар учун ажратилган қисми. 75. Гуруч нави. 78. Африкадаги давлат пойтахти. 81. "Қизил қор ёққанда" фильмида тилга олинган шоҳнинг исми. 83. Касаллик тури. 86. Арабистон ярим оролидаги давлат (қисқартма). 87. Ҳикоя, эртак. 88. Осиёдаги давлат. 89. "... қиличдан ўткир (мақол). 90. Қадимги Мисрдаги қуёш худоси. 91. Чолғу асбоби. 93. Моҳир. 94. Мевадан тайёрланган қиём, шарбат. 97. Бадиий тадбиркор ҳақидаги эълон. 99. "Меҳробдан чаён" асарининг бош қаҳрамони. 100. Буюк саҳобаларимиздан бири, ... ибн Аббос. 103. Тараф. 104. ... — кетин. 105. Узоқ умрли катта дарахт. 106. Келажакни олдиндан кўриш. 107. Хашаки ит.

Дилшодбек ЖАББОРОВ,
ЎзДЖТУ халқаро журналистика факультети I-босқич талабаси

2002 йил 9 январь сонида берилган Алтервордлар жавоблари:

А. 1) Д. 2) Да. 3) Даҳ. 4) Даҳа. 5) Даҳан. 6. Даҳана. 7) Даҳанак. 8) Даҳанаки.
В. 1) О. 2) Об. 3) Оби. 4) Обид. 5) Обида.
С. 1) П. 2) Па. 3) Пар. 4) Пари. 5) Парик.
D. 1) П. 2) По. 3) Пол. 4) Полк. 5) Полка.
Е. 1) О. 2) Ом. 3) Оми. 4) Омин. 5) Омина.

2002 йил 12 январь сонида берилган "Бошқотирма" жавоблари:

Карнай-найсон, умуман-манзил, чорбоғ-боғбон, баллон-Лондон, илтижо-ижозат, лаббай-байтал, илвирс-ирсият, миршаб-шабнам, вазмин-минора, арахис-хислат, тутқун-қундуз, аллома-омадли, Фаррух-рухсат, аралаш-лашкар, кескин-киндик, камзул-зулмат, уюшқоқ-қоқиўт, равнақ-наққош, давлат-латифа, аросат-сатира.

2002 йил, 16 январь сонида берилган "Компьютер" кроссвордининг жавоблари:

Энига: 5. Клавиатура. 7. Дискет. 8. Каталог. 10. Компьютер. 11. Плоттер. 13. Техника. 15. Монитор. 16. Дисплей. 18. Бронза. 20. Килобайт. 21. Ахборот. 22. Процессор.

Бўйига: 1. Аэдокватор. 2. Бит. 3. Файл. 4. Сканер. 6. Лазер. 9. Стабилизатор. 12. Сичқонча. 14. Хотира. 16. Дастур. 17. Принтер. 18. Байт. 19. Блок.

Qutlov!

Азиз ва камтарин Тожиқул ЎРОЗАЛИЕВ!

Муборак 60 ёшингиз қутлуғ бўлсин. Сирдарё Давлат педагогика институти ташкил қилинган кундан бошлабоқ Сиз онгли, ижодий меҳнат фаолиятингизни шу илм маскани билан боғладингиз, бу машаққатли йўлда чарчаш нималигини билмадингиз. Илоҳим чарчаманг!

"Халқ таълими" журнали жамоаси

Ma'rifat

ТАЪСИС ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий Қўмитаси.

Бош муҳаррир: Ҳалим САИДОВ

Таҳрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БЎРИБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Шукур ЖОНБОЕВ, Фахриддин КАРИМОВ (масъул котиб), Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ, Усмонали МУСАЕВ, Абдусамат РАҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Ҳулкар ТЎЙМАНОВА, Нурлан УСМОНОВ, Саъдулла ҲАКИМОВ, Ўткир ҲОШИМОВ

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат Матбуот Қўмитасида № 20 рақам билан 12 июнь 1998 йил рўйхатга олинган.

ИНДЕКС: 149, 150. Г-39.
Тиражи 27539 Г. 1 2 3 4 5 6 Ҳажми 4 босма табоқ.
Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А-3

Навбатчи муҳаррир: Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ,
Навбатчи: Ҳусан НИШОНОВ.

«Маърифат»дан материалларни кўчириб босиш таҳририят рухсати билан амалга оширилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси, 32.

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб—136-56-42, хатлар, мактабгача ва мактабдан ташқари таълим янгиликлари бўлими —136-54-23, умумий ўрта таълим янгиликлари бўлими, касбга йўналтириш ва ўрта махсус таълим янгиликлари бўлими — 136-54-03, олий таълим янгиликлари бўлими, реклама ва тарғибот бўлими — 136-55-58.

Газета материаллари «Ma'rifat—Madadkor» нашриётида терилди. Pentium компьютерида Лилия БИНАШЕВА ва Малоҳат ТОШОВА саҳифалади.

«Шарқ» нашриёт-матбаа акционерлик компанияси босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси 41-уй

Босишга топшириш вақти—20.00. Топширилди —